

T.C
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ PROGRAMI

Fatih EMEÇ

MUŞ'TAKİ KIBRIS GAZİLERİNİN GÖZÜYLE 1974 KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI
ÜZERİNE BİR SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2026

T.C
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ PROGRAMI

Fatih EMEÇ

MUŞ'TAKİ KIBRIS GAZİLERİNİN GÖZÜYLE 1974 KIBRIS BARIŞ
HAREKÂTI ÜZERİNE BİR SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Mehmet ÖZALPER

Jüri Üyesi : Prof. Dr. İrşat Sami YUCA

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mehmet PINAR

MUŞ-2026

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Muş Alparslan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

.....01.2026

Fatih EMEÇ

TEZ KABUL TUTANAĐI
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĐÜ'NE

Doç. Dr. Mehmet ÖZALPER danışmanlığında, Fatih EMEÇ tarafından hazırlanan bu çalışma 09/01/2026 tarihinde başarıyla gerçekleştirilmiş olup, aşağıdaki jüri tarafından Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	:	Prof. Dr. İrşat Sami YUCA	İmza :
Jüri Üyesi	:	Prof. Dr. Mehmet PINAR	İmza :
Jüri Üyesi	:	Doç. Dr. Mehmet ÖZALPER	İmza :

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	III
ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR	V
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ.....	VI
RESİMLER DİZİNİ	VII
GRAFİKLER DİZİNİ.....	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1.SÖZLÜ TARİH NEDİR?	9
1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI.....	10
1.3.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	10
1.4.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	11
1.5.VERİ TOPLAMA SÜRECİ	12
1.6.GAZİLERİN PROFİLLERİ.....	14
1.6.1. Eğitim Durumu	14
1.6.3. Rütbe Dağılımı.....	15
1.7. VERİLERİN ANALİZİ	16
1.8. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	16

İKİNCİ BÖLÜM

KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI VE MUŞ'LU KIBRIS GAZİLERİNİN GÖZÜNDEN ANLATILAR

2.1. KAVRAM OLARAK GAZİ VE GAZİLİK	17
2.2. KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI KARARININ ALINMASI.....	18
2.3. 1974 KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI.....	23
2.4. KIBRIS'A ASKERİN ÇIKARILMAYA BAŞLANMASI.....	23
2.4.1. Kıbrıs'a Deniz Yoluyla Askerlerin Çıkarılması	24
2.4.2. Kıbrıs'a Hava Yoluyla Askerlerin Çıkarılması	32
2.4.2.1. Kıbrıs'a Havadan Atma Yöntem ile Askerlerin Çıkarılması	33
2.4.2.2. Kıbrıs'a Paraşütle Atlama Yöntemi ile Askerlerin Çıkarılması.....	36
2.5. HAREKÂTIN BAŞLAMASI	37

2.5.1. Birinci Kıbrıs Barış Harekâtının Başlaması (20-22 Temmuz 1974)	37
2.5.2. Birinci Cenevre Görüşmeleri	43
2.5.3. İkinci Cenevre Görüşmeleri.....	44
2.5.4. İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı Başlaması	46
2.5.5. Harekât Sürecinde Sağlık, Beslenme ve Barınma Şartları	50
2.5.6. Harekât Sürecinde Gaziler Üzerinde İz Bırakan Olaylar.....	53
2.5.7. Kıbrıs Harekâtının Sona Ermesi	54
2.6. GAZİLERİN EVLERİNE DÖNMESİ.....	55
2.7. GAZİLERİN SOSYAL VE EKONOMİK DURUMLARI.....	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUŞ'TAKİ KIBRIS GAZİLERİNİN BİYOGRAFİLERİ

3.1. Gazi Abdurrahman TANZLI	63
3.2. Gazi Sabri YILDIRIM.....	63
3.3. Gazi Haydar EMEÇ.....	64
3.4. Gazi Mehmet YILDIZ	65
3.5. Gazi Raif ÇETİN.....	65
3.6. Gazi Alaattin BALKAYA.....	66
3.7. Gazi İlhami TUNÇ	66
3.8. Gazi Hikmet AKDENİZ	67
3.9. Gazi İbrahim MERİÇ.....	68
3.10. Gazi Yılmaz ER.....	68
3.11. Gazi Feyzullah ÖZKAN	69
3.12. Gazi Ekrem KORKMAZ	70
3.13. Gazi Mehmet ÖZCANLI.....	70
3.14. Gazi Nusret ÖNGAN	71
3.15. Gazi Seyithan KESER	71
3.16. Gazi Sedrettin EROL.....	72
3.17. Gazi Abdulsettar SAYAN	72
KAYNAKÇA	83
SONUÇ.....	74
EKLER:	84

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ'TAKİ KIBRIS GAZİLERİNİN GÖZÜYLE 1974 KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI ÜZERİNE BİR SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI

Fatih EMEÇ

Danışman: Mehmet ÖZALPER

2026, 105 sayfa

Hititler, Mısırlılar, Romalılar, Venedikliler ve İngilizler gibi birçok uygarlığın hâkimiyetinde bulunan Kıbrıs Adası, stratejik konumu ile tarihsel ve kültürel bağları nedeniyle Türk dış politikasında her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun 1571'de fethederek uzun süre yönettiği ada, 1878'de siyasi baskılar sonucunda İngiltere'ye geçici olarak devredilmiştir. I. Dünya Savaşı sürecinde fiilen, savaş sonrasında ise hukuken İngiliz yönetimine giren Kıbrıs'ta, Rum ve Yunan tarafı ENOSİS ideali doğrultusunda adayı Yunanistan'a bağlamayı hedeflemiştir. Buna karşılık Kıbrıs Türkleri, varlıklarını korumak amacıyla Milli Mukavemet Teşkilatı'nı kurmuştur. Sorunun uluslararası bir boyut kazanmasıyla 1960 yılında, İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın garantörlüğü altında Kıbrıs Cumhuriyeti ilan edilmiştir. Ancak Rum tarafının anayasal düzeni ihlal etmesi ve Enosis yönündeki ısrarı, adada ciddi çatışmalara yol açmıştır. Bu gelişmeler neticesinde Türkiye, 1974 yılında garantörlük hakkına dayanarak Kıbrıs Barış Harekâtı'nı gerçekleştirmiştir. Harekât sonucunda adanın yaklaşık üçte biri Türk kontrolüne geçmiş, fiili bölünme süreci başlamış ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin temelleri atılmıştır.

Bu çalışmada, Kıbrıs Adası'nın tarihsel süreci kısaca ele alınmış; Kıbrıs Barış Harekâtı'na giden aşamalar ve harekâtın icrası, gazilerin anlatımları doğrultusunda incelenmiştir. Tezin ana konusunu, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmış, adada uzun süre bulunmuş ve yaşanan olaylara tanıklık etmiş 17 gazinin hatıraları oluşturmaktadır. Muşlu gazilerin aktarımlarından hareketle harekâtın literatürde yeterince yer bulmayan yönlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Harekât, Gazi, Ada, Enosis, Antlaşma,

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
AN ORAL HISTORY STUDY ON THE 1974 CYPRUS PEACE
OPERATION THROUGH THE EYES OF CYPRUS VETERANS IN MUŞ

Fatih EMEÇ

Advisor: Assoc. Dr. Mehmet ÖZALPER

2026 Page: 105

The island of Cyprus, which has been under the rule of many civilizations such as the Hittites, Egyptians, Romans, Venetians, and British, has always held an important place in Turkish foreign policy due to its strategic location and historical and cultural ties. Conquered by the Ottoman Empire in 1571 and ruled for a long time, the island was temporarily ceded to Britain in 1878 due to political pressure. During World War I, Cyprus effectively came under British rule, and after the war, legally. The Greek Cypriot and Greek sides aimed to unite the island with Greece in line with the Enosis ideal. In response, the Turkish Cypriots established the National Resistance Organization to protect their existence. With the issue taking on an international dimension, the Republic of Cyprus was declared in 1960 under the guarantee of Britain, Turkey, and Greece. However, the Greek Cypriot side's violation of the constitutional order and its insistence on Enosis led to serious conflicts on the island. As a result of these developments, Turkey, relying on its right as a guarantor, carried out the Cyprus Peace Operation in 1974. As a result of the operation, approximately one-third of the island came under Turkish control, the process of de facto division began, and the foundations of the Turkish Republic of Northern Cyprus were laid.

This study briefly examines the historical process of the island of Cyprus; the stages leading up to the Cyprus Peace Operation and its execution are examined based on the accounts of veterans. The main subject of the thesis is the memoirs of 17 veterans who participated in the 1974 Cyprus Peace Operation, spent a long time on the island, and witnessed the events. Based on the accounts of veterans from Muş, the aim is to reveal aspects of the operation that have not been sufficiently covered in the literature.

Key Words: Cyprus, Operation, Veteran, Island, Enosis, Treaty

ÖN SÖZ/ TEŞEKKÜR

Tarih boyunca stratejik konumu nedeniyle birçok gücün dikkatini çeken Kıbrıs, Akdeniz'in doğusunda ticaret, askerî faaliyet ve jeopolitik ilişkiler açısından önemini korumuştur. Osmanlı'nın fethinden sonra Türkiye'nin güvenlik ve dış politikasında merkezi bir yer edinen Ada, 1878'de İngiltere'ye devredilmesiyle yeni bir döneme girmiştir. İngiliz idaresi, Türk ve Rum toplumları arasındaki dengeleri değiştirmiş; Enosis hedefi doğrultusunda yürütülen faaliyetler iki toplum arasındaki gerilimi artırmıştır.

1960'ta kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, garantörlük sistemine rağmen Rum yönetiminin Enosis doğrultusunda izlediği politikalar nedeniyle uzun ömürlü olamamış; çatışmaların derinleşmesi 1974'te Türkiye'nin Garanti Antlaşması'ndan doğan hakları çerçevesinde Barış Harekâtı'nı gerçekleştirmesine yol açmış; ada fiilen ikiye ayrılmış ve süreç KKTC'nin ilanına zemin hazırlamıştır.

Yapmış olduğum araştırmanın yazım sürecinin gerçekleşmesinde çok büyük katkıları bulunan; çalışmam boyunca beni engin bilgisiyle, değerli önerileriyle yönlendiren kıymetli hocam Doç. Dr. Mehmet ÖZALPER'e; bu araştırmayı yapma fikrimi dile getirdiğimde bana destek olan, yol gösterici fikirleriyle her zaman destekleyen ve tezimle ilgili yürüttüğüm tüm çalışmalarda sabır ve anlayışla sorularımı yanıtlayan Prof. Dr. İrşat Sami YUCA'ya; çalışma sürecim boyunca her türlü yardımını, ilgisini ve desteğini esirgemeyen Türkiye Harp Malulü Gaziler Şehit Dul ve Yetimleri Derneği Muş Şubesi Başkanı Sayın Nadir KOÇLARDAN'a; çalışmanın daha anlaşılır, akıcı ve dil bilgisi açısından tutarlı bir yapıya kavuşmasına; noktalama, yazım ve dil kullanımına ilişkin bölümleri titizlikle gözden geçirerek çalışmanın niteliğinin güçlenmesine önemli katkılar sunan Hacer AŞIK DEMİR'e; hatıralarını büyük bir içtenlikle paylaşarak bu araştırmanın ortaya çıkmasına vesile olan, ziyaretimi kabul etme nezaketini gösterip yönelttiğim tüm sorulara sabırla ve içtenlikle cevap veren değerli gazilerimize ve bu yoğun süreçte her zaman yanımda yer alarak desteğini hiçbir zaman eksik etmeyen, moral ve motivasyon kaynağım olan sevgili aileme en derin teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
BM	:	Birleşmiş Milletler
ENOSİS	:	Kıbrıs adasını Yunanistan'a bağlama düşüncesi
EOKA	:	Kıbrıs Rum Savaşçıları Ulusal Birliği
KKTC	:	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
M.Ö.	:	Milattan Önce
NATO	:	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
TMT	:	Türk Mukavemet Teşkilatı
TSK	:	Türk Silahlı Kuvvetleri

RESİMLER DİZİNİ

RESİM 2.1: GİRNE’DE KARAYA ÇIKAN TÜRK BİRLİKLERİ	29
RESİM 2.2: KIBRIS’TA ASKER VE MÜHİMMAT TAŞIYAN HELİKOPTERLER	32
RESİM 2.3: 1974 KIBRIS BARIŞ HAREKÂTINDA KIBRIS’A İNEN PARAŞÜTÇÜLER.....	37

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1.1. Gazilerin Eğitim Durumlarını.....	14
Grafik 1.2: Gazilerin Yaş Dağılımını Gösteren Grafik.....	15
Grafik 1.3: Gazilerin Rütbe Dağılımını Gösteren Grafik.....	15
Grafik 2.1. Muşlu 17 gazinin Ada'ya hangi yollardan çıkarıldığını gösteren grafik.....	24

GİRİŞ

Kıbrıs adasının menşei yapılan araştırmalar neticesinde nereden geldiği tam olarak bilinmemekle birlikte Adanın adının birçok kaynaktan farklı anlamlar taşıdığını görmekteyiz. Bazı kaynaklar Kıbrıs adasının en eski adının Yakındoğu belgelerinde M.Ö. 18. yüzyıldan itibaren “*Alasia*” olarak geçmiştir. Alasia ülkesi ve krallığı, M.Ö. 15. yüzyıldan itibaren Mısır uygarlığının ve 14. yüzyıldan itibaren de Hitit uygarlığının belgelerinde geçmişse de aslında Kıbrıs, adını önemli yer altı kaynaklarından olan bakır madeninden alarak “Bakır Ülkesi” anlamında kullanılmıştır.¹ Bazı kaynaklarda ise Kıbrıs, adını “*kına çiçeği*” adlı bir bitkiden ya da Kınıros’un çocuğu olan bir kızın adından ya da aşk ilahesi olan Kipris’in adından aldığı ileri sürülmüştür.² Türkiye’nin Batı Karadeniz Bölgesi’nin iç kesiminde bulunan Koroğlu dağlarında “Kıbrısçık”, Ankara’nın 41 km doğu kısmında bulunan ve çok eski bir yerleşim alanı olan Elmadağ’da ise “Kıbrıs” ve bu yerleşim yerlerinin varlığına dayanarak “Kıbrıs”ın bir Türk aşireti adı olabileceği tahmin edilmektedir.³ Bazı Dönemlerde Kriptos, Ofyoza, Kerastiya, Sphekia isimleri verilmekle birlikte⁴ Fenike uygarlığı döneminde ise; Chetim, adıyla anılmıştır.⁵

Doğu Akdeniz’in kuzeydoğusunda yer alır ve bu konumuyla bölgenin önemli bir coğrafi unsuru olarak dikkat çeker. 34°33’-35°41’ kuzey paralelleri ile 38°17’-34°35’ doğu meridyenleri arasında konumlanmıştır.⁶ Türkiye Cumhuriyeti’nin güney sahillerine yaklaşık 70 kilometre mesafede bulunan ada, bu yakınlığıyla stratejik bir konuma sahiptir.⁷ Jeolojik bakımdan Anadolu’nun doğal devamı olan ve toplam yüz

¹ Afif Erzen, “İlkçağ Tarihinde Kıbrıs”, *Belleten*, Ocak 1976, Cilt 40, Sayı 157, <https://belleten.gov.tr/tam-metin-pdf/1405/tur>, (Erişim Tarihi: 28 Şubat 2025), s. 93-116. ; Hüseyin Metin, *Kıbrıs Tarihine Toplu Bir Bakış*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2021, s. 21.

² Ülker Güzel, Ülker Güzel, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti”, Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek ve Salim Koca,(Ed), *Türkler*, (889-895), Cilt 19, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 889.

³ Nuri Çevikel, *Kıbrıs Akdeniz’de Bir Osmanlı Adası*, 47 Numara Yayıncılık, İstanbul, 2006, s.23.

⁴ Cemal Yener, “Tarihçi Gözüyle Kıbrıs”, *Yeni Sabah Gazetesi*, 18 Ocak 1949, https://www.gastearsivi.com/gazete/yeni_sabah/1949-01-18/5, , (Erişim Tarihi: 05 Nisan 2024).

⁵ Fatih Erdem, “18. Yüzyıl Osmanlı Kıbrıs’ında Muhassıllık İdaresi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021), s. 7.

⁶ Cevat Rüştü Gürsoy, “Kıbrıs”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 25, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2002, s. 369.

⁷ Ebru Altan, “Kıbrıs Haçlı Krallığı (1191-1489)”, Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek ve Salim Koca,(Ed), *Türkler*, (695-700), Cilt 6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 695.

ölçümü 9.283 kilometrekareyi bulan Kıbrıs Adası,⁸ Akdeniz’de Sicilya adası ve Sardunya adasından sonra üçüncü büyük ada olma özelliğini taşımakla⁹ birlikte Anadolu Yarımadası çevresinde bulunan adalar arasında yüz ölçümü bakımından en büyük olanıdır.¹⁰

Kıbrıs Adası tarih boyunca birçok devlet arasında egemenlik mücadelelerine sahne olmuştur. Bu mücadelelerin yapılmasının en önemli sebebi ise adanın konumunun stratejik ve politik açıdan önemli olmasından kaynaklanmıştır. Ada, stratejik konumu nedeniyle bölgenin denetiminde önemli bir rol oynaması etkili olmuştur.¹¹

Günümüzden yaklaşık 2 milyon yıl önce başlamış olan Paleolitik Çağ’da yaşamış ilk ilkel insan izleri Kıbrıs’ta rastlanmıştır. Ancak Kıbrıs adasının ilk yerli halkı hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır.¹² Ancak adaya ilk olarak Anadolu’dan gelen halkın yerleşmiş olduğu tahmin edilmektedir.¹³ İlk çağlarda Kıbrıs halkı siyasi açıdan bağımsız olarak yaşamıştır. Daha sonra diğer topluluklar ile siyasi ilişkiler başlamıştır. Kıbrıs adası zamanla Mısır, Hitit, Fenike, Asur uygarlıklarının egemenliğine alınmıştır.¹⁴ Pers Kralı Kombizes M.Ö. 525’ yılında Kıbrıs adasını Pers egemenliğine almıştır. Makedonya kralı büyük İskender, Persleri İssos Savaşında ağır bir yenilgiye uğratarak Kıbrıs’ı egemenliği altına almıştır.¹⁵ Kıbrıs adası M.Ö.59 senesinde Roma devletinin egemenliğine alınmıştır. Roma, Batı Roma ve Doğu Roma şeklinde ikiye ayrılarak parçalanmıştır. Kıbrıs, Doğu Roma’nın payına düşmüştür.¹⁶

⁸ Kıbrıs Adası’nın Yunanistan’a uzaklığı ise 1126 km (700 mil)’dir. Suriye’ye 120 km., Süveyş Kanalı’na 360 km., uzaklıktadır. Nazım Güvenç, *Kıbrıs Sorunu Yunanistan ve Türkiye*, Çağdaş Politika Yayınları, Kıbrıs, 1984, s.23-35.

⁹ Ediz, Hasan Ali, “Akdeniz’deki İngiliz İstinad Noktalarından Kıbrıs Adası” *Son Posta Gazetesi*, 23 Mart 1941, https://www.gastearsivi.com/gazete/son_posta/1941-03-23/2, (Erişim Tarihi: 05.03.2024).

¹⁰ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, (1964), 64-394-29

¹¹ Müge Vatansever, “Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2012, Cilt 12, Özel sayı, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/756756>, (Erişim Tarihi: 28 Şubat 2025), s. 1488.

¹² Hüseyin Metin, *Kıbrıs Tarihine Toplu Bir Bakış*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2021, s. 27.

¹³ Yılmaz Tosun, “II. Dünya Savaşından Sonra 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Çevre Ülkelerin Soruna Bakışı”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir, 2012), s.17.

¹⁴ M. Salih Mercan, *Dış Siyasi Olaylarla İlgili Tbm’nin Gizli Oturum Görüşmelerinde Kıbrıs (1974)*, İksad Yayınevi, Ankara, 2019, s.12-13.; Hasan Bahar, *Eski Çağ Uygarlıkları*, 2. Baskı, Kömen Yayınları, Konya, 2011., s. 110.

¹⁵ Arif Müfit Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 440-443.

¹⁶ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, (1964), 64-394-29; Erhan Afyoncu, *Sorularla Osmanlı İmparatorluğu*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2012, s. 213.

Müslümanlar VII. yüzyılın ilk çeyreğinin sonuna doğru Suriye ile Filistin'i ele geçirmiş ve daha sonra Mısır'ın Fethi ile İslam dünyası ilk kez Akdeniz ile karşılaşmıştır.¹⁷ Hz. Osman'ın devrinde Şam Valisi olan Muaviye tarafından 649 yılında fethedilmiştir. Böylece Kıbrıs adasındaki Müslümanlar egemenliği başlamıştır.¹⁸ Emeviler döneminde Kıbrıs, iki rakip devlet olan Doğu Roma imparatorluğu ve Emevi devleti arasında göreceli bir özerkliğini korumuştur ve bu iki devlete sadece vergi de bağlanmıştır. Bu var olan durum Abbasi devrinde de varlığını devam ettirmiştir. 964 yılında Kıbrıs, tekrardan Doğu Roma imparatorluğuna bağlanmıştır.¹⁹

1426 yılında Memlük devletinin yönetimini elinde tutan sultan Baybars, Kıbrıs adasına saldırarak Larnaka, Lefkoşa vb. birçok yeri alarak Kıbrıs Adasında Türk Egemenliğinin başlatmıştır.²⁰ Kıbrıs Adası üzerinde Papalık, Memlukler ve İtalyan şehir devletlerinin yaptığı mücadelelerden Venedikliler başarılı çıkmıştır. Kıbrıs, Venedik aristokrasi sınıfından seçilen bir askeri valiyle yönetilmeye başlanmıştır.

Yavuz Sultan Selim'in 1571 yılında yapmış olduğu Mısır Seferi sonucunda, Memlük Sultanlığı'nın yıkılarak Osmanlı egemenliğine alınmasıyla birlikte Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs Adası ile doğrudan ilişkileri başlamıştır. Bu dönemde ada, Venedik Cumhuriyeti'nin hâkimiyeti altında bulunmaktaydı. Venedikliler, Kıbrıs üzerindeki bu egemenliklerini sürdürebilmek amacıyla Memlûklülere her yıl 8 bin duka tutarında vergi ödemekteydi. Ancak Mısır'ın Osmanlı topraklarına katılmasıyla bu ödeme yükümlülüğü 1571 yılından itibaren Osmanlı Devleti'ne devredilmiş, böylece Osmanlılar Kıbrıs üzerinde dolaylı bir hâkimiyet kurarak adanın stratejik önemini doğrudan Osmanlı siyasetinin bir parçası haline getirmiştir.²¹

Osmanlı Devleti, Doğu Akdeniz'e hâkim olmak, Anadolu, Mısır ve Suriye arasındaki deniz ticaret yolunun güvenliğini sağlamak amacı ve aynı zamanda Anadolu'nun güney kıyı şeridinin korunmasına yönelik stratejik hedefler gibi çeşitli

¹⁷ İdris Bostan, "Akdeniz" Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Cilt 2, Türkiye Diyanet Vakfı yayınları, Ankara, 2002, s.232.

¹⁸ Murat Öztürk, "Hz. Osmân Dönemi (23-35/644-656) Denizcilik Faaliyetleri ve Bahrî Seferler" Ali Aksu (ed.), *Hazreti Osman*, (113-140) Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlük Matbaası, Sivas, 2020, s.120-121.

¹⁹ Mercan, a, g, e, s. 16.

²⁰ Halil İnalcık, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2003, s. 45.

²¹ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, (1964), 64-394-29; İnalcık, *Osmanlı İmparatorluğu: Klasik Çağ (1300-1600)*, s. 45-46.

nedenlerden dolayı, Sultan II. Selim'in kesin emriyle vezir Lala Mustafa Paşa'nın komutasında 360 parçadan müteşekkil güçlü bir Osmanlı donanması Kıbrıs Adası'na doğru sefere çıkmıştır.²² Adayı ele geçirme girişimi, 2 Temmuz 1570 tarihinde Limasol Kalesi'nin alınmasıyla resmen başlamış, ardından yürütülen yoğun ve planlı kuşatma faaliyetleri sonucunda 6 Ağustos 1571'de Magosa Kalesi de Osmanlı kuvvetlerince fethedilmiştir.²³ Kıbrıs Adasında uygulanan adaletli bir yönetimle farklı milletlerin huzur ve barış içerisinde bir arada yaşamalarını sağlayan Osmanlı Devleti, 307 yıl boyunca adaya egemen devlet olarak kalmıştır.²⁴

14 Eylül 1829 tarihinde imzalanan Edirne Antlaşmasıyla Yunanistan'ın Osmanlı Devletinden ayrılıp bağımsızlığını ilan etmiştir. Kıbrıs adasında bulunan Rumlar bu durumdan etkilenmiş²⁵ ve Kıbrıs adanın Yunanistan'a bağlanması fikri olan Enosis'i ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle Ada'nın huzur ve barış ortamı zamanla bozulmuştur.²⁶

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonucunda Ayastefanos Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Rusya Osmanlı toprakları üzerinde bazı kazanımlar elde etmiştir. Bu durum İngiltere'yi tedirgin etmiştir. Rusya'nın Akdeniz'e inme siyasetine engel olmak amacıyla İngiltere Kıbrıs'ı üs olarak Osmanlı Devletinden istemiştir. Osmanlı Devleti Ayastefanos Antlaşmasının ağır şartlarını hafifletmek amacıyla İngiltere ile görüşmelere başlamıştır.²⁷ Yapılan bu görüşmeler sonucunda 4 Haziran 1878 tarihinde İstanbul Antlaşması imzalanmıştır. Kıbrıs Adası, geçici olmak koşuluyla İngiltere'ye bir üs olarak tahsis edilmiştir.²⁸ Böylece adanın idaresi İngiltere'ye devredilmiş ancak mülkiyeti Osmanlı'da kalmıştır.²⁹ Bu doğrultuda 7 Temmuz 1878 tarihinde çıkarılan bir ferman ile İngiltere'nin Kıbrıs adasına asker çıkarılmasına onay verilip 12 Temmuz 1878 tarihinde Kıbrıs adası İngiltere tarafından teslim alınmıştır.³⁰

²² G. Kemali Söylemezoğlu, "Kıbrıs davası Münasebetiyle; Kıbrıs'ın Tarihi", *Akşam Gazetesi*, 4 Temmuz 1955, <https://www.gastearsivi.com/gazete/aksam/1955-07-04/4> (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2024).

²³ Ahmet Şimşirgil, *Kayı V Kudret ve Azamet Yılları*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2014, s. 38-48.

²⁴ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 133-863-8

²⁵ Ertuğrul Önalp, *Geçişten Günümüze Kıbrıs*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2010, s.57.

²⁶ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, (1964), 64-394-29

²⁷ Gülşen Selin Sert, "Sinop Basınında 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sinop Üniversitesi, Sinop, 2021), s. 5.

²⁸ Mehmet Bahattin Adıgüzel, *Kıbrıs Tarihi, Kıbrıs Barış Harekâtı ve Sonrası*, Sonçağ Maatbacılık, Ankara, 2019, s. 47.

²⁹ Mehmet Balyemez, "İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs'ta Çıkarılan İkinci Rum İsyanı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, (18-19 Aralık 1954), Cilt 37, Sayı 103, Bahar 2021, <https://doi.org/10.33419/aamd.927039>, (Erişim Tarihi: 28 Şubat 2025), s. 203.

³⁰ Fahir Armaoğlu, 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2016, s.

Kıbrıs adasının İngiltere'ye verilmesinden kısa bir süre sonra 14 Eylül 1878 tarihinde bir Kraliyet Konseyi emirleri yayınlanmıştır. Kıbrıs adasında bir Yasama Meclisinin kurulacağı bildirilmiştir. Rumlar Yasama Meclisi'nde istedikleri her şeyin gerçekleşmesini beklemiştir. 1911-1912 yıllarında Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını, bütçenin Meclis denetimine alınmasını, Meclis'teki Rum üye sayısının artırılmasını ve yürütmeye nüfusa bağlı yer alınmasını vb. isteklerde bulunmuşlardır. İngiltere bu isteklere olumlu bakmamıştır. Adanın mülkiyetinin Osmanlı Devleti'ne ait olduğu gerekçesini öne sürmüştü. Bunun yanında kendi çıkarlarını tehlikeye atmamak için 1897 yılında Osmanlı-Yunanistan savaşında savaşın etkilerinin adaya yansımaları istemediğinden adada bulunan Rumlar ve Türkler arasındaki gerginliği artıracak toplantıları, mitingleri yasaklamıştır.³¹

Türkler ile Rumlar arasındaki ilk kitlesel çatışmalar bu dönemde yaşanmıştır. Rumlar Enosis istekleri çok fazla dile getirilmeye başlamıştır. 1911 yılında İtalya'nın Trablusgarp'ı işgal etmiştir. 1912 yılında Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan faydalanmak isteyen Balkan devletleri Osmanlı'ya savaş açmıştır. Osmanlı Devleti Bunu üzerine İtalya ile Uşi Antlaşması imzalayarak Trablusgarp'ı terk etmiştir. Bu antlaşma ile Yunanistan'ın işgalinden çekindiği için 12 ada ve Rodos'u geçici olarak İtalya'ya bırakmıştır. Yunanistan Balkan Savaşlarının başlamasıyla Ege adalarını işgale başlamıştır. Girit adasını zapt ettiğini açıklamıştır. Böylece burada ENOSİS'i gerçekleştirmiştir. Bu durumun Kıbrıs adasında da gerçekleştirmek isteyen Rumlar, Kıbrıs Adası'nda Türklerin oluşu Enosis hayalinin gerçekleştirilmesinin önündeki en büyük engel olarak görmüştür. Bu nedenle Rumlar ve Türkler arasında ciddi bir çatışmalar yaşanmıştır.³²

1914 yılında gelindiğinde Rumlar, Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlanmak için bir kısım faaliyetlerde bulunmuştur. I. Dünya Savaşı'nın başlamasının ardından, Osmanlı Devleti'nin Almanya'nın yanında savaşa müdahil olmasıyla birlikte İngiltere, 5 Kasım 1914'te Kıbrıs Adası'nı kendi yönetimine aldığını tek taraflı ilan etmiş³³ ve böylelikle

³¹ Zafer Çakmak, "Kıbrıs'tan Anadolu'ya Türk Göçü (1878–1938)", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2008, Cilt 14, Sayı 36, Erzurum, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/33201>, (Erişim Tarihi: 15 Şubat 2025), s. 203.

³² Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, (1964), 64-394-29; Sert, a, g, e, s. 8.

³³ Mehmet Özalper, "Kıbrıs Meselesinin Yerel Basına Yansımaları (1950-1960): Vansesi Gazetesi Örneği", *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2021, Van Özel Sayısı, ISSN: 1302-6879, (Erişim Tarihi: 05 Eylül 2025), s. 325-326.

Kıbrıs'ın resmen İngiltere'nin egemenliğinde olduğunu tüm dünyaya duyurmuştur. Bu ilhaka karşı Osmanlı Devleti 9 Kasım 1914 tarihinde verdiği nota ile reddedilmiştir. Savaş zamanında Kıbrıs adasında bulunan Türklere karşı şiddetli baskı yapılmıştır. Bu baskılar neticesinde adadaki Türkler Anavatanı Türkiye'ye göç etmiştir.³⁴

1918 senesinde Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Brest-Litowsk Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma gereğince Kars, Ardahan ve Batum şehirleri Osmanlı Devleti'ne bırakılmıştır. Bu durum karşısında Osmanlı Devleti, 1 Temmuz 1878 tarihinde imzalanan antlaşmaya dayanarak İngiltere'nin Kıbrıs Adası'ndan ayrılması gerektiğini bildirmiş, ancak İngiltere bu talebi reddetmiştir.³⁵ I. Dünya Savaşından sonra Osmanlı Devleti yenilen devletler arasında yer aldığından, 10 Ağustos 1920'de Avrupalı devletlerle Sevr Antlaşması'nı imzalamıştır. Bu antlaşma sonucunda Osmanlı Devleti, Kıbrıs Adası'nın İngiltere'nin idaresine bırakıldığını resmen kabul etmiştir.³⁶

15 Mayıs 1919 tarihinde Yunanistan'ın İzmir şehrine asker çıkarmıştır. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde Türk Milletinin başlatmış olduğu Kurtuluş Savaşı sonucunda Sevr Antlaşması'nın uygulanmasına fırsat verilmemiştir.³⁷ Yunanistan tarafından başlatılan Batı Anadolu'nun işgal süreci Kıbrıs adasındaki Enosis taraftarı Rumları sevindirmiştir. Ancak 1922 yılında Yunanistan'ın Anadolu'da Türk milleti tarafından yenilgiye uğratılmasıyla Enosis taraftarları hayal kırıklığına uğratılmıştır.³⁸ Sonuç olarak 20 Kasım 1922 tarihinde İsviçre'nin Lozan şehrinde Barış görüşmelerine başlamış olup Konferansa Türkiye, İngiltere'nin yanı sıra Fransa, Japonya, İtalya, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya gibi devletler katılmıştır. 23 Temmuz 1923 tarihinde ise Lozan Antlaşması imzalanmıştır.³⁹ Bu antlaşma ile Türkiye ve Yunanistan

³⁴ Halil Fikret Alasya, "Kıbrıs", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları Cilt 25, Ankara, 2002, s. 380.

³⁵ Ferhat Apuhan, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Bingöllü Kıbrıs Gazileri, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017), s.16.

³⁶ Dilek Yiğit Yüksel, "Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi (1914-1958)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2009, Cilt 8, Sayı 18, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/233384> (Erişim Tarihi: 28 Şubat 2025), s. 166.

³⁷ Refih Turan, Mustafa Safran, vd., *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi*, Okutman Yayıncılık, Ankara, 2010, s. 82-83.

³⁸ Sert, a, g, e, s. 10.

³⁹ Durmuş Yalçın ve diğerleri, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Cilt 1, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2022, s. 371.

Kıbrıs adasının İngiltere'ye ait olduğunu kabul etmiştir. Böylece İngiltere'nin adadaki egemenliği tanınmıştır.⁴⁰

Kıbrıs Adası ile ilgili konular Lozan Antlaşmasının 16, 20, 21. Maddelerinde yer almıştır.⁴¹ Böylece Kıbrıs Adasının kesin statüsü Lozan Antlaşması ile belirlenmiştir. Kıbrıs Adası 35 yıl boyunca İngiltere'nin yönetiminde kalmıştır.⁴²

Kıbrıs Adası'nın İngiltere yönetimine girdiğinden beri, Kıbrıs Türkü'nün zor kullanılarak Ada'dan zorla göç etmeye zorlandığı görülmektedir.⁴³ II. Dünya Savaşı'nın ardından bu durum daha açık bir şekilde yürütülmeye başlanmıştır. İngiltere, ilk dönemlerde bu politikalara karşı çıkıyor gibi görünse de uluslararası platformlarda Rum yanlısı bir tutum sergilemiştir.

1950 yılından itibaren Rumlar tarafından başlatılan yıldırma ve korkutma faaliyetleri, nihai olarak ENOSİS hedefini gerçekleştirme amacına yönelikti ve bu süreçte ilk hedef Kıbrıs Türk toplumu olmuştur. İngiltere'nin, iki toplum arasındaki gerginliklere karşı etkili bir önleyici politika izlememesi, meselenin uluslararası bir sorun haline gelmesine yol açmıştır. 1955 yılında kurulan ve başında Grivas adı verilen bir Yunan albayının bulunduğu EOKA'nın, Kıbrıs Türk toplumuna yönelik fiilî saldırılarını arttırmıştır.⁴⁴

Kıbrıs Barış Harekâtı öncesinde Kıbrıs halkının yaşamış olduğu zulüm, maruz kaldıkları eziyet, baskı ve sürgünler; sosyal, siyasal, dini ve ekonomik alanların tümünde derin bir şekilde kendini hissettirmiştir. Kıbrıs adasındaki güvenlikten sorumlu olan Türkiye haricinde İngiltere gibi diğer garantör devletlerin hiç birisi bu duruma ses çıkarmamıştır. Vuku bulan bu gelişmelerin bu noktaya ulaşması sonrasında Türkiye Cumhuriyeti kendi halkın ve muhalefetine desteğini alarak Kıbrıs adasına Türk Silahlı Kuvvetleri'ni yollamıştır.

⁴⁰ Temuçin Faik Ertan, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Temuçin Faik Ertan (ed.), Siyasal Kitapevi, Ankara, 2014, s. 153.

⁴¹ Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi 2. Kitap (Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyetine)*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2017, s. 288.

⁴² İlber Ortaylı, *Yakın Tarihin Gerçekleri*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013, s. 165.

⁴³ Mehmet Ali Birand, 30 Sıcak Gün: Kıbrıs 1974, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1974, s. 15-16.

⁴⁴ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, (1964), 64-394-29

Kıbrıs Barış Harekâtı tüm dünyaya Türkiye Cumhuriyeti'nin gücünü ve yapılan zulümlere sessiz kalamayacağını göstermiştir. Böylece Kıbrıs adasında Türk halkının her türlü güvenliğini sağlamıştır.

“Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması ” adlı bu çalışmamızda konuyla ilgili basımı yapılmış kitapları, gazeteleri, Dergiler, ansiklopediler ile doktora ve yüksek lisans tezleri titizlikle incelenmiştir. Ayrıca günümüzde önemli bir bilgi kaynağı olarak kabul edilen internet tabanlı kaynaklardan da yararlanılmıştır.

Çalışmamız dört bölümden meydana gelmektedir:

Birinci bölümünde; araştırmanın metodolojisini ele alarak araştırmanın amacını, önemini, yöntemini, veri toplama sürecini, gazilerin profillerini, verilerin analizini ve araştırmanın sınırlılıklarını değerlendirdik.

İkinci bölümde; Kıbrıs Adasına barış götürmek ve Rumların Türklere yönelik yapmış olduğu katliamları durdurmak amacıyla gerçekleştirilen askeri harekâtlara katılan Muş’lu Kıbrıs Gazilerinin Gözünden Kıbrıs Barış Harekâtını ele alarak konuyu “Kıbrıs Barış Harekâtı Kararının Alınması, Kıbrıs Barış Harekâtı İçin Askerlerin Kıbrıs’a Çıkarılmaya Başlanması, Kıbrıs Barış Harekâtının Başlaması ve Kıbrıs Harekâtının Sona Ermesi” gibi alt başlıklar altında inceledik.

Üçüncü bölümde ise; Muş’taki Kıbrıs gazilerinin askerlik öncesi durumlarına, eğitim, iş ve askeri hayatına yer vererek ve 1974 Kıbrıs Harekâtı’ndaki üstlenmiş oldukları görevlerine yer verdik.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1. SÖZLÜ TARİH NEDİR?

Akademik anlamda sözlü tarih, daha çok birinci elden yazılı olan belgeleri desteklemek ve onların eksik kalan yönlerini tamamlamayabilmek için başvurulmuş bir yoldur.

Sözlü tarih yazımı daha var olan ancak 20. yüzyılda ön plana çıkan tarih yazım türlerinden biridir.⁴⁵ Bu yazım türüyle araştırmacılar araştırmak istedikleri konu için; olayın yaşandığı dönemde olaya şahit olan kişilerin yaşadıklarıyla hatıralarında saklı olan anılarını görüşme yoluyla geçmişe ait olan ve daha önce hiçbir yazılı ya da görsel alana kaydedilmemiş sözlü argümanların peşine düşer, elde ettiği argümanları toparlayarak yazılı hale getirerek araştırılan konu için hazır hale getirir. Bu da tarihin daha iyi anlaşılması için önemli bir fırsattır.⁴⁶

Sözlü tarih üç aşamadan oluşur. Bu aşamalardan birincisi hazırlık aşaması, ikincisi görüşmenin yapılması ve kaydedilmesi aşaması ve üçüncüsü ise görüşmenin yazılı hale dönüştürüldüğü aşamadır.

Birinci aşama olan hazırlık aşaması; araştırılmak istenen olay veya problemin tanımlandığı, görüşme yapılacak kişilerin seçiminin yapıldığı, sorulacak sorular tespit edilir. Sistemli ve planlı bir şekilde kişilere ulaşıldığı aşamadır.

İkinci aşama görüşmenin kaydedildiği aşamadır. Bu aşamada görüşülecek olan görüşmecilerin kendilerini daha rahat ve güvende hissedebilecekleri bir alan seçilmelidir. Görüşmenin ses kaydı veya video vasıtasıyla kaydedildiği bir aşamadır.

Üçüncü aşama ise ses kaydı veya video vasıtasıyla kayıt altına alınan görüşmenin yazılı hale getirildiği aşamadır.⁴⁷

⁴⁵ Saadettin Şahin, “Sözlü Tarih” *International Social Sciences Studies Journal*, Sayı 111, (Mayıs 2023), s.6825-6828. DOI : 10.29228/sssj.69051,

⁴⁶ Oktay Gökdemir, “Tarih Yazımında İki Yeni Yaklaşım: Sözlü Ve Yerel Tarih”, Ed: Ahmet Şimşek, *Tarih Nasıl Yazılır? Tarih Yazımı İçin Çağdaş Bir Metodoloji*, Tarihçi Kitabevi, İstanbul, 2012, s. 200.

⁴⁷ Mustafa GÜÇLÜ, “Eğitim Tarihi Araştırmalarında Sözlü Tarih Uygulaması”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Kış 2013, 11(1), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/256168#>, (Erişim Tarihi: 15 Nisan 2025), s. 5-8.

1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI

Kıbrıs'ın bağımsızlık yolunda verdiği önemli mücadelelerden biri olan ve 20 Temmuz 1974 tarihinde vuku bulan Kıbrıs Barış Harekâtı, hem harekâtın büyüklüğü hem de doğurmuş olduğu sonuçları nedeniyle hem Türkiye Cumhuriyeti için hem de uluslararası bir öneme de sahiptir. Böylesi önemli bir harekâtın tarihçesi üzerinde 51 yıl geçmesine rağmen tam anlamıyla yazılmamıştır. Kıbrıs Barış Harekâtına katılan Muş'lu gazilerimizin paylaştığı anıları ve gaziler ile yapılan röportajlar, harekât sırasında sivil veya askeri alanlarda neler yaşandığına dair fikir verebilir düzeydedir. Kıbrıs Barış Harekâtına katılan farklı şehirlerden gelen farklı birliklerin harekât hakkındaki tetkikleri aktarılmıştır. Şimdiye kadar Muş'tan Kıbrıs Barış Harekâtına katılan gazilerimizin harekât sırasında vuku bulan faaliyetleri hakkında herhangi bir akademik bir araştırma yapılmamıştır. Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması adlı çalışmamız ile 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtına bizzat katılmış ve orada mücadele etmiş Kıbrıs gazilerinin gözüyle ulusal konulara yerelin bakış açısıyla bakmak ve katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Bu çalışmamız, Kıbrıs Barış Harekâtı'nın güç ve meşakkatli şartları altında hayatlarını tehlikeye atarak görev yapan gazileri anmak, onların yaşadıklarını kayıt altına alarak kalıcılığını sağlamak ve bu değerli anıları gelecek kuşaklara aktarmak bakımında kritik bir öneme sahiptir. Ayrıca bu çalışma, tarihî olayların toplumsal hafızada canlı tutulmasına da katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

1.3.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

20 Temmuz 1974 gününde başlatılan Kıbrıs Barış Harekâtı üzerine gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde pek çok akademik araştırma ve inceleme yapılmıştır. Türkiye'nin farklı bölgelerinden harekâta katılım sağlayan gazilerle ilgili çeşitli tez ve saha çalışmaları da literatürde yer almaktadır. Ancak, yapılan kapsamlı taramalara rağmen harekâta bizzat katılmış olan Muşlu gazilere odaklanan özgün ve spesifik bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu bağlamda, söz konusu araştırma, Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan Muşlu gazilerin bireysel yaşam öykülerini, hatıralarını ve harekât sürecine ilişkin kişisel izlenimlerini sistematik bir biçimde ele alarak ilk kez akademik bir zemine taşıması açısından önemlidir.

1.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Muş'tan Kıbrıs Barış Harekâtına katılan gazilerle kendi evlerinde veya mahallenin herhangi bir çay ocağında yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sırasında gazilerin çekilmiş fotoğrafları, harekât sırasında kullandıkları kişisel eşyaları ve yazmış oldukları mektupları incelenmiştir. Elde edilen bu materyaller tez'de kullanılmak için fotoğraflanmış ve bir nüshası alınmıştır. Tezin yazımına kadar geçen zaman diliminde, konuyla ilgili süreli ve süresiz yayınlar, anı ve anı kitapları, röportajlar, belgeseller ve diğer akademik araştırmalar incelenerek literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra harekâta ilişkin elde edilen kaynaklar analiz edilmiştir. 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtına dair üzerinde durulması gereken konular belirlenmiştir.

İlk olarak 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan Muş ilinde ikamet eden gazilere yönelik harekât sırasında hangi faaliyetlerde bulunduklarına dair bilgi edinebilmek için görüşme soruları hazırlanmıştır. Hazırlanan soruların içeriğinde; kişisel bilgiler (doğum yeri, eğitim, meslek, yaş, rütbe, bölük...), harekâta hazırlık süreci ve adaya çıkarmanın nasıl yapıldığı, Birinci Harekât ve İkinci Harekâtın başlama sürecinin değerlendirilmesi, harekât sonrasında askerlerin terhis süreçleri ve memleketlerine dönüşlerine dair bilgi edinmeye yönelik sorular hazırlanmıştır.⁴⁸

Araştırmaya katılım sağlayan gazilerin bilgilendirilmesi ve bilgilerin (Fotoğraf ve ses kaydı aracılığıyla) toplanması için rıza gösterdiklerine dair onam formu hazırlanmıştır.⁴⁹

Muş'ta ikamet eden Kıbrıs barış harekâtına katılım sağlayan gazilerimiz ile görüşmeleri yapmadan önce Muş Alparslan Üniversitesi Etik Kurulu tarafından ilgili alan çalışmasının yapılabilmesi amacıyla gerekli izinler alınmıştır.⁵⁰ Yapılan görüşmeler tahmini olarak 1 ile 1 buçuk saat arasında sürmesi planlanmıştır. Araştırmaya katılacak gazilerin sayısını ise erişim ve ilerleme gibi durumlara bağlı olarak, çalışmanın kapsamını daraltarak Muş/Merkez ve köyleri ile sınırlı tutarak 15-20 görüşme yapılabilmektedir.

⁴⁸ Ek 1: Görüşme soruları

⁴⁹ Ek 2: Onam formu

⁵⁰ EK 3: Etik Kurul Değerlendirme Sonucu.

Araştırmaya katılacak olan kişiler, Muş ilinde bulunan 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan gazilerden oluşmaktadır. Bu kapsamda harekâta katılmış olan ve yaklaşık 25 gazi ile görüşmeler yapılmıştır. Bunlardan 17'si ile yüz yüze gerçekleşirken beş tanesi ile telefonda görüşmeler yapılmıştır. Ancak görüşme yaptığımız bazı gazilerimizin sağlık durumu el vermediği için görüşme yarıda kalmıştır. Bunun yanında araştırma kapsamında önce görüşmek isteyen, ancak daha sonra çeşitli nedenlerle fikrini değiştirip konuyla ilgili veya hiçbir şey konuşmak istemeyen gaziler de olmuştur.

Muşlu gazilere ulaşım süreci şu şekilde gerçekleştirilmiştir: Öncelikle Türkiye Harp Malûlleri Gaziler Derneği aracılığıyla elde edilen bilgiler ışığında gazilere erişim sağlanmıştır. İlk görüşmelerin ardından, katılımcı gazilerin yönlendirmeleri ve referansları aracılığıyla diğer gazilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu süreçte her bir katılımcı ile birebir telefon görüşmeleri gerçekleştirilmiş; kendilerine araştırmanın amacı, kapsamı ve yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Gazilerin uygunluk durumları dikkate alınarak, karşılıklı mutabakatla belirlenen tarih, gün ve saatlerde görüşmeler planlanmış ve uygulanmıştır.

1.5.VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Görüşmeleri gerçekleştirmek amacıyla Muş ilinde bulunan Muharip Gaziler Derneği ve Türkiye Harp Malûlleri Gaziler Derneği ziyaret edilmiştir. Yapılan görüşmeler bazen gazilerin isteğine göre bizzat evi ziyaret edilerek gerçekleştirilirken bazı gazilerin isteğine göre ise ofislerinde, iş yerlerinde veya bir çay ocağında gerçekleşmiştir.

Görüşmelerin daha nitelikli ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla, her görüşmeye tam vaktinde gidilmiş ve gazilerle olan iletişimde samimi, güven veren ve sabırlı bir üslup benimsenmiştir. Görüşme sürecinin kesintisiz ve sağlıklı bir biçimde ilerleyebilmesi için telefonların görüşme süresince kapalı tutulmasına özen gösterilmiş, ayrıca gazete, dergi ve televizyon gibi dikkat dağıtıcı unsurların ortamdan tamamen uzaklaştırılması sağlanmıştır. Bu düzenlemeler, katılımcıların kendilerini daha rahat hissetmeleri ve görüşmelerin daha odaklı bir şekilde gerçekleştirilmesi açısından önemli görülmüştür.

“Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” başlıklı bu araştırmanın Yüksek lisans Tezi amacıyla

planlandığını, hangi üniversite adına ve kimler tarafından yapıldığı, araştırmaya katılmanın gönüllülük esasına dayalı olduğunu, ses kaydı alınmasına izinlerinin olduğunu, bu yolla elde edilecek bilgilerin gizli kalacağını ve sadece araştırma amacıyla (veya “bilimsel amaçlar için”) kullanılabileceği üzerine onam formu paylaşılmıştır. Yapılan görüşmenin başlangıcında gazilerin imzası/rızası alınarak araştırmacının kimlik bilgileri, öğrenci belgesi ve Üniversite adına araştırma yaptığına dair etik kurul izni bilgilendirme amacıyla paylaşılmıştır. Gazilerin araştırmacıya güven duyması, araştırmanın hassasiyeti için önem arz etmektedir. Bundan dolayı gazilerimize şeffaf davranılmıştır ve görüşme öncesinde sormak istedikleri bütün sorulara cevap verilmiştir. Bununla birlikte araştırmacının “gazi çocuğu” olması araştırmacıya görüşme için güven duymalarını sağlamıştır. Yapılan görüşmeler sırasında görüşme sorularından oluşan form üzerinde not tutma yöntemi ve ses kaydı kullanılmıştır. Görüşme gerçekleştiği sırada ses kaydı alınarak aynı zamanda notlar tutulmuştur. Daha sonra ise gazinin fotoğrafı çekilmiştir.

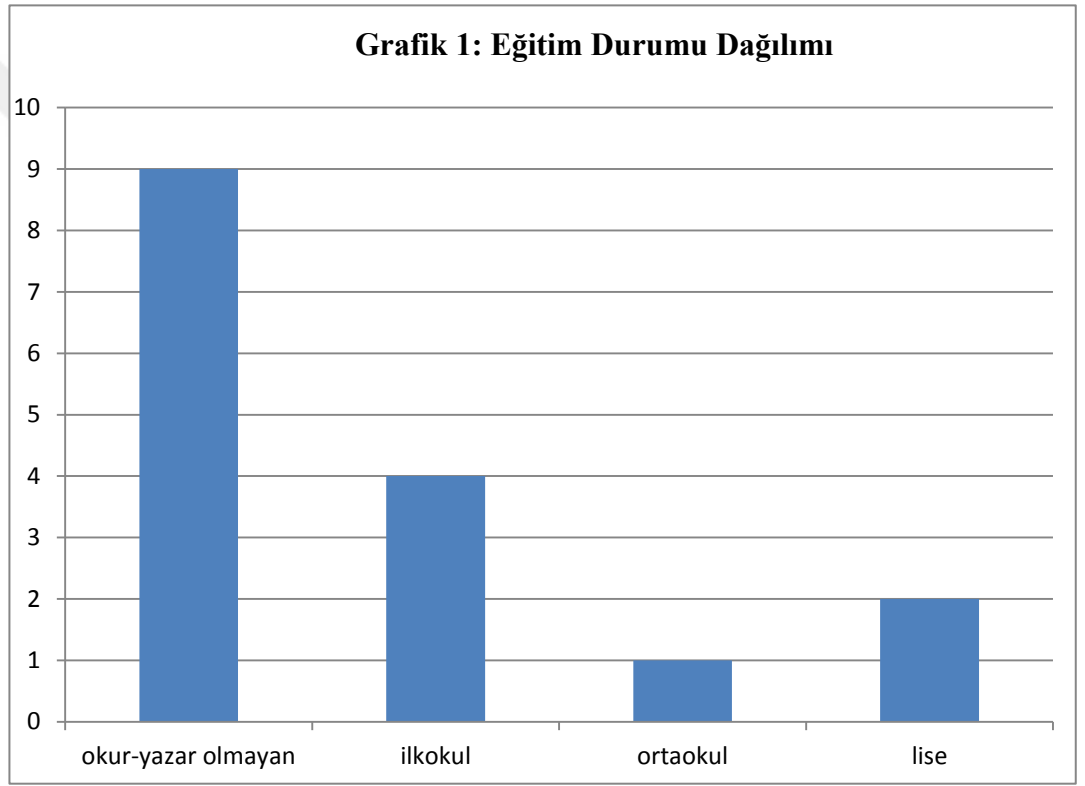
İlk olarak gazinin kendini tanıtmayı (Eğitim, iş, bölük vs...) sağlamıştır. Daha sonra bulundukları ilden Mersin iline gidişleri ve Kıbrıs adasına çıkarma yapılırken neler yaşadıklarını anlatmak istenmiştir. Konunun bütünlüğünü sağlamak için gazilerin hatırlayamadıkları kısımları ise araştırmacı detaylı sorular sorulmuştur. Birçok gazinin birbirini tanıdığından dolayı bazı durumlarda bir araya gelerek harekâta dair anılarını bir birlerine anlattıkları için birbirinden etkilenme söz konusu olduğu görülmüştür. Bunun yanında aynı anda iki farklı gazi ile görüşme yapıldığında ise bir gazinin hatırlayamadığı bir olayı veya bir yer ismini diğer gazinin müdahalesi ile hatırlayarak anlatmasına da yardımcı olmuştur. İş yerinde, ofislerde ve evde yapılan görüşmelere genellikle sadece gazi katılmıştır. İş yeri, ofis ve çay ocakları gibi yerlerde yapılan görüşmelerde gaziler daha kısa cevaplar verirken, evlerinde yapılan görüşmelerde ise gaziler acele etmeden daha rahat davranarak sorulan sorulara daha uzun ve daha açıklayıcı cevaplar vermiştir. Yapılan görüşmelerin süresi ise yaklaşık 35 dakika ile 45 dakika arasında farklılık göstermiştir.

1.6. GAZİLERİN PROFİLLERİ

1.6.1. Eğitim Durumu

Muş ili Merkez ilçesi ve merkeze bağlı köylerde görüşme gerçekleştirdiğimiz gazilerin bir bölümü lise mezunu iken, önemli bir kısmının ise okur-yazar olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte, bazı gazilerimiz askerlik hizmetlerini yerine getirdikleri dönemde görev yaptıkları birliklerde bulunan alay okullarında eğitim alma imkânı bulmuş ve bu süreçte okuma-yazma öğrenmiştir.

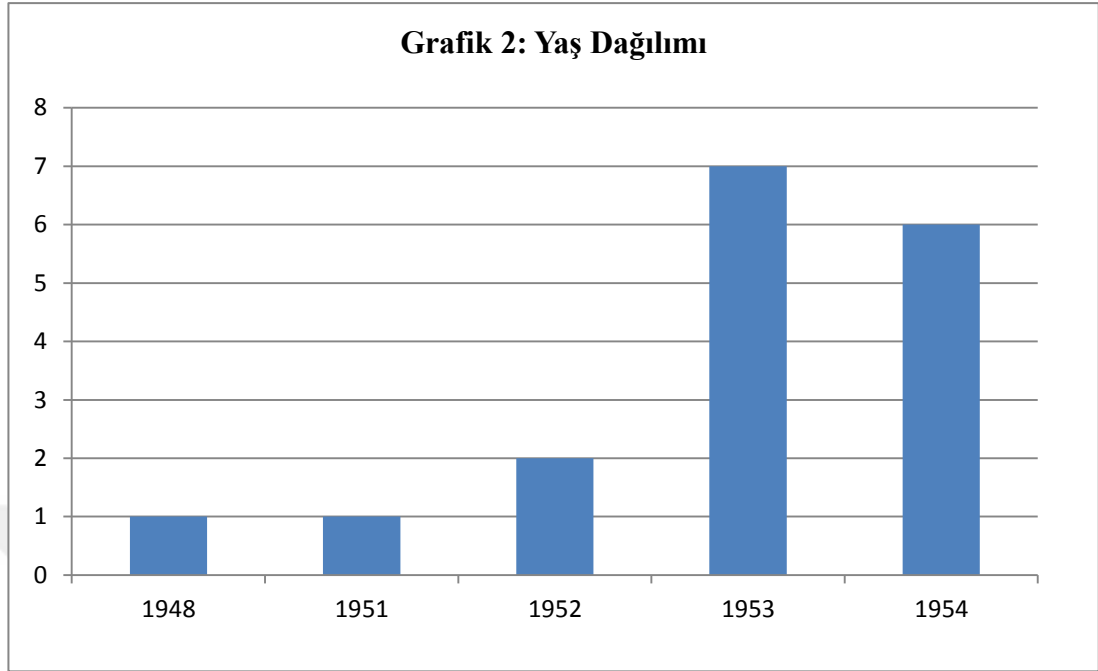
Grafik 1.1. Gazilerin Eğitim Durumlarını

1.6.2. Yaş Dağılımı

Görüşme gerçekleştirilen gaziler, 71 ile 78 yaş aralığında olup tamamı erkek bireylerden oluşmakta ve Kıbrıs Barış Harekâtı'na fiilen katılmış muharip gaziler arasında yer almaktadır.

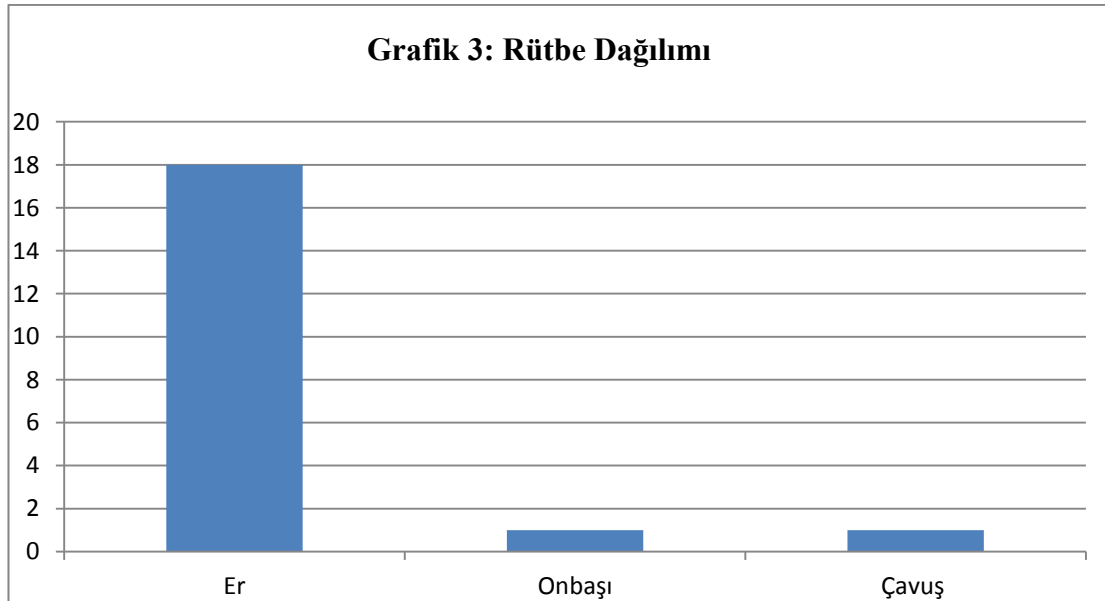
Grafik 1.2: Gazilerin Yaş Dağılımını gösteren grafik

1.6.3. Rütbe Dağılımı

Görüşme yapılan 20 gazinin harekât sırasındaki rütbeleri, genel olarak er-çavuş aralığındadır. Çavuş rütbesi üzerindeki gazilere ulaşılamamıştır. Genel olarak er seviyesindeki gaziler ile görüşmeler yapılmıştır.

Grafik 1.3: Gazilerin Rütbe Dağılımını gösteren grafik

1.7.VERİLERİN ANALİZİ

Çalışmamız gereği gazileri ile yapılan görüşmeler bittikten sonra elde edilen bütün ses kayıtları tekrardan dinlenerek yazılı hale getirilmiştir. Barış Harekâtının üzerinden uzun bir süre geçmesi ve gazilerin yaşlarının ilerlemesinden dolayı birliklerinin adlarını, yaşadıkları olayların tarihlerini ve adada bulundukları ve geçtikleri yerlerin adlarını ve harekâta dair bazı detayları hatırlamakta zorlandıkları görülmüştür. Bundan dolayı da gazilere olayı hatırlamaları için herhangi bir baskı yapılmamıştır.

Gazilerin Harekât sırasında duygusal olarak tepkinin verildiği durumların harekâtın gerçekleştiği ilk gün ve eve dönüşlerini anlattıkları kısımlarda olmuştur. Ancak unutamadıkları ve en çok etkilendikleri olaylar sorulduğunda ise cevap olarak aynı çatı altında sırt sırta savaştığı silah arkadaşlarının yaralanması ve hayatını kaybetmesi sırasında yaşadıkları durumu anlatmışlardır. Gaziler, hatırlamış oldukları silah arkadaşlarını genellikle isimleri ve memleketlerinin adlarıyla söylemişlerdir.

“Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” adlı çalışmamız için yapılan görüşmelerde, gazilerin bir kısmı hatıralarını ilk kez böyle bir görüşmeyle, detaylı şekilde anlattığını ifade etmişlerdir.

1.8. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Muş/Merkez ve merkeze bağlı köylerde yapılması planlanan saha görüşmelerinde, gazilerle görüşme tarih, gün ve saatleri belirlenirken öncelikle onların ikamet adreslerinin birbirine olan yakınlığı ve bireysel müsaitlik durumları dikkate alınmıştır. Böylece hem araştırma sürecinin daha düzenli ilerlemesi hem de gazilerin günlük yaşamlarının aksatılmaması hedeflenmiştir. Bununla birlikte görüşme yapılacak ilçe ve köylerin seçiminde, bölgede yaşayan gazilerin sayısının görece fazla olmasına özellikle özen gösterilmiştir. Bu nedenle bazı yerleşim birimlerinde birden fazla görüşmenin arka arkaya yapılmıştır. Araştırma sürecinin dinamik yapısı gereği, bazı gazilerin sonradan fikir değiştirerek görüşmeleri iptal etmesi gibi durumlarla da karşılaşmıştır. Ayrıca, görüşme süresince gazilerin o anki ruh hâllerinin farklılık göstermesi, olayların üzerinden elli iki yıl gibi uzun bir zaman geçmiş olması ve yaşlılığa bağlı çeşitli bilişsel zorluklar nedeniyle bazı yaşantıların ve olayların ayrıntılı biçimde hatırlanması güçleştirmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI VE MUŞ'LU KIBRIS GAZİLERİNİN GÖZÜNDEN ANLATILAR

2.1. KAVRAM OLARAK GAZİ VE GAZİLİK

“Gazi” kelimesi, İslam kültürü ve Türk-İslam geleneğinde dini ve milli bir anlam taşıyan köklü bir unvandır. Sözlük anlamı itibariyle “hücum etmek, savaşmak; din uğruna cihat etmek” demektir.⁵¹ Gazi, Türk-İslam tarihinde, İslam dinini korumak ve yayılmasını sağlamak amacıyla Müslüman olmayan unsurlara karşı yapılan ve kutsal savaş anlamına gelen Arapça bir kelime olan gaza sözcüğünden türemiştir.⁵² Gazi, düşmanla savaşan ve düşmanı yenen kişilere devlet tarafından verilen bir şeref unvandır.⁵³

Gazilik ise savaşta kahramanlık ve fedakârlık gösteren kişilerin toplumsal olarak yüceltilmesini ifade eder. Modern Türkiye’de gazilik, vatan savunmasında canını ortaya koymuş, yaralanmış ya da sakatlanmış kahramanlara verilen hukuki ve manevi bir unvandır. Bu yönüyle gazilik, tarihsel köklerinden günümüze taşınmış bir onur nişanıdır.⁵⁴ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve ilgili mevzuatta gazilik, devlet tarafından verilen resmî bir unvan olarak düzenlenmiş; gazi ve şehitlik kavramları, Türk milletinin tarihsel hafızasında kutsal bir değer olarak yer almıştır.⁵⁵

Türkiye Muharip Gaziler Derneği Genel Başkanlığı’nın internet sitesinde yapılan tanıma göre “gazi”, bir kahraman olarak nitelendirilmekte ve “Muharip Gazi” ile “Malul Gazi” olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır. “Muharip Gazi”, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) bünyesinde fiilen savaşa katılan kişiler için kullanılan bir unvanken; “Malul Gazi”, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin sınırlarını koruma ve güvenliğini sağlama görevini üstlenen, devletin bütünlüğünü hedef alan terör örgütlerine karşı yurt içi ve yurt dışında yürütülen operasyonlarda görev yapan, bu süreçte düşman veya terör

⁵¹ Özcan, Abdülkadir, “Gazi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 13, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996, s. 443-445.

⁵² Muhammed Tosun, “Gazilerde Vatanseverlik Ve Maneviyat: Gaziler Üzerinde Nitel Bir Araştırma”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Nisan-Haziran 2024, Cilt 24, Sayı 63, <https://spcd.aile.gov.tr/media/c3cjoks5/6-makale.pdf>, (Erişim Tarihi: 15 Nisan 2025), s.375-376.

⁵³ Halil İnalcık, *Osmanlı İmparatorluğu: Klasik Çağ (1300-1600)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003, s. 67.

⁵⁴ İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2021, s. 206-208.

⁵⁵ İlber Ortaylı, *Osmanlı’yı Yeniden Keşfetmek*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2006, s. 89-91.

unsurlarının saldırıları sonucu yaralanan ve tedavi süreci sonunda sakatlığı resmî raporlarla kesinleşen kişiler için kullanılmaktadır.⁵⁶

Yukarıdaki gazi sözcüğünün tanımlarına bakarak, Kıbrıs Barış Harekâtına katılan ve görüşme sağladığımız bütün askerlere “Muharip Gazi” ünvanı verildiğini görmekteyiz.

2.2. KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI KARARININ ALINMASI

Kıbrıs Adası’nda yeni bir siyasal düzen tesis etmeyi amaçlayan toplumlararası görüşmeler, 1968 yılının Haziran ayında başlatılmış ve altı yıl boyunca sürdürülmesine rağmen 1974 yılına gelindiğinde kayda değer bir ilerleme sağlanamamıştır. Bu durumun temelinde, Rum tarafının Kıbrıslı Türklere 1960 Anayasası’nda tanınan hakları dahi vermeme ve Türk toplumunu adada bir azınlık statüsünde tutma eğilimi yatmaktaydı.⁵⁷ Söz konusu yaklaşımın nihai hedefi ise şüphesiz adanın Yunanistan’a ilhakı anlamına gelen ENOSİS Düşüncesi’ydi.⁵⁸

Türkiye ve Kıbrıslı Türkler, Kıbrıs sorununa ilişkin çözümü, adada Türklerin varlığını ve haklarını güvence altına alacak bir federe devlet modeli çerçevesinde görmekteydi. Bu yaklaşım, Kıbrıslı Türklerin siyasal ve hukuki haklarını koruyabilecek nitelikteydi. Ancak 1968 yıllarına gelindiğinde gerçekleştirilen uluslararası toplantılar ve müzakereler sürecinde, Türk tarafının politika tercihleri kısmen değişmiş; federe devlet modelinden uzaklaşarak, daha çok otonom ve muhtariyet esasına dayalı bir üniter devlet sistemine yönelmiştir. Bu değişimle birlikte, Rum tarafının Türklerin iç işlerine doğrudan müdahale etme imkânı sınırlandırılmıştır.⁵⁹

Türkiye Cumhuriyeti’nde yeni bir hükümetin kurulmasıyla birlikte, Kıbrıs yönetimine ilişkin yeni tezler gündeme gelmeye başlamıştır. 1973 Ekim ayında gerçekleştirilen genel seçimlerin ardından, Bülent Ecevit liderliğinde Cumhuriyet Halk Partisi ile Milli Selamet Partisi koalisyon hükümeti oluşturulmuştur. Bu hükümet, aynı zamanda, fonksiyonel federatif sistem önerisini de detaylı şekilde inceleme altına

⁵⁶ Türkiye Muharip Gaziler Derneği, “Gazi Kimdir?”, (Erişim: 22 Ağustos 2025), <https://www.muharipgaziler.org.tr/gazi-tanimi>

⁵⁷ Arbin Toz, “Kıbrıs Barış Harekâtı’na Katılan Diyarbakırlı Gaziler”,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2024), s. 46.

⁵⁸ Arbin Toz, “Kıbrıs Barış Harekâtı’na Katılan Diyarbakırlı Gaziler”,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2024), s. 46.

⁵⁹ Ferhat Apuhan, “1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Ve Bingöllü Kıbrıs Gaziler”, ”,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017), s. 69.

almıştır. Söz konusu tezde, ada üzerindeki toprakların bölünmesi söz konusu olmamakla birlikte, yürütme ve idari yetkilerin iki toplum arasında paylaşılması öngörülmekteydi. Türkiye'nin bu dönemde geliştirdiği yeni tezler incelenirken, Rum tarafında ise ayrışmalar sürmüş; askeri cunta, dönemin Cumhurbaşkanı Makarios'u sistemin dışında bırakmayı planlamaktaydı.⁶⁰

Rumlar arasındaki ayrışmalar devam ederken, Makarios 25 Nisan 1974 tarihinde EOKA-B örgütünü yasa dışı ilan etmiş ve örgütü adadaki terör faaliyetlerinin kaynağı olarak nitelendirmiştir. Bu kararın ardından, Rum toplumu içinde tedhiş hareketleri yoğunlaşmış ve EOKA-B militanları ile Makarios yanlıları arasındaki şiddet olayları belirgin şekilde artmıştır. Gelişmeler, Rum yönetiminin Yunanistan'a daha yakınlaşmasına yol açarken, askeri cunta ise Makarios'un görevden alınması ve sistemden uzaklaştırılması için çeşitli planlar geliştirmeye başlamıştır.⁶¹

Yunan Hükûmeti, Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak etme amacını daha somut eylemlerle gerçekleştirmeye yönelmiş; ancak Makarios'un bu girişimlere karşı durmasıyla, Yunanistan adadaki askerlerini kullanarak Makarios aleyhine kışkırtıcı faaliyetler başlatmıştır. 2 Temmuz 1974 tarihinde Makarios, Yunanistan Cumhurbaşkanı Faidon Gizikis'e yazdığı bir mektupta, Yunanistan'ın faaliyetlerini resmen protesto etmiş ve kendi seçilmiş liderlik konumunu vurgulamıştır; bu mektup basında da geniş şekilde yer bulmuştur. 5 Temmuz 1974'te yaptığı basın açıklamasında Makarios, Yunan cuntasının asıl amacının kendisini görevden uzaklaştırıp Kıbrıs'ta yeni bir diktatörlük yönetimi tesis etmek olduğunu belirtmiştir. Diğer taraftanda bölgede görev yapan Yunan subaylarının yer altı örgütlenmesine dikkat çekmiş ve Rum Milli Muhafız Gücü'nün bu subaylar öncülüğünde adada adeta bir işgal gücüne dönüştüğünü ilan etmiştir. Makarios, Yunanistan'dan gelen, bölgede görev yapan 650 subayını geri çekmesini istemiş ve Rum Milli Muhafız Gücü'nün sayısını azaltırken, kendi kontrolündeki polis sayısını artırmıştır.⁶²

Bütün bu olayların yaşandığı sırada Yunanistan ile Kıbrıs Rum yönetimi arasındaki ilişkiler ciddi bir gerilme noktasına ulaşmış, askeri cunta, üst düzey generallerle görüşerek Makarios'a karşı son bir darbe düzenlenmesini talep etmiştir. Bu

⁶⁰ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*, Alkım Yayınevi, Ankara, 2010, s. 402.

⁶¹ Toz, a.g.e., s. 46.

⁶² Toz, a.g.e., s. 47.

amaç doğrultusunda, geçmişte EOKA-B örgütü içinde yer almış olan ve Türk karşıtı söylemleriyle bilinen ve “*Yaşım kadar Türk öldürdüm*” sözleriyle tanınan Nikos Sampson darbenin lideri olarak seçilmiştir. Sampson’un görevi, organize bir askeri müdahale ile Makarios’u görevden uzaklaştırmak ve yerine geçmektir. 15 Temmuz 1974 tarihinde saat 08.00’de, Yunan subaylarının öncülüğünde “Afrodit-3 Harekâtı” adı verilen darbe girişimi gerçekleştirilmiştir ve bu tarihte cumhurbaşkanlığı sarayı, Sampson’un yönetiminde, cuntanın kontrolündeki tanklar tarafından kuşatılmıştır. Daha önce birçok suikast girişiminden sağ çıkan Makarios, bu kez de hayatını kurtarmayı başarmış; yanındaki üç koruması ile birlikte pencereden çıkarak kendisini bekleyen araca binmiş ve İngiliz güçlerinin korumasına sığınmıştır. Daha sonra, İngilizler tarafından temin edilen bir helikopterle Malta Adası’na nakledilmiştir. Bu darbenin sonucunda Nikos Sampson başkanlığında Kıbrıs Elen Cumhuriyeti’nin kurulduğu ilan edilmiştir.⁶³

Nikos Sampson, EOKA hareketinin seçilmiş bir üyesi ve Enosis ideolojisinin en tutkulu savunucularından biri olarak tanınmıştır. Yönetimdeki varlığı, Kıbrıslı Türklerin güvenliğini ciddi şekilde tehdit eden bir duruma yol açmıştır. Sampson, 1964-1967 yılları arasında Kıbrıslı Türk köylerine yönelik baskınlar düzenlemiş ve bu saldırılar sırasında çok sayıda sivilin yaşamını yitirmesine sebep olmuştur. Bu gelişmeler üzerine Rauf Denktaş, Nikos Sampson’un darbeyle Makarios’un yerine gelmesini değerlendirdiği bir açıklamasında, “*Bir gün Makarios’un kalmasını temenni edecek duruma düşeceğimizi, hiç düşünmemiştim.*” ifadelerini kullanarak durumun Kıbrıslı Türkler açısından ne denli kaygı verici olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, Bayrak Radyosu aracılığıyla yaptığı bir konuşmada, “*Bu durum, Kıbrıslı Rumların kendi aralarındaki sorundur, kesinlikle sizler buna müdahil olmayınız.*” diyerek Kıbrıslı Türklerle hitap etmiştir. Denktaş, söz konusu olayların Rum toplumu içindeki bir mesele olduğunu belirtse de, Enosis girişimlerini önlemek amacıyla Türkiye’den gizli destek talebinde bulunmuştur. Türkiye Cumhuriyeti ise Ada’daki gelişmeleri Büyükelçisi Asaf İnan üzerinden yakından takip etmiştir.⁶⁴

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Bülent Ecevit, Kıbrıs’ta gerçekleşen darbe girişimi haberini, ABD’nin 1971’den itibaren Türkiye’ye uyguladığı haşhaş

⁶³ Ertuğrul Önalp, a.g.e., s. 186-188.

⁶⁴ Toz, a.g.e., s. 47-48.

ambargosunu kaldırdığını duyurmasının hemen ardından Afyonkarahisar'da almıştır. Söz konusu gelişme, yalnızca Türkiye'de değil, uluslararası düzeyde de ciddi bir yankı uyandırmıştır. Ecevit, haberi aldıktan sonra derhal Ankara'ya dönerek Milli Güvenlik Kurulu'nu toplantıya çağırmış ve hükümetin darbe girişimine yönelik tutumunu açık bir biçimde ifade etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, söz konusu darbenin Yunanistan tarafından desteklenen bir müdahale olduğunu, Kıbrıs'ta anayasal düzeni bozduğunu ve meşru olmayan bir eylem teşkil ettiğini belirtmiş; ayrıca Yunanistan'ın Garanti ve İttifak Antlaşmalarını ihlal ettiğini vurgulayarak bu duruma sessiz kalmayacağını ilan etmiştir. Adadaki mevcut statükonun korunması konusunda bir diğer garantör devlet olan İngiltere de darbe girişimine karşı çıktığını bildirmiştir.⁶⁵

Bülent Ecevit'in Milli Güvenlik Kurulu ve kabine toplantılarının ardından, Türkiye adaya müdahale hazırlıklarını başlatmıştır. Bu süreçte, Birleşmiş Milletler ve NATO Genel Sekreterliği, Türkiye'yi yanlış bir karar almaması konusunda uyarılmış; Türkiye ise, garantör devletlerden biri olarak İngiltere'ye 16 Temmuz 1974 tarihinde adadaki durumu birlikte değerlendirme çağrısında bulunmuştur. İngiltere bu değerlendirme çağrısını kabul etmiştir.⁶⁶ Bunun üzerine Başbakanı Bülent Ecevit, Kıbrıs Adası'nda bozulan düzenin yeniden tesis edilmesi ve Kıbrıs Türk halkının yaşam ve sağlanması amacıyla, garantör devletlerden biri olan İngiltere ile diplomatik temaslarda bulunmak üzere 17 Temmuz 1974 tarihinde Londra'ya gitmiştir. İngiltere Başbakanı Harold Wilson ve Dışişleri Bakanı James Callaghan ile gerçekleştirilen görüşmelerde, Türkiye, Kıbrıs'ta gerçekleşen darbe girişimine karşı İngiliz askerî üslerinin de kullanılması suretiyle ortak bir müdahale yapılmasını teklif etmiştir. Ancak Türkiye'nin bu teklifi İngiltere tarafından olumlu karşılanmamış ve kabul edilmemiştir.⁶⁷ Ayrıca Kıbrıs meselesini ele almak için Londra'ya gelen ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissenger'ın yardımcısı Joseph Sisco ile de ayrı bir görüşme gerçekleştirmiştir.⁶⁸ İkili arasında yapılan görüşmelerde Başbakan Bülent Ecevit, Türkiye'nin talebinin Kıbrıs'ta Yunan subaylarının gerçekleştirdiği darbe öncesindeki statükoya dönülmesi ve federal

⁶⁵ Toz, a.g.e., s. 48.

⁶⁶ Toz, a.g.e., s. 48.

⁶⁷ Umut Arık, "Kıbrıs Barış Harekâtı ve Kıbrıs Krizi", Türk Dış Politikasında 41 Kriz(1924- 2012), Haydar Çakmak(Ed.), Kripto Yayınları, Ankara, 2012, s.125.

⁶⁸ Selim Özcan, "Kıbrıs Barış Harekâtı ve Harekata Katılan Amasyalı Şehit ve Gaziler", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, Ağustos 2019, Cilt 5, Sayı 2, Ağustos 2019, Cilt 5, Sayı 2. <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.582957>, (Erişim Tarihi: 01 Şubat 2025), s.334.

bir yapının kurulması olduğunu ifade etmiştir. Sisco ise öncelikli hedefinin savaşı engellemek olduğunu belirterek Ecevit'ten 48 saatlik bir süre talep etmiş ve bu sürede Yunanistan'ın başkenti Atina'ya giderek cunta yönetimiyle temaslarda bulunmuştur. Atina'daki görüşmelerinde Başpiskopos Makarios'un Nikos Sampson'un yerine yeniden göreve getirilmesini önermiş ve Türkiye ile Yunanistan arasında muhtemel bir savaşın çıkmasını engellemeye çalıştığını belirtmiştir. Ancak bu öneriler dönemin darbe hükümeti tarafından reddedilmiştir. Sisco'nun yürüttüğü bu arabuluculuk girişimleri, askeri bir müdahaleye karşı bir tutum sergilediğini ve iki NATO üyesi ülke arasında çatışma çıkmasını önlemeye çalıştığını göstermektedir.⁶⁹

Türkiye Cumhuriyeti, yapmış olduğu diplomatik girişimlerin sonuçsuz kalması üzerine 20 Temmuz 1974 tarihinde TBMM'nin 17 Kasım 1967 tarihli ve 148 sayılı kararı, Garanti Antlaşması 3. maddesinin ve BM'nin 51. maddesinin kendisine vermiş olduğu hukuki müdahale yetkisini kullanarak⁷⁰ saat 05.00'te Kıbrıs Adası'na yapılacak askeri harekât kararını Türkiye Lefkoşa Büyükelçisi Asaf İnan'a iletmiştir.⁷¹

Başbakan Bülent Ecevit, Kıbrıs Adasına yapılacak harekât ile ilgili yaptığı konuşmasında: *“Türk silahlı kuvvetlerinin Kıbrıs'a indirme ve çıkarma harekâtı başlamış bulunuyor. Allah milletimize, bütün Kıbrıslılara ve insanlığa hayır etsin. Bu şekilde insanlığa ve barışa büyük hizmette bulunacağımıza inanıyoruz. Öyle umarım ki kuvvetlerimize ateş açılmaz ve kanlı bir çatışma olmaz. Biz aslında savaş için değil barış için, yalnız Türklere değil Rumlara da barış getirmek için adaya gidiyoruz. Bu karara ancak tüm politik ve diplomatik yolları denedikten sonra mecbur kalarak vardık. Bütün dost ülkeler ve son zamanlarda istişarelerde bulunduğumuz dost ve müttefiklerimiz ABD ve İngiltere'ye meselenin müdahalesiz halledilebilmesi ve diplomatik yollardan halledilebilmesi için iyi niyetli çabalardan dolayı kendilerine şükranlarımı belirtmeyi borç bilirim. Eğer bu çabalar sonuç vermediyse elbette sorumlusu bu iyi niyetli devletler değildir. Tekrar bu harekâtın insanlığa, milletimize ve*

⁶⁹ Kamuran Gürün, Dış İlişkiler ve Türk Politikası (1939–1980), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1983, s. 312-313.

⁷⁰ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, (19.07.1974), 317-47-8.

⁷¹ Toz, a.g.e., s. 48.

tüm Kıbrıslılara hayırlı olmasını dilerim. Allah'ın milletimizi ve bütün insanlığı bütün felaketlerden korumasını dilerim."⁷² İfadelerini kullanmıştır.

Kıbrıs Türk toplumu başkanı Rauf Denktaş Harekât başladığı zaman dilimi içinde yapmış olduğu konuşmasında: Harekât, bağımsızlığımızın teminatı olan 1960 Antlaşması'nın Türkiye'ye tanıdığı hak ve yetkilere dayanılarak gerçekleştiğini⁷³ Bunun bir darbe girişimi olmadığını; aksine Kıbrıs'ın bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve güvenliğini yeniden sağlama amacı taşıyan bir müdahale olduğunu,⁷⁴ ayrıca operasyon, Rum toplumunu hedef alan bir girişim olarak değil, adadaki istikrarı ve barışı tesis etmeye yönelik bir adım olarak değerlendirilmesi gerektiğini⁷⁵ ifade etmiştir.

2.3. 1974 KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI

19 Temmuz 1974 tarihinde Türkiye, diplomatik yollarla bazı önerilerde bulunarak darbe girişiminde bulunan Yunanlı subayların Kıbrıs'tan geri çekilmesini ve darbe öncesi yönetimin iade edilmesini istemiştir. Ancak Yunanistan bu öneriyi reddetmiştir. Bunun üzerine Türkiye, tüm diplomatik ve politik yolların dikkatle ve eksiksiz biçimde denenmesinin ardından, adaya müdahale etmeye mecbur kalmıştır.⁷⁶

1974 Kıbrıs Barış Harekâtı, kurulması ve korunması, adaya çıkan birliklerin birleştirilmesi ve harekât alanının genişletilmesi şeklinde üç aşama olarak planlanmıştır.⁷⁷ Hazırlanan plan çerçevesinde Kıbrıs adasında barışı ve anayasa düzenini tekrardan sağlamak amacıyla 20 Temmuz 1974 cumartesi günü Türk Silahlı Kuvvetleri Kıbrıs adasına çıkarma yaparak Kıbrıs Barış Harekâtını başlatmıştır.⁷⁸

2.4. KIBRIS'A ASKERİN ÇIKARILMAYA BAŞLANMASI

TBMM tarafından dönemin hükümetine verilen yetki ile Kıbrıs Barış Harekâtı'na karar verilmiştir. Bununla birlikte ülkenin farklı illerinde bulunan karargâh ve alaylardan askerlerin Kıbrıs adasına çıkarılma süreci başlamıştır. Adaya askerlerin çıkarılması tek bir yöntemle gerçekleşmemiştir. Çeşitli yöntemler kullanılarak Kıbrıs

⁷² M. Şükrü Tandoğan, *Kıbrıs Barış Harekâtı Birlikler ve Muharebeler*, Türmantsan Organize Matbaacılık, Ankara 2015, s. s.93.

⁷³ Kamuran Gürün, a.g.e, s. 315-316.

⁷⁴ Mehmet Ali Birand, a.g.e., s. 52-53.

⁷⁵ Cihat Göktepe, a.g.e., s. 182-183.

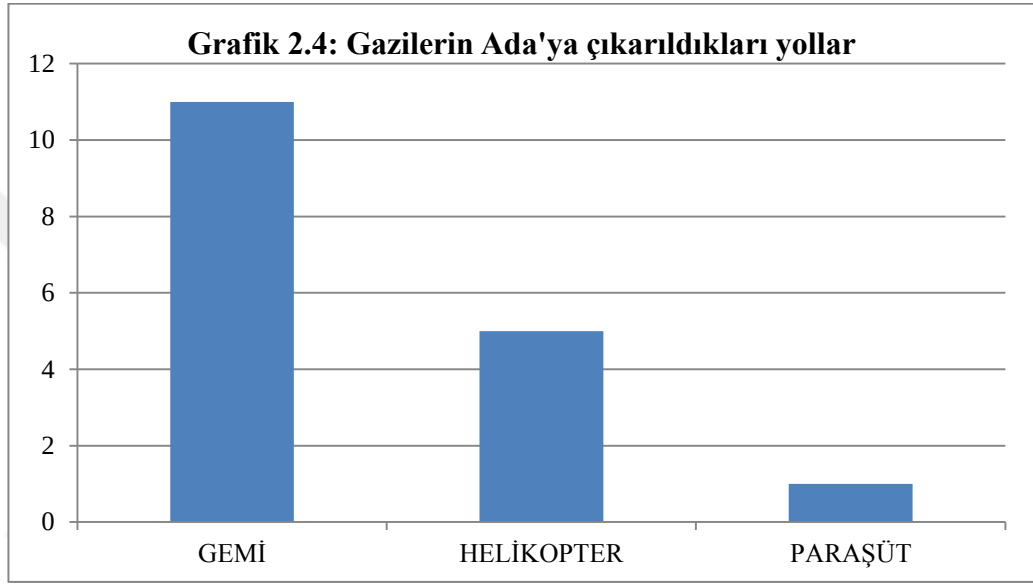
⁷⁶ Uçarol, Rıfat, *Siyasi Tarih*, Fizik Kitapevi, İstanbul, 1995, s. 765.

⁷⁷ <https://www.muharipgaziler.org.tr/kibris-baris-harekati>, (Erişim Tarihi: 12.08.2025).

⁷⁸ Yakup Şahin, "Tarihsel Süreç içerisinde Kıbrıs'ta Kimlik Algısının Dönüşümü", *Tarihte Kıbrıs II*, Osman Köse(e.d.), Cilt 2, D9KUZ10BE5 Reklam Organizasyon Matbaacılık, İstanbul , 2017, s. 1294.

Adası'na sevk edilen askerlerin bir bölümü deniz yoluyla, bir bölümü ise hava yoluyla çıkarılmıştır. Hava yoluyla gerçekleştirilen intikallerde iki farklı taktik uygulanmıştır: İlki paraşütle atlama yöntemi, ikincisi ise asker ve teçhizatın uçaklardan doğrudan havadan indirilmesi şeklinde olmuştur. Bu yöntemler sayesinde harekâtın farklı cephelerinde hızlı ve stratejik bir konuşlanma sağlanarak operasyonun etkinliği artırılmıştır.

Grafik 2. 1. Muşlu 17 gazinin Ada'ya hangi yollardan çıkarıldığını gösteren grafik

Türkiye Harp Mahlûlleri Gaziler Derneği Muş şubesi başkanı Nadir Koçlardan'ın vermiş olduğu verilere göre; Muş-Merkez ve ilçelerinden, Kıbrıs Barış Harekâtına toplamda 110 askeri personel katılmıştır. Bunların çoğunluğu er ve erbaşı statüsünde olup Kara Kuvvetlerinin personeli olan askerlerdir.

Muş ve merkeze bağlı köylerde hayatta kalan Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan gazilerimizin yaşadıklarına ve anılarına yer vererek Kıbrıs Barış Harekâtını gazilerimizin vermiş olduğu bilgiler ışığında ele alacağız.

2.4.1. Kıbrıs'a Deniz Yoluyla Askerlerin Çıkarılması

Akdeniz'deki konumu itibarıyla stratejik bir öneme sahip olan Kıbrıs Adası'na yönelik askerî harekât kapsamında, birliklerin bir bölümü deniz yoluyla çıkarılmıştır. Ada'ya yapılacak çıkarma operasyonu için merkezi bir sevkiyat noktası belirlenmiş ve bu amaçla Mersin şehri ana toplanma merkezi olarak seçilmiştir. Türkiye'nin farklı bölgelerinden harekâta katılmak üzere görevlendirilen askerler, yoğun bir lojistik

planlama çerçevesinde genellikle demir yolu ve kara yolu ulaşımıyla Mersin'e sevk edilmiştir. Burada askerlerin yanı sıra harekâtın başarıyla yürütülebilmesi için gerekli tüm askerî mühimmat, ağır silahlar, araç-gereç ve lojistik malzemeler de titizlikle hazırlanarak gemilere yüklenmiştir. Planlı ve koordineli bir şekilde yapılan bu sevkیاتlar, çıkarma harekâtının belirlenen zaman diliminde ve etkin bir şekilde icra edilmesini sağlamış, böylece Kıbrıs Adası'na yönelik stratejik üstünlük elde edilmesine katkıda bulunmuştur.

Kars/Sarıkamış'ta Piyade olarak görev yapan Feyzullah Özkan'ın anlattıklarına göre kendisinin Kıbrıs adasına çıkarılışında yaşanan süreci şu şekilde olmuştur:

“Akşam saat 17.00’da alarm çaldı. İçtima alanına toplandık. Alay komutanımız geldi. Yaşanan durumu orada bize anlattı. Ardından ‘Kıbrıs adasına gönüllü olarak gitmek isteyen varsa öne çıksın!’ dedi. Baktım kimse el kaldırmıyor, ben el kaldırdım. Benden sonra birçok kişi el kaldırıp gönüllü olarak ayrıldık. Daha sonra herkes silahını vs. aldı. Aynı günün akşamı bizi direkt Mersine gönderdiler. Biz savaştan önce barış gücü olarak gidiyorduk.

Kars/Sarıkamış’tan Mersine gidene kadar halk bizi coşku ve sevinçle karşılayıp Mehmetçik naralarıyla alkışlıyorlardı. Bizde onları selamlıyorduk. Mersinde bir gece kaldık. Askeri teçhizatlarımızı gemilere yükleyip yola çıktık. Adaya çıkmadan karşı taraftan bize ateş açtılar. O zaman bir gemi battı. Bulunduğumuz gemi de ise Üsteğmen Ömer Kaya vardı. Onun aracılığıyla gemi etrafındaki kayıkları suya indirip kayıklara ikişer kişi bindirip karaya çıkardı. Bu sırada bazı arkadaşlarımızda vuruldu. Kıbrıs’a ayak bastığımızda ilk olarak Beş Parmak Dağlarına bayrağı ben diktim. Rumlar orada yer altında betondan sığınaklar yapmıştı. Batılı askeri uzmanlar bu sığınaklar için 6 aydan önce Türkler alamaz diyordu. Biz 24 saat içinde aldık. Dağa çıkarken sürekli bize ateş ediliyordu. Arkamızdan gelen ve bizi koruyan tanklar vardı. Bu tanklardan bir tanesi ilerlerken mayına çarparak kaydı ağaca tutundu ve durdu. Şu an bile bu tank o dönemde olduğu gibi duruyor orda. Gezmeye gidince görmüştüm.”⁷⁹

⁷⁹ Feyzullah Özkan, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu görüşme, Muş, 31 Temmuz 2025.

1974 Kıbrıs Barış Harekâtı kararı alındıktan sonra Kars/Sarıkamış 17. Piyade alayında piyade olarak görev yapan Yılmaz Er'in anlattıklarına göre kendisinin Mersin şehrine gelişi şu şekilde olmuştur:

“Kendi alayımızdayken normal diğer günlerden bir farkı olmayan bir günde alarm çaldı. İçtima alanına toplandık. Alay komutanımız geldi. Yaşanan durumu orada bize anlattı. Ardından Kıbrıs adasına, acemi birliğini bitirip gelenlerin belli bir sayıya göre gönüllü olarak gitmek isteyenler gidebilir, dedi. Ben de öne çıktım. Başçavuş beni geri çekti. Ben tekrardan ileri çıktım. Çavuş beni tekrar geri çekince bölük komutanı çavuşa seslenerek ‘Neden askeri geri çekiyorsun?’ diye sordu. Çavuş’ta komutanım bu asker motorcudur, arabadan anlıyor, tezkerecilerimiz gidiyor ve bu kademede çalışan erimiz yoktur. 3 ay sonra gelecek askeri beklersek iş çıkaramayız. Araçların bakımını yapamayız, dedi. Beni göndermek istemiyordu. Bölük komutanı ise olsun ‘Gitmek istiyorsa gitsin engel olamayız!’ deyip ve böylece gönüllü olarak katılmış oldum.

17 Temmuz 1974 tarihinde Kars/Sarıkamış’tan çıktık. Tren ile önce Erzurum şehrine daha sonra Erzurum’dan otobüsler ile bizi Osmaniye’ye götürdüler. Burada 50. Piyade Alayı vardı. Oradan tren ile Mersine gittik. Erzurum’dan Mersin’e gelene kadar halkımız geçtiğimiz yerlerden bize sigara, yiyecek, içecek veriyorlardı. Sevgi gösterileri düzenleyip bizi uğurluyorlardı.

Bizden önce Osmaniye deki 50. Piyade alayı sabah saat 6 da çıkarma yaptı. Mersin’de 20 Temmuz akşamı gemilere yiyecek, araç, mühimmat ve tank gibi malzemeleri yükleyip İstanbul adında bir gemiye bindik ve yola çıktık. Ertesi gün sabah saat 08.00’de adaya tam ulaşacakken haber geldi. ‘Gemiler yavaşmasın, mayın döşenmiş!’ denildi. Bunun üzerine gemiler geri çekildi. Aynı gün öğleden sonra saat 14.00’da gemiler tekrar geri döndü kıyıya yaklaşmadan biz suya atlayarak adaya çıktık.

Biz adaya çıkarken Girne alınmıştı. Gemilerden inen askerleri hemen ikiye böldüler. Bir kısmı beş parmak dağlarına takviye olarak gönderdiler geriye kalan bir kısım asker ise denizde emniyeti sağlamak için görevlendirildi. Ben denizde emniyeti sağlayan grup içindeydim. Herkes kendisine kazıdığı mevziisinde gece orada kaldık. Burada bir hafta veya on gün kadar kaldık.⁸⁰

⁸⁰ Yılmaz Er, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu görüşme, Muş, 02 Temmuz 2025.

Ankara/Etimesgut’a askerlik görevini yerine getiren Seyithan Keser Kıbrıs Adasına çıkarılma süreçlerini şu şekilde anlatmaktadır:

“Ankara da askerlik yaptığım sırada izne ayrılmıştım. İznim bitmeden apar topar çağırdılar. Savaş var, Kıbrıs’a gideceksiniz denildi. O zaman yirmi gün izinli kaldıktan sonra tekrar birliğime dönmüştüm. Birliğimde üç ya da dört gün kaldım. Bir gün alarm çaldı sonra herkes araç başına çeksin, denildi. Bende panzer şoförüydüm. Koğuşa geri dönmek ve sivil kıyafet almamak şartıyla gerekli olan neyiniz varsa alınacak denildi. O gün toparlandık bütün hazırlığımızı yaptık. Daha sonra alarm çaldı içtima alanına toplandık. Herkes istasyon tren garına inecek. Orada trene bineceksiniz. Trenden Mersin/Taşucu’na ulaşacaksınız, denildi. Bindik trene yolculuğumuz başladı.

Yozgat ilinin bir ilçesi olan Yerköyü’ne geldik. Hiç unutmam bir imam elinde Kuran-ı Kerim ile gelip demir yolunun ortasında durdu. Hepimize bir Fatiha ve Yasin-i şerif okudu ve dua etti. Yozgat’tan hareket edip Mersin’e geldik. Mersin’de bir gün tam kalmadan sabaha yakın gemilere bindik. Çıkarma gemileriyle gittik. Girne’ye yaklaştığımızda dediler liman bozulmuş herkes mataralarına su doldursun. Kıbrıs’ta su yok, zehir atmışlar sulara ondan dolayı orada hiçbir şey yemeyeceksiniz içmeyeceksiniz. Çantalarınızdaki bisküviler ve bataryanızda su ile idare edeceksiniz, dediler. Sularımız doldurduk limana yaklaştık 200-300 metre kala yüzerek çıkacaksınız kıyıya dediler. Tanklar ve karayerler suda yüzebiliyordu. Yanlarında lastikler var onlar balon gibi şişiyordu bundan dolayı suya batmıyordu. Gerekli olan teçhizatımızı aldıktan sonra suya girdik. Kıyıya çıktık. Bu sırada Rumlar bize bir ateş ediyordu mermi sıkıyordu sanki yağmur yağıyordu. Zeytin ağaçlarının dibine girdik. Bütün birliklerimiz ile sağ selamet karaya ulaştık. Saat 07.00 civarında uçaklar bombardımana başladı. Böylece harekât başladı. Bizde artık vurmaya başladık. Girne’nin sanayi bölgesine çıkarma yaptık.”⁸¹

Ağrı ilinin Eleşkirt ilçesinde bulunan 12. Mekanize piyade tugayı 2. Mekanize Piyade Tabur Komutanlığından gelen Sabri Yıldırım, Kıbrıs adasına çıkarılma süreçlerini şu şekilde anlatmaktadır:

⁸¹ Seyithan Keser, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu görüşme, Muş, 04 Temmuz 2025.

“Eğitim alanındaydım. Öğleden sonra bir alarm çaldı. Bunun üzerine bütün alay içtima alanına toplandı. Her birlikten sekiz er, bir çavuş, bir onbaşıyı ayırdılar. Bize hiç bir şey söylenmedi. Bize İskenderun’a çavuşluk kursuna gideceksiniz denildi. Ancak bir tedirginlik vardı. Akşam banyoya gittik yıkandık. Saç, sakal tıraşı olduk. O gün yeni ve ütülü kıyafetler, ayakkabılar verdiler. Ertesi gün otobüsler geldi. Dediler buradan Erzurum’a, Erzurum’dan İskenderun’a gideceksiniz. Savaşa gideceğimiz ile ilgili herhangi bir şey denilmedi. Yolda şehirlerden ve köylerden geçerken insanlar damlarının üzerine çıkmış ellerini açmış dua ediyordu. Bir yerde durup bakkal da bir şeyler aldığımızda kimse bizden para almıyordu. Kimse bize neyin ne olduğunu söylemiyordu. ‘Bu ne meseledir?’ diyordum kendi kendime. Ta ki Osmaniye’ye gidene kadar ne olduğunu anlamamıştım. Osmaniye’de portakal bahçesinde kaldık. Sabah bize kamyonlarla ekmek, portakal, meyve ve yiyecek geldi. Ben de o zaman küçük bir radyo vardı. Bir kanal açtım baktım Bülent Ecevit konuşuyordu. “Biz Kıbrıs’a barış için gidiyoruz, savaş için gitmiyoruz” deyince o zaman anladım ki biz savaşa gidiyoruz.

Osmaniye’den Mersin’e geldikten sonra burada bir gün kaldık. Ertesi günün sabahında saat 06.00-07.00 gibiydi limana toplanan gemilere araçlar ve askerleri malzemeler yüklenmeye başlandı ve Mersin’den hareket ettik. Bu yolculuğumuz yaklaşık dört-dört buçuk saat sürdü. Kıbrıs adasına yaklaşınca düşmanlar gemiyi fark etti. Karşı taraftan Rumlar bize ateş açtılar. Çıkarmayı yapamadık ve gemiler kıyıya yanaşamadı. Bundan dolayı yaklaşık iki-üç saat deniz üzerinde dolaştık. Bu sırada uçaklar yardıma geldi. Karayı bombalaması üzerine çıkarma yapma fırsatı bulduk. Girne’nin 5-6 kilometre doğusunda, o dönemde Evrupa Plajı olarak bilinen yere çıkarma yaptık. Ancak bu çıkarma kolay olmadı; çünkü liman olmadığı için gemi kıyıya tam yanaşamadı ve denizin içinde açılan kapak üzerinden inmek zorunda kaldık. Suyu atladık. Göbeğimiz üzerine kadar suya girdik. Mühimmatımızı alarak karaya çekildik. Böylece çıkarmayı yaparak 20 Temmuz’da Girne’ye ayak bastık. Birlik olarak bir arada hareket ettik. Ada’ya çıktığımızda bizden önce Osmaniye alayından İbrahim Karaoğlu’nın askerleri gitmişti. Onların çoğu şehit olmuştu.”⁸²

Anakara ilinin Mamak ilçesinde uçak savar topçu taburunda askerliğini yapan Abdurrahman Tanzlı, Kıbrıs Adasına çıkarılma süreçlerini şu şekilde anlatmaktadır:

⁸² Sabri Yıldırım, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu görüşme, Muş, 03 Temmuz 2025.

“Askerliğimin bitmesine 3 ay kala bir subayımız herkesi içtima’ya aldı. Orada bize konuşma yaptı. Kıbrıs harekâtı başladı. Bizim bölüğümüz uçak savar topçu taburu olarak bu harekâta katılacağımızı söyledi. Hepimizde hazırız, dedik. Vatanımız için canımız fedadır, dedik.

Hemen hazırlılara başladık. Reno askeri kamyonlar vardı. Toplarımızı onun arkasına bağladık ve askeri teçhizatımızı yükleyip yanımıza aldık. Ankara’dan Mersine kadar coşkuyla karşılandık, uğurlandık. Konya ya, Silifke ye nereye gittiysek coşkuyla karşılandık. Bizi de götürün diyorlardı. O kadar coşkuyla uğurlandık ki heyecandan nasıl gittiğimizi bilmiyorduk. O kadar coşkuyla uğurlandık. Kutularla bisküvi ve kolilerle su atıyorlardı bizim Renolarımıza. Mersin’e geldiğimizde burada iki gece kaldıktan sonra gemilerle Magosa Limanı’na gittik. Daha sonra bir gemi geldi bizi Girne’ye götürdü. Girne’ye çıkarma yaptıktan sonra çıktık oradan Renolarımız ile Kırın semtine gittik. 13 gün burada kaldık.”⁸³

Resim 2.1: Girne’de Karaya Çıkan Türk birlikleri⁸⁴

⁸³ Abdurrahman Tanzlı, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu görüşme, Muş, 03 Temmuz 2025.

⁸⁴ Ertuğrul Önalp, a.g.e., s. 211.

Ankara ilinin Etimesgut ilçesinde askerlik görevini yapan Alaaddin Balkaya Kıbrıs Adasına çıkarılma süreçlerini şu şekilde anlatmaktadır:

“Bir gün bölük başçavuşu beni çağırdı odasına: Bir erimiz tezkere almış onun yerine seni şoför olarak göndermişler buraya. Sen şoförlük yapacaksın, dedi. bu yüzden seni 40 gün tabura göndereceğim. Orada ehliyeti alacaksın gelip aracı teslim alacaksın, dedi. ‘Tamam’ dedim. Bundan bir hafta sonra bizim bölükte İzmirli bir çavuş vardı. Beni de çok severdi. Bazen içmek için çeşmeye su almaya giderdik. Öğleden sonra aracı çeşmeye götürdük su almak için. O çavuş koşup geldi yanıma. Allaaddin gel içtima var dedi. Dedim ‘Nedir?’. “Ben sana bir şey diyeceğim ama benim sözümünden çıkmayacaksın dedi. Gönüllü olarak alayı toplayacaklar savaş var savaşa gönderecekler. Sen gönüllü olma söz koğuş çavuşluğumu sana vereceğim” dedi. Onun kalbini kırmamak için orada iken ‘Tamam’ dedim.

İçtimaya alanına toplandık. Bizim takım 12 kişiydik. Başçavuş konuştu vuku bulan gelişmeleri anlattı. 12 kişi içinde el kaldıranlardan biri de ben oldum. Şöyle bir durum vardı, Evli olan ve yeni düğünü yapanları göndermiyorlardı. Bundan dolayı ben de başçavuşa düğünümü askere gelmeden 10 gün önce yaptım, öyle geldim ama ‘Gönüllü olarak katılmak istiyorum’ dedim. Bu iş gönüllülük işidir, dedi.

Aynı gün içerisinde bizi gişeye gönderdiler. Silahlarımızı teslim aldılar. Bizi alaya getirdiler. Burada bir hafta kaldık. Alayın tamamı katılım sağladı. Tank alayıydı. Bende tankçı olarak katıldım. Ankara’dan çıktık, Mersin’e askeri araçları ile gittik. Geçtiğimiz şehirlerin hepsinde sevinç, coşku, heyecan vardı. O heyecan ile uğurlanıyorduk. Araçlarımızın içine sigara, ekmek, bisküvi, su vs. bir sürü şey atıyorlardı.

Mersin de durup, Erzurum’dan gelen Topçu alayı bekledik. Burada üç gün kaldık. Erzurum Topçu alayı gelince öğlenden sonra saat 14.00 civarındaydı. Bütün askeri teçhizatlarımızı, Reno askeri kamyonlara ve tanklara yükledikten sonra bunları gemiye bindirdik ve yolculuğumuza başladık. Sabah saat 08.00 gibiydi Girne yakınlarına ulaştık. Rumlar ateş açtığı için Limana giremedik. Limandan baya uzak bir yerden çıktık karaya. Kıyıya da tam yanaşamıyordu gemi, liman olmadığı için. Sonra geminin

kapıları açıldı. Araçlar ve askerler bir diz boyunda suya girip Girne yakınlarında karaya çıktık.”⁸⁵

Ankara ilinin Etimesgut ilçesinde 1. Alay 2. Bölük Tank Taburunda askerlik görevini yapan Hikmet Akdeniz Kıbrıs Adasına çıkarılma süreçlerini şu şekilde anlatmaktadır:

“Bir gün içtima yapıldı. Bir subay geldi konuşma yaptı. Mevcut durumdan bahsetti. O gün gönüllü olarak harekâta katılmak isteyenler seçildi. Bende bu seçilenler arasındaydım. Gidin gerekli hazırlıklarınızı yapın yarın Mersine gitmek için yola çıkacaksınız dediler.

Ankara’dan çıkıp Mersin şehrine doğru yol aldık. Mersine kadar yol boyunca geçtiğimiz şehirlerdeki insanlar bize sigara, yiyecek vs. veriyorlardı. Bizi sevinçle, coşkuyla uğurluyorlardı. Mersin’de 12 saat kaldık. Tarsus-Silifke Belediyesinde yemek yedik. Akşam gemilere bindik. Sabah saat 7-8 gibi Girne’ye çıktık. Girne’ye çıkınca Rumlar bize saldırdı. Bomba vs. atıyorlardı. Girne’de bir gün kaldıktan sonra beş parmak dağına çıktık.”⁸⁶

Adana 6. Kolordu muhabere birliğinden gönderilen Raif Çetin, Kıbrıs Adasına çıkarılma süreçlerini şu şekilde anlatmaktadır:

“İçtima sırasında Kıbrıs’a harekât yapılma ihtimali var denildi. ‘Katılmak isteyen var mı?’ denildiğinde ilk parmağını kaldıranlardan biri de bendim. Hemen hazırlıklara başladık. O gece sabaha kadar uyumadık bölüğümüzde ne varsa askeri arabalara yükledik. Ben o zaman telsiz operatörüydüm. Sabahleyin güneşin doğuşuyla yola çıktık. Adana’dan Mersin’e gelene kadar mükemmel bir coşku, sevinç heyecan verici bir durum vardı bize karşı. Bazıları yemek, su verirdi. Bazıları sigara vs. gibi şeyler atarlardı araçlarımızın içine. Bizi coşkuyla gönderdiler. Milletimiz sağ olsun.

Akşam saatlerine doğru Mersin’e vardık. Burada bir gün kaldık. Gemi yanaştı. Bütün askeri teçhizatlarımızı Savaş gemisine yükledikten sonra yolculuğumuza başladık. Temmuz ayında olduğu için hava çok sıcaktı.

⁸⁵ Alaattin Balkaya, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu görüşme, Muş, 10 Temmuz 2025.

⁸⁶ Hikmet Akdeniz, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu görüşme, Muş, 10 Temmuz 2025.

Sabahleyin güneş doğduğunda biz Girne’de çıkarma yaptık. Girne ye karaya çıktığımız yerde liman yoktu. Çıkarma yaparken gemi belli bir yere kadar geldi. Yukarı kısımlarda çatışmalar devam ediyordu. Bir diz boyu kadar suya girdik. Yürüdük öylece karaya çıktık. Elimizde G1 silahları vardı. Daha sonra kalın halatlar vardı. Halatları attık Renault askeri kamyonlara bağladıktan sonra karada dinamo halatı sarardı ve çekip karaya çıkarırdı. Su egzoza grince araçlar çalışmıyordu çünkü. Çıkarma yaparken Girne’de iki gece kaldık.”⁸⁷

2.4.2. Kıbrıs’a Hava Yoluyla Askerlerin Çıkarılması

Gazilerimizin vermiş olduğu bilgiler ışığında elde ettiğimiz verilere göre; Kıbrıs adasına hava yolu ile yapılan çıkarma tek bir yöntemle gerçekleştirilmemiştir. İki farklı yöntem kullanılmıştır. Bunlardan birincisi havadan atma yöntemi iken diğeri ise paraşütle atlama yöntemidir. Mevcut bu iki yöntem helikopterlerle gerçekleştirilmiştir. Ada’ya hava yolu ile çıkarma yapmak için gönderilen askerler için ortak toplanma noktası olarak Mersin şehri seçilmiştir.

Resim 1.2: Kıbrıs’ta Asker ve mühimmat Taşıyan Helikopterler⁸⁸

⁸⁷ Raif Çetin, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu görüşme, Muş, 5 Temmuz 2025.

⁸⁸ “Kıbrıs Barış Harekâtı’nın az bilinen fotoğrafları”, *Akşam Gazetesi*, 20 Temmuz 2020, <https://www.aksam.com.tr/foto-galeri/guncel/kibris-baris-harekatinin-az-bilinen-fotograflari/60014/>, (Erişim Tarihi: 05 Haziran.2025).

2.4.2.1. Kıbrıs'a Havadan Atma Yöntem ile Askerlerin Çıkarılması

Havadan atma yöntemi helikopterlerle gerçekleştirilmiştir. Helikopterlerle karaya çıkan gazilerimiz Haydar Emeç, Nusret Öngan, İlhami Tunç ve Mehmet Yıldız'dır. Gazilerimizin vermiş olduğu bilgiler ışığında konuyu ele alacağız.

Ankara ilinin Çubuk ilçesinde bulunan 230. Piyade Alayı, 4. Bölükte Piyade er olarak askerliğini yapan Haydar Emeç Kıbrıs adasına çıkarılma süreçlerini şu şekilde anlatmaktadır:

“Ankara Çubuk ilçesinde 230. Piyade alayında askerliğimi yaptığım sırada haber geldi. Ankara'dan otobüsler ile Mersine gönderildik. Harekâta bütün Tabur katıldı. Mersinden Kıbrıs'a helikopter ile Hamitköy yakınlarında bulunan düzlük alan olan toplanma bölgesine iniş yaptık.”

Ankara ilinin Çubuk ilçesinde piyade er olarak askerliğini yapan Nusret Öngan, Kıbrıs adasına çıkarılma süreçlerini ve yaşanan gelişmeleri şu şekilde anlatmaktadır:

“Denizli'de 230. Piyade alayında yirmi gün kalarak acemi birliğini yaptım. Daha sonra acemi birliğinin devam olarak okuma-yazma bilmediğim için Isparta'ya gönderildim. Orada alay okulunda bir buçuk ay kaldıktan sonra dağıtım oldu. Ankara Çubuk ilçesine gittim. Beş ay burada askerlik yaptığım sırada bir gün içtima alanına topladılar. Tümen komutanı geldi. ‘Trakya'ya Tatbikata gideceksiniz’ dedi.

O zaman bir mektup yazdım, babama gönderdim posta yoluyla. Üç gün bize süre tanındı. Orada ne kadar askeri malzeme var ise hepsini arabalara yükledik. Üçüncü gün öğleden sonra eğitim alanına toplandık. Tugay komutanı geldi hal hatır sordu. ‘İyiyiz’ dedik. Sonra ‘Trakya'ya Tatbikata gideceğiz.’ dedi. Kıbrıs'a gideceğimize dair bir şey söylenmedi. Hepimize temiz ve yeni kıyafet ile bot verildi. Bütün ihtiyaçlarımız giderildi. Alayın hepsi katıldı. Alayda sadece sekiz tane asker kaldı. Sonra otobüsler geldi binip yolculuğumuza başladık. Sonra Adana'ya gelip burada on beş-yirmi gün kaldıktan sonra tekrardan otobüsler ile Mersin şehrine gittik. Biz burada bir gece kaldık.

Mersin'de bir gece kaldıktan sonra ertesi günün sabahında 70 tane helikopter geldi. Saat 11.00 civarındaydı sıra bana geldi. Askeri malzemelerimizi alıp dört arkadaş ile helikoptere bindik. Arkadaşlardan ikisi Karslı, birisi ise Vanlıydı. O sırada

bize pilot seslenerek bize biraz nasihatte bulundu. Sonra bize bir künye verildi. Havalanıp havalimanına doğru gittiğimizde yukarıdan baktım yerde askerler vardı. Dedim bunlar Rumların askeri değildir.

Helikopter yere doğru iniş yapıp yere bir metre yükseklikte kalıyordu. Biz de atlıyorduk. Yanımızda içinde mermi, şerit, el bombası, silah, tabanca vb. askeri teçhizat dolu olan sandıklar vardı. Sandıklarımızı sırtladık. Bizden biraz uzakta askerler vardı. Türkler mi Rumlar mı bilmiyoruz. Gittik onlara baya yaklaştık. Baktım içlerinde tanıdığım bir astsubay vardı. Yanlarına gittiğimizde sandığı nereye bırakayım dedim. ‘Oraya bırak’ dedi. Böylece sandıklarımızı sağ salim teslim ettik.”⁸⁹

Gazi İlhami Tunç, Kıbrıs Adasına havadan atma yöntemi ile çıkarılma sürecini ve yaşanan gelişmeleri şu şekilde anlatmaktadır:

“Ustabirliği için Ankara’nın Çubuk ilçesine geldim. Burada üç ay kaldım. Alay komutanımızın adı Nezir Sıral idi. Alarm çaldı ve İçtima alanında toplandık. Komutanımız Kıbrıs’a gideceğimiz ile ilgili bir konuşma yaptı. Uçak savarcı idim. Daha sonra uçak savarcı olarak gönüllü olarak bizi başka bölüklere verdiler, ‘Kıbrıs’a gideceksiniz’, dediler. Bu dönemde Kıbrıs’ta Yunan subayları 15 Temmuz Darbesi yapmıştı.

17 Temmuz 1974 tarihinde alarm çaldı, hepimiz toplandık. Tümen komutanınız Osman Fazlı Polat bize bir konuşma yaptı. Ankara’dan Mersine gideceğimizi ve oradan da alay olarak Kıbrıs’a gideceğimizi söyledi. Mersin’e gittiğimizde eğer gönderirlerse gideceğiz eğer göndermeseler gitmeyeceğiz dedi.

17 Temmuz günü sancak nöbetçileri hariç, yaklaşık 3200 askeri personelin hepsi hazırlığını yaptı. Yaklaşık 50-60 tane otobüs alaya girdi. Daha sonra istiklal marşı okundu. Sonrada davul zurna eşliğinde otobüsler ile Ankara’nın Çubuk illesinden ayrılıp, Mersin’e doğru yola çıktık. Mersinin ilçesi olan Silifke Taşucu’na gittik. Burada 3 gece kaldık. Taşucu’ndan Kıbrıs’a helikopterler gidip geliyordu. Sıra bize geldi. 4 sandık top mermisi ile 12 kişi helikoptere bindik. Pilotlar yarbaydı. Hepimizin kafasına birer maske taktılar. Elimize bir dürbün verdiler. Üzerimize altışar adet bomba taktılar. Daha sonra konuşma yaptı. Birlikte Beşparmak Dağlarını geçeceğimizi, bizim

⁸⁹ Nusret Öngan, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu görüşme, Muş, 05 Temmuz 2025.

Beşparmak Dağına dikkat etmemizi söyledi. Biz 1800 m'den fazla yükselten gidiyorduk. Yüksekten gitmemizin sebebi ise albay dediğine göre bu yükseltiye mermi yetiştirmiyordu. Bizde aşağı bakıyoruz. Boğaz köyde Helikopterler yere doğru iniş yaptı ve yere birkaç metre kadar yaklaştı. Havada bulunan helikopterden yere atladık.”⁹⁰

Ankara ilinin Çubuk ilçesinde piyade er olarak askerliğini yapan Mehmet yıldız, Kıbrıs adasına çıkarılma süreçlerini ve yaşanan gelişmeleri şu şekilde anlatmaktadır:

“Akşamüzeri saat beş, beş buçuk gibiydi Ankara'dan yola çıktık. Otobüslerimiz yolda bir evin önündeki çeşme de durdu su içtik. Ben de o sırada okuryazar olmadığım için bir arkadaşına bir mektup yazdırdım. Orada tanımadığım birine verdim. Postaya verip aileme göndersin, dedim. Oradan yola çıktık güneşin doğuşu ile Mersin'e vardığımızda ormanlık bir alanda durduk. Askeri malzememizi orada indirdik. Sonra bunları taşıyın dediler. Taşıdık yaklaşık 4 km kadar bir mesafeydi. Kimisi bir sandık alıp giderken kimisi iki kişi bir sandık aralarına alıp giderdi. Bütün malzemeyi taşıyana kadar akşam oldu.

Ertesi gün sabah kalktık kahvaltımızı yaptıktan sonra ağaçların altına geçtik. Yatsı namazına yakındı bir ihbar geldi. Güvenlik amaçlı o malzemeyi gizlememiz gerekiyordu. O sandıkların hepsini ağaçların arasına dağıttık. Bir saat gibi bir zaman geçtikten sonra bir şey yok denildi ve tekrardan bütün sandıkları bir araya topladık.

Bir saat, bir buçuk saat kadar uyuduk uyumadık yanımızda bir imam vardı, asteğmendi. Yüksek sesle çabuk uyanın abdest alın Kıbrıs'a gideceğiz. Suyu olan su ile suyu olmayan ise toprak ile teyemmüm alsın, dedi. Daha sonra bir motor gelip hemen sondajı çalıştırdı. Su aktı askerlerin hepsi güzelce abdestini aldı. Sonra on tane helikopter geldi. Hepsi birlikte havalanıyordu. Havalandıktan 40 dakika sonra Kıbrıs'a ulaştık. Zaten çıkarma yapıldığı sıra da Kıbrıs'a askerilerin bir kısmı gemiler ile bir kısmı ise helikopterlerle çıktı.

Kıbrıs'ta Hamitköy yakınındaki Karatepe'de bırakıldık. Sandıklarımızı indirdik. Ekinlerden kalan otlar vardı balya şeklinde. Silahlarımızı bu balyaların altına sakladık. Susamıştık bitkin düştük susuzluktan su yoktu. Bizden biraz ileride bir göl vardı dedik gideriz su içeriz. Göle vardığımızda gölün suyu tuzluydu, içilmiyordu. Gölün biraz

⁹⁰ İlhami Tunç, -Gazi- “Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu görüşme, Muş, 01 Temmuz 2025.

ilerisine gittiğimizde baktık Türk bayrağı ileride dikilmiş dalgalanıyordu. Oraya vardığımızda hal hatır sorduk birbirimize. Bunlar bizden önce Kayseri’den gelen komandolardı. Bizim birliğimiz Boğazköydeydi. Orada bir yüz başının yönlendirmesi ile “Fiat” markalı bir traktöre sandıklarımızı yükledikten sonra Boğazköye doğru, yol aldık. Birliğimize orada katıldık.”⁹¹

2.4.2.2. Kıbrıs’a Paraşütle Atlama Yöntemi ile Askerlerin Çıkarılması

Kıbrıs Adası’na gerçekleştirilen çıkarma harekâtında kullanılan yöntemlerden biri de “paraşütle atlama” tekniğidir. Bu yöntem, askeri helikopterler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir; helikopterlerden belirli bir irtifada bırakılan askerler, paraşütlerini açarak karaya güvenli bir şekilde inmişlerdir. Çalışmamızda, söz konusu yöntemle ilgili değerlendirmeler, Muş ilinde görüşme yapılan harekât gazilerinden Sedrettin Erol’un aktardığı bilgiler ışığında ele alınacaktır.

“Acemi birliğini Isparta da yaptım. 6-7 ay kaldım. Burada bir çavuş ile kavga ettim beni Ankara’nın Çubuk ilçesine gönderdiler. Burada da üç ay kaldım. Akşam üzeriydi alarm çaldı. İçtima alanına toplandık. İçtimada komutan bir konuşma yaparak Kıbrıs’a gönderileceksiniz dedi. Bunun üzerine hemen hazırlıklara başladık. Ertesi günün sabahında kırk tane otobüs geldi. O gün bütün askeri teçhizatlarımızı aldık otobüslere yükleyip Ankara’dan hareket ettik. Mersin’in Silifke ilçesine gittik. Burada çadırımızı kurduk. Büyük çadır değildi, Portatif çadırlardı. Çantamız, kazmamız, küreğimiz sırtımızdaydı. Hazır kıta olarak bekliyorduk. Sonra greyderler geldi. Helikopterlerin rahat iniş-kalkış yapması için bir tepeyi iyice düzelttiler.

Silifke ilçesinde üç gün kaldık. Helikopterler geldi. İçinde askeri malzemesini olan 20 sandık vardı. Helikopterlerin bazıları 10 tane bazıları ise 5 tane sandık alıyordu. Daha önce Ankara’da iken paraşüt eğitimin aldık. Daha sonra Mersin’den Helikopter ile Kıbrıs semalarına ulaştığımızda sizi bu bölgeye atacağız artık kim nereye düşerse birbirinizi bulun dediler. Paraşüt ile atladıktan sonra buğday tarlasının içine iniş yaptım. Tarlanın biraz ilerisinde askeri araçlar vardı. Korkuyorduk bunlar acaba Rum araçları mı diye. Buğday tarlasının içinde ikinci vaktine kadar kaldıktan sonra sürünerek araçlara doğru yaklaştım. Yaklaştığımda onların Türkçe konuştuklarını

⁹¹ Mehmet Yıldız, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu görüşme, Muş, 30 Haziran 2025.

duydum. Çok sevindim işte bunlar Türk askeridir, dedim. Beni gördüler ellerini kaldırdılar ellerimi kaldırdım yaklaşım teslim oldum. Bu askerler tankerlerle su dağıtımı yapıyordu. Bana da dönüp sende git su bataryanı su doldur dediler. Su bataryanı doldurdum. Herkes kendi mevziisini kazımış, mevziisinde bekliyordu. Ben de hemen gittim kendime siper açtım. Daha sonra bütün asker toplandı.”⁹²

Resim 2.2. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtında Kıbrıs’a İnen Paraşütçüler⁹³

2.5. HAREKÂTIN BAŞLAMASI

2.5.1. Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı (20-22 Temmuz 1974)

Türkiye ilk olarak sabahın ilk ışıklarıyla uçakların taarruzuyla harekâta başlamıştır. Önce Girne'deki Rum siperleri bombalanmıştır. Daha sonra Girne'nin 10

⁹² Sedrettin Erol, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu görüşme, Muş, 06 Temmuz 2025.

⁹³“Kıbrıs Barış Harekâtı'nın üzerinden 49 yıl geçti”, Trt Haber, 20.07.2023, <https://www.trthaber.com/foto-galeri/kibris-baris-harekatinin-uzerinden-49-yil-gecti/58072/sayfa-1.html>, (Erişim Tarihi: 25 Temmuz.2025).

km. batısında bulunan sahile çıkmıştır.⁹⁴ Helikopterler ve uçaklar, Lefkoşa'nın kuzeyinde yer alan ve stratejik önemiyle bilinen “Boğaz” olarak adlandırılan bölgeye hava indirme ve komando tugaylarını taşımaya başlamıştır.⁹⁵ Aynı zamanda Gönyeli, Ortaköy ve Kırnı çevresine de paraşütçü birliklerin sevkiyatı dikkatli ve planlı bir şekilde gerçekleştirilmektedir.⁹⁶ Mersin'den hareket eden ve aralarında 33 çıkarma gemisi ile Ertuğrul Gemisi'nin de bulunduğu donanma unsurları, güçlü bir koruma hattı eşliğinde Çakmak Özel Kuvveti ile birlikte harekete geçmiştir.⁹⁷ Bu kuvvetler, komando birlikleriyle koordineli olarak Girne'nin batısında bulunan Yavuz (Pladini) Plajı'na, hava unsurlarımızın ve deniz topçusunun yoğun ateş desteğiyle çıkarma operasyonuna başlamış ve bölgedeki ilerleme planlı bir şekilde sürdürülmüştür.⁹⁸

Su Altı Arama Timi'nin Yavuz (Pladini) plajında genel kontrolleri yaptıktan sonra plajın çıkarmaya uygun olduğunu belirtmesi üzerine ilk olarak Çakmak Özel Kuvvetlerinin bir kısmı Amfibi Deniz Piyade Alayı sahile çıkmıştır.⁹⁹ Beşparmak Dağları'nın sarp yamaçlarına doğru yoğun ateş açarak ilerleyen Türk birlikleri, harekât açısından stratejik önemi büyük olan Girne-Karava-Geçitköy (Panağra Boğazı) ana asfalt yoluna ulaşmıştır. Çıkarma harekâtının ilk safhasında deniz piyade alayını taşıyan çıkarma araçlarının ardından, 50. Piyade Alayını taşıyan araçlar sahile yanaşmıştır ve birlikler, Albay İbrahim Karaoğlanoğlu'nun doğrudan komutası altında bölgeye çıkmıştır. Bu başarılı çıkarma, harekâtın planlanan ilerleyişine büyük katkı sağlamış ve Girne kıyılarında Türk Silahlı Kuvvetleri'ne önemli bir mevzi avantajı kazandırmıştır.¹⁰⁰

Daha sonra Çakmak Özel Kuvvetleri'nin diğer bir kısmı sahile çıkararak alan genişletme çalışmalarına başlamıştır. Rum birlikleri ilk olarak Çakmak Özel Görev Kuvveti'ne karşı herhangi bir girişimde bulunmamıştır. Ancak öğlen vakitlerinde ilk ciddi girişimlerinde bulunarak topçu ve havan ateşleriyle Türk birliklerini durdurmaya çalışmıştır. Bu saldırı girişimine karşılık olarak Türk birlikleri de bombardımanla karşılık vermiştir. Doğuda Girne'den ve Batıda Lapta'dan Rum kuvvetlerine gelen

⁹⁴ Ertuğrul Önalp, a.g.e., s. 193.

⁹⁵ Fahir Armaoğlu, *Kıbrıs Meselesi 1954-1974*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975, s. 512.

⁹⁶ Ercan Caner, *Kıbrıs Barış Harekâtı ve Türk Silahlı Kuvvetleri*, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1998, s. 88.

⁹⁷ Fahir Armaoğlu, *Kıbrıs Meselesi 1954-1974*, s. 514.

⁹⁸ <https://www.muharipgaziler.org.tr/kibris-baris-harekati>, (Erişim Tarihi: 12.08.2025)

⁹⁹ İbrahim Artuç, *Kıbrıs'ta Savaş ve Barış*, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1989, s.190-191.

¹⁰⁰ İbrahim Artuç, a.g.e., s.190-191.

takviye ekipler Harekâtın ikinci gününde tanklarıyla 50. Piyade alayının karargâhına saldırıda bulunmuştur. Alay komutanı Piyade Albay İbrahim Karaoğlanoğlu şehit düşmüştür. Türk birliklerine karşı başarı elde edemeyen Rum birlikleri geri çekilmişlerdir. Bunun neticesinde gerekli güvenlik önlemleri alan Çakmak Özel Görev Kuvveti doğu, batı ve güney yönlerinde harekete geçmeye başlamıştır.¹⁰¹

Harekâtın başladığı sırada adaya çıkan Gazi Sabri Yıldırım harekâta dair gözlemlerini şu şekilde: *“Bir taraftan uçaklar vuruyor bir taraftan komando giriyor, bir taraftan piyadeler yer alıp gidiyordu. bir hafa on gün böyle devam etti. Zaman zaman oldu gözümüzü açamadık. Bizde portatif kürekler vardı. Onlar ile mevzi kazıyorduk. Mevzide uzandığımız zaman kurşun toprağa vurup diğer taraftan geçebiliyordu. Karşı taraf daha önce bu hazırlığı yapmıştı ve daha önceden buraya betondan güçlü mevziler kazmıştır. Beton delinmiyordu. Rumlar mevzi kazılan yerde silahı bırakıp yaklaşık 50-100 metre gerisinde bir tel yardımı ile tetiği çekiyordu. Orada sadece silah varmış bilmiyorduk. Biz de merminin çıktığı yere ateş ediyorduk. Ama yine de Türk askeri bunu dinlemedi. Buraları ele geçirdik. Bizden önce Osmaniye alayından İbrahim Karaoğlan’ın askerleri gitmişti. Onların çoğu şehit olmuştu.”*¹⁰² şeklinde ifade etmiştir.

230. Piyade Alayında piyade er olarak askerliğini yapan Haydar Emeç harekâtın başlama süreçlerini şu şekilde anlatmaktadır:

“Kıbrıs’a helikopter ile Hamit köyü yakınlarında bulunan bir düzlük olan toplanma bölgesine iniş yaptık. Burada iniş yaptığımız gibi hemen siper aldık. Çünkü düşman direk ateş ediyordu. Karatepe Mevkiine doğru bizde ateş ettik. Burada kendi bölüğümünden iki yakın arkadaşım şehit oldu. Karatepe Bölgesini düşmandan aldık ve bir gece orada konakladık...”

230. Piyade alayından Gazi Nusret Öngan, harekâta dair gözlemlerini şu şekilde anlatmaktadır:

“...Daha sonra 10 metre aralıklarla bir boy çukuru kazıdık. Bir kaçma bir kürek. İçine girdik. Saat 8 de harekât başladı. Biz ilerlemeye başladık. Büyük bir tepe vardı adını bilmiyorum. Bayrağımızı diktik oraya. Bizden öyle bir kaçışları vardı. Onlar daha

¹⁰¹ Erol Mütercimler, *Kıbrıs Barış Harekâtının Bilinmeyen Yönleri*, Yaprak Yayınevi, İstanbul, 1990, s. 201-202.

¹⁰² Sabri Yıldırım, -Gazi- *“Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması”* konulu görüşme, Muş, 03 Temmuz 2025.

önceden 10-15 sene önceden betondan mevziler yapmışalardı. İçinde öyle bir kaçıyorlardı. Biz de peşlerine düştük.....”¹⁰³

22 Temmuz 1974 Pazartesi günü, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin Kıbrıs Barış Harekâtı kapsamında yürüttüğü askerî operasyonlarda kritik bir dönemece girilmiştir. Bu tarihte, 39. Piyade Tümeninin adaya ayak basmasıyla birlikte Türk birlikleri, harekâtın planlanan ikinci safhasında stratejik üstünlüğü ele geçirmiştir. Yoğun çatışmaların ardından, saat 17.30 civarında Girne Kalesi tamamen kontrol altına alınmış ve böylece bölgedeki Türk askerî varlığı, Girne kıyılarında sağlam bir savunma hattı oluşturmuştur. Bu gelişme, hem kara birliklerinin ilerleyişine önemli bir destek sağlamış hem de harekâtın diplomatik ve askerî sürecinde Türkiye lehine ciddi bir avantaj yaratmıştır.

Harekâtın başladığı sırada adaya çıkan ve 17. Piyade alayında bulunan Gazi Yılmaz Er, I. harekâta dair gözlemlerini şu şekilde:

“Bizden önce Osmaniye’deki 50. Piyade alayı sabah 06.00’da çıkarma yapmıştı. Biz Ada’ya çıkarken Girne alınmıştı. Geminden inen askerleri hemen ikiye böldüler. Bir kısmı Beşparmak Dağlarına takviye olarak geriye kalan bir kısmı ise denizde emniyeti sağlamak için görevlendirildi. Sarıkamış’tan Adaya birlikte gittiğimiz bizden ayrılan üç arkadaşım vardı, sonradan duydum o üç arkadaşım şehit olmuştu. Biri Hataylı, biri Osmaniye’li, diğerinin memleketini tam olarak hatırlamıyorum. Ben denizde emniyeti sağlayan grup içindeydim. O gece orada kaldık. Herkes kendisine kazdığı mevziisinde ve orada kaldı. Burada bir hafta veya on gün kadar kaldık.

Bazen günde üç sefer mevzi kazardık. Çünkü bir emir gelirdi, buradan taşınma kararı verilmişti derlerdi. Gittiğimiz yere yeniden mevziimizi kazardık. Ben uçak savarcı olarak alayın destek bölüğündeydim. Hemen mevzilerinizi kazın mermilerinizi yere gömün denildi. Bizde başladık kazmaya ve cephanemizi mevziye taşıdık. Daha sonra yine bir emir gelirdi. Daha ileriye yaklaşık bir ve iki km öteye taşınırdık. Oraya gidince yine yeniden mevzi kazardık. Bu şekilde devam ederdi. Kazma ve küreklerimiz vardı

¹⁰³ Nusret Öngan, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 05 Temmuz 2025.

yanımızda. Beşparmak Dağı ve Girne'nin arasında bir Türk köyü vardı oraya kadar ulaştık. Orada 12-13 gün kaldık.”¹⁰⁴ şeklinde ifade etmiştir.

230. Piyade alayı, 2. Tabur Karargâh Destek Bölüğünde olan Gazi İlhami Tunç, I. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın başlama sürecini şu şekilde anlatmaktadır:

“Mersin/Silifke Taşucu'nda üç gece kaldıktan sonra helikopterlerle Kıbrıs'a gönderildik. Boğaz Köy'inde indirdiler. Burada 20 Temmuz 1974 tarihinde taarruza başladık. Boğaz Köy'den başlayarak Yukarı Kaymaklı, Aşağı kaymaklı, Aşağı Dikoma, Yukarı Dikoma denilen köylerden geçerek Sihari denilen bir Rum köyüne kadar taarruzla gittik. Orada bir süre kaldıktan sonra bizi tekrar toplanma bölgesine gönderdiler. Toplanma bölgesinde Ağustos ayının on üçüne kadar kaldık.

Biz Değirmenli köyünde 1. Harekât ateşe yakalandık. Ben ve çavuş Orhan Kural ateş altında kaldık. Sonra onbaşı Refik onların mevziisine top fırlattı. Mevzilerini infilak etti ve öylece kurtulduk. Mevzilerinin içine gittiğimizde Beşparmak dağındaki mevziden değirmenli köyüne kadar merdivenli yer altından tünel yapmışlardı. Bu tüneller de yaklaşık 2 km vardı. O köy şuan bile mevcut orda.”¹⁰⁵

Harekât sırasında Topçu nişancısı olan Gazi İbrahim Meriç, I. harekâta dair gözlemlerini şu şekilde şeklinde ifade etmiştir.

“Girne'ye çıkarma yaptığımızda bize ateş ediliyordu. Çatışma halindeydik. Düşman her türlü kılığa bürünüp üstümüze gelebiliyordu. O yüzden çok tedbirli davranırdık. Bizim uçaklar geldi. Beşparmak Dağını bombardımana tuttu. Birlikte düşmanı kırmaya devam ettik. Rumlar bunun üzerine bu bölgeyi ve mevzileri terk edip kaçıp gittiler. Sonra Beşparmak dağına sürüne sürüne gittik.

Saat 14.00-15.00 gibi Girne'den başka bir yere gittik. Değirmen köyüydü yanlış hatırlamıyorsam. Girne'den Lefkoşa'ya kadar mevzi değiştire değiştire kademeli olarak ilerledik.”¹⁰⁶

¹⁰⁴ Yılmaz Er, -Gazi- “Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 02 Temmuz 2025.

¹⁰⁵ İlhami Tunç, -Gazi- “Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 01 Temmuz 2025.

¹⁰⁶ İbrahim Meriç, -Gazi- “Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 08 Temmuz 2025.

Harekât sırasında tankçı olarak görev alan Gazi Allattin Balkaya, I. Harekâta dair gözlemlerini şu şekilde ifade etmiştir.

“Kıbrıs’a Girne’den akşamüzeri saat 16.00-17.00 civarındaydı çıktık. Lefkoşa’ya kadar ilerledik. Temmuz ayıydı felaket bir sıcaklık vardı. Çok fena susamıştık. Baktık beş-altı tane İngiliz askeri geldi. Barış gücü olarak onlarda oradaydı. Onlar bizim alay komutanımız Bedrettin Demirel’e “Sizin ne işiniz var burada?” dedi. Komutanımız ise ona: “Siz nasıl barış için buradayız diyorsunuz ya işte biz de barış için buradayız!. Git yerine otur, sana ayrılan yerde bekle, bende burada duracağım!” dedi. Bunun üzerine İngilizler artık durmadı çıkıp gittiler. Biz orada iken oradaki Türk vatandaşlar bize buz getiriyordu. Onlarda sefalet içindeydi. Çünkü yıllardır savaştaydılar, baskı ve hakarete maruz kalmışlardı. Burada üç gün kaldık.”¹⁰⁷

2. Ordu Antep/İslahiye’den harekâta komando olarak katılan Gazi Abdüsettar Sayan harekâta dair gözlemlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Temmuzun 20’sinde biz harekâta yer alıyorduk. Adaya çıkarken, Rum saldırılarına maruz kaldık. Akşamüzeri kıyıya çıktık. Çok susamıştık. Köylerin içinden geçerek Beşparmak Dağı’na girdik. Portatif kürekler ile mevzileri kazıdık. Bizim takımımız 10 kişiydi. Başımızda ise bir üsteğmen vardı. Çok disiplinliydik. Nereye girdiysek başarı elde ederek çıktık.”¹⁰⁸

I. Harekât’ı değerlendirecek olursak; Türk kuvvetleri 21 Temmuz Pazar gününden itibaren, Rum birliklerine karşı tamamen üstünlük sağlamıştır ve ilerleyerek hâkimiyet alanını genişletmeye devam etmiştir. 22 Temmuz Pazartesi günü Türkiye’den gelen çıkarma yapan askerlerimiz ile birleşme sağlanmış ve harekât doğu ve batı doğrultusunda ilerleyerek Rum mevziileri tek tek ele geçirilmiştir. Girne’den Lefkoşa’ya kadar uzanan yollar, Rum kuvvetlerinden temizleyip tamamen Türk kuvvetlerinin denetimine alınmıştır. Boğaz Köy, Yukarı Kaymaklı, Aşağı kaymaklı, Aşağı Dikoma, Yukarı Dikoma ve Sihari adı verilen yerleşim yerleri kontrol altına alınmıştır.

¹⁰⁷ Alaattin Balkaya, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 10 Temmuz 2025.

¹⁰⁸ Abdusettar Sayan, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 14 Temmuz 2025.

Harekâtın ilk aşaması olan birinci harekât başarıyla ilerlediği bir zamanda Birleşmiş Milletler devreye girmiştir. 22 Temmuz 1974 tarihinde iki tarafında ateşkes kararına uymasını istemiştir. Türkiye'nin BM'nin ateşkes kararına saat 16.00'dan itibaren uyması ile I. Barış Harekâtını sonlandırılmıştır. Bunun üzerine Dışişleri Bakanı Turan Güneş ve beraberindeki heyetin katılımı ile Cenevre'de görüşmelere başlanmıştır.¹⁰⁹

Türkiye'nin ateşkes çağrısına uyması üzerine Yunanistan'daki askerî rejim ve Nikos Samson hükümeti Türkiye'nin adaya müdahalesi sonucunda yıkılmıştır. Kıbrıs adasının da Rum Temsilciler Meclisi Başkanı Glafkos Klerides başkan olmuştur. Yunanistan'da da demokrasi adına bazı değişiklikler olmuştur. Sürgünde bulunan eski Başbakan Konstantin Karamanlis ülkesine dönerek tekrardan başbakan olarak seçilmiştir.¹¹⁰

2.5.2. Birinci Cenevre Görüşmeleri

20 Temmuz 1974 Cumartesi günü, BM Güvenlik Konseyinin aldığı 353 sayılı karar doğrultusunda, garantör devletler olan Türkiye, Yunanistan ve İngiltere, Kıbrıs adasında barışın sağlanması ve anayasal düzenin yeniden tesis etmek gayesiyle 25 Temmuz Perşembe günü İsviçre'nin Cenevre şehrinde görüşmelere başlamıştır. Görüşmeler 30 Temmuz Salı gününe kadar devam etmiştir.¹¹¹

Cenevre'de yapılan görüşmelerde; Ada'da bir güvenlik bölgesinin kurulması, Rum ve Yunan işgalindeki Türk bölgelerinin derhal boşaltılması, tutsak durumunda olan asker ve sivil personelin derhal mübadele edilmesi veya serbest bırakılması, Ada'da barışın sağlanması, Anayasaya uygun bir hükümetin tekrar kurulması, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Kıbrıs Türk toplumu ve Kıbrıs Rum toplumu olmak üzere iki özerk yönetimin varlığının kabul edilmesi kararı alınmıştır.¹¹² Böylece Türkiye, Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasına yönelik amaçlarına ulaşmasını engellemiştir ve Türklerin güvenliği sağlanmıştır ve Rumların Kıbrıs'taki Türklere karşı saldırıları engellenmiştir.

¹⁰⁹ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, (23.07.1974), 318-49-10.

¹¹⁰ Turan, a, g, e, s. 350.

¹¹¹ <https://www.muhiiripgiziler.org.tr/kibris-baris-harekati>, (Erişim Tarihi: 12.08.2025)

¹¹² Kapucu, a, g, e, s. 96,; İzzettin, Çopur, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Anılar, Kastaş Yayınevi, İstanbul, 2017, s. 261.

Kıbrıs Adası'nda barışı sağlamak ve anayasal düzeni yeniden kurulması düşüncesiyle yapılan Birinci Cenevre Konferansı, Yunanistan ve Kıbrıs Rum temsilcilerinin özellikle Cenevre Antlaşması ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirmemeleri, adadaki ateşkesin ihlal edilmesini önlemek ve çatışmaları engellemek amacıyla oluşturulan güvenlik bölgesinin belirlenmesine uzak durması, düşman tarafından ele geçirilmiş Türk köylerinin boşaltılmaması ve esirlerin serbest bırakılmaması gibi tutumları nedeniyle uygulanamamıştır.¹¹³

2.5.3. İkinci Cenevre Görüşmeleri

Kıbrıs Adasında var olan sorunlar olura bırakılmayarak bunların tamamının çözülmesi için Garantör devletler 8 Ağustos 1974 tarihinde İsviçre'nin Cenevre şehrinde tekrar toplanmaları kararı almıştır. Toplanan II. Cenevre Konferansına Türkiye'yi temsil eden dönemin Dışişleri Bakanı Turan Güneş ve heyeti katılmıştır.¹¹⁴ Yunanistan'ı temsil eden Dışişleri Bakanı Yorgo Mavros iken İngiltere'yi Dışişleri Bakanı James Callaghan temsil etmiştir. 10 Ağustos 1974 tarihinden itibaren yapılan görüşmelere ise Kıbrıs Türkleri adına Rauf Denktaş, Kıbrıs Rumları adına da Glafkos Klerides de katılmıştır. Konferansının devam ettiği sırada Türkler iyi niyet göstergesi olarak Limasol ve Larnaka şehirleri yakınlarındaki bazı köyleri boşaltırken Rumlar işgal ettikleri yerleri boşaltmamış ve ellerindeki esirleri serbest bırakmamıştır.¹¹⁵

10 Ağustos 1974 tarihindeki görüşmeler sırasında Rum Kesimi temsilcisi Glafkos Klerides söz alarak: “1960’a dönelim” önerisinde bulunurken İngiltere Dışişleri Bakanı James Callaghan da 16 Ağustos 1960 tarihinde yürürlüğe giren Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın devam ettirilmesinden yana bir tutum sergilemiştir. Kıbrıs Türk temsilcisi Raif Rauf Denktaş, bu önerilere karşı çıkarak, 1960 anayasasının Kıbrıs adasında Türk halkını koruyamayan bir kâğıttan ibaret olduğunu ifade ederek “taksim” önerisinde bulunmuştur. Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Mavros ile Kıbrıs Rum temsilcisi

¹¹³ Ayşenur Özbaş, ve Sezai Öztaş, “Edirne Kıbrıs Gazilerinin Gözünden Kıbrıs Barış Harekâtı”, *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 2021, Cilt 4, Sayı 8, DOI: 10.32953/abad.983879, (Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2024). s. 390.

¹¹⁴ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, (07.08.1974), 319-58-3.

¹¹⁵ Özbaş, a, g, e, s. 390.

Glaftos Klerides bu öneriye karşı çıkararak, uzlaşmaz bir tavır sergilemiştir. İngiltere Dışişleri Bakanı James Callaghan bu uzlaşmaz tavra sessiz kalmıştır.¹¹⁶

Bu sıra da ABD devreye girmiştir. Dışişleri Bakanı Kissinger tarafından bir plan önerilmiştir. “Kissinger Planı” olarak adlandırılan bu planda; Konferansa iki günlük bir aranın verilmesi, savaş esirlerinin serbest bırakılması ve işgal edilen Türk köylerinin boşaltılması noktasında güvence verilmesi, federasyonun kabul edilmesi, Türk kuvvetlerinin ilerlememesi ve aşamalı olarak azaltılması gibi konular yer almıştır. Tekrardan Yunanistan ve Rum temsilcileri yapılan tüm tekliflere karşı uzlaşmaz tavır takınarak zaman kazanma gayesine girişmişlerdir.¹¹⁷ Bunun üzerine herhangi bir sonuç alınamadan 14 Temmuz 1974 tarihinde konferans dağılmıştır. Bunun üzerine Türkiye Dışişleri Bakanı Turan Güneş, telefon ile Bülent Ecevit’i aramıştır. Konuşma şöyle geçmiştir:

-Durum nasıl Sayın Güneş?

-Sayın Başbakanım, maalesef iyi değil, Ne Mr. Callahan, ne Mr. Mavros ve ne de Klerides’e laf anlatmak mümkün olmuyor. Dönüp dönüp aynı noktaya geliyor. Adada yaşayan Türklerin ne istikballerine ne de bugünkü durumlarını kurtarmaya yanaşmadılar.

-Bir saniye sayın Başbakanım, az kaldı unutuyordum.

-Evet, Sayın Güneş, sizi dinliyorum.

-Belki ben birkaç gün daha kalabilirim. Benim eve haber vererseniz, Ayşe artık tatile çıkabilir.

-Hay hay Sayın Güneş. Merak etmeyin. İlk fırsatta bu dediğinizi kendisine haber veririm.¹¹⁸

Bu konuşma ile hareketin ikinci aşaması olan Barış Harekâtını başlatacak parolayı iletmiştir. Bu parola Turan Güneş’in 17 yaşındaki kızının adından esinlenerek “Ayşe artık tatile çıksın” olmuştur.¹¹⁹

¹¹⁶ Kapucu, a, g, e, s. 97.; Yasin Coşkun, “1974 Kıbrıs Barış Harekâtının Türk-İngiliz İlişkilerine Etkileri”, *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl 8, Sayı 12, Haziran 2015, DOI:10.14225/Joh729, (Erişim Tarihi: 28 Şubat 2025), s. 458.

¹¹⁷ Mütercim, a, g, e, s. 230-231.

¹¹⁸ Çopur, a, g, e, s. 260.

¹¹⁹ Ayhan, Bilgin, “Samsun’daki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, 2012), s. 42;

2.5.4. İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı

Cenevre Görüşmeleri sırasında Yunanistan ve Kıbrıs Rum yönetimi, müzakere sürecini uzatmak, zaman kazanmak ve uluslararası kamuoyunu Türkiye aleyhine yönlendirmek amacıyla uzlaşmaz bir tavır sergilemiştir. Bu durum, barışçıl çözüm ihtimallerini büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır. Türkiye, görüşmelerden beklenen olumlu sonuçların elde edilememesi ve tarafların müzakere sürecindeki tutumlarının barışa katkı sağlamaktan uzak olması nedeniyle, geçici olarak durdurmuş olduğu askerî harekâtı yeniden başlatma kararı almıştır. Nitekim 14 Ağustos 1974 günü saat 06.30'da, 28. ve 39. Tümenler Magosa ile Boğaz deniz üssü'nü almak için doğuya doğru saldırıya geçmiştir. Böylece harekâtın ikinci aşaması, diplomatik girişimlerin başarısızlıkla sonuçlanması neticesinde tekrar başlatmıştır.¹²⁰ Başlatılan bu harekâtın asıl amacı coğrafi temele dayanan Türk tezinde Türk bölgesi içerisinde yer alan bölgelerin bütünüyle alınması ve kalıcı bir sınır çizilmesidir.¹²¹

Bölgedeki Rum savunması açısından önem arz eden İngiliz Tepe ve Kara Tepe, 39'uncu Tümen kuvvetleri tarafından saat 11.30'da ele geçirirken daha sonraki saatlerde ise Değirmenlik adı verilen yerleşim yeri ele geçirilmiştir. Mia Milia adı verilen yer ve Timbu Havalimanı 28'inci Piyade Tümen tarafından alınmıştır.¹²²

Gazi Feyzullah Özkan harekâta dair izlenimlerini şu şekilde anlatmaktadır:

“Sabah saat 06.30'da uçaklar geldi. Uçakların gelmesi ile II. harekât başladı. Onun üzerine ilerledik. Lefkoşa-Magosa-Girne- Larnaka-Yılmaz köyü buraların hepsini aldık. Biz tam yılmaz köye girerken sürekli aynı yerden bize sabit mermi geliyordu. Farklı yönlerden de gelmiyordu. Komutanımın rızasını alarak ben gittim. Gidince baktım makinalı tüfeğin üzerinde insan yok ama ateş ediyordu. Komutanımın emri ile hemen yere yattım. Komutan dedi ki tetiğe bak. Bakınca tetiğe bağlı bir ip var dedik. İpi kes bizde geliyoruz dedi. Gelince avcı erlerinin hepsi yere yattı. Sonra buralarda köprü veya mevzi vardır illaki. Burada bir kişi var bu tetiği o çekiyor. Etrafa bakınca tetiğe ip bağlamışalar köprüünün altına çekmişlerdi ve ipi çektikçe ateş ediyorlardı. İpi çeken kişinin de ayağını kırmışlardı kaçmasın diye. İpi çeken kişi: “onlar kaçtı sizi

Ali Osman Polat. “Ayşe Tatile Çıksın” parolasıyla başlayan Kıbrıs Barış Harekâtı kaç gün sürdü?”, 14 Ağustos 2024, <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/>, (Erişim Tarihi: 12.08.2025)

¹²⁰ Uçarol, a, g, e, s.766.

¹²¹ Anıl Çeçen, *Türk Devletleri*, Astana Yayınları, Ankara, 2021, s. 413..

¹²² <https://www.muharipgaziler.org.tr/kibris-baris-harekati>, (Erişim Tarihi: 12.08.2025)

durdurmam için beni buraya bıraktılar.” dedi. Sonra ilerlemeye devam ederek Lefkoşa’ya kadar gelince dönemin Dışişleri Bakanı Turan Güneş emri ile durduk. Bizim ile Rumlar arasında barış gücü vardı, çizgide kaldık. Lefkoşa ikiye bölündü.”¹²³

230. Piyade Alayı’nda piyade er olarak askerliğini yapan Gazi Haydar Emeç harekâta dair izlenimlerini şu şekilde anlatmaktadır:

“...Karatepe taraflarından bize ateş ediliyordu. Biz de onlara doğru ateş ettik. Burada kendi bölüğümünden iki yakın arkadaşım şehit oldu. Öğlen saatlerinde Karatepe bölgesini düşmandan aldık ve bir gece orada konakladık...

II. harekâta, sanayi bölgesi olarak bilinen yerde sol bacağımdan yaralandım. Hem de havan parçası yüzüme ve başıma isabet etti. Bundan dolayı yüzümünden ciddi yaralandım. Burun kemiği kırıldı ve yüzümde ufak tefek yaralamalar oldu.”

TSK karşısında çareyi kaçmakta bulan Rum kuvvetleri yenilginin acısını savunmasız, çocuk, kadın ve yaşlıların olduğu Taşkent, Terazı, Atlılar, Muratağa ve Sandallar gibi Türk birliklerinden uzak olan köylerine saldırarak gidermeye çalışmışlardır. Birçok yerleşim yerinde de yüzlerce Türk’ü topluca ve vahşice kıyımdan geçirmişlerdir.¹²⁴ 14 Ağustos 1974 tarihinde akşam saatlerinde Paşaköy ve Serdarlı adındaki yerleşim yerleri birliklerimiz tarafından alınmıştır.

39. Tümeni güneyden koruyan Kıbrıs Türk Alayı, Yunan Alayının yoğun ateşi altında kalmıştır. Verilen ağır kayıplara rağmen Kıbrıs Türk Alayı, Yunan alayını güneybatıdan kuşatarak müthiş bir başarı elde etmiştir. Ancak Yunan alayı komuta üssü olarak kullanılan Grammer School Tepe inatla Yunan alayı tarafından savunması üzerine Kıbrıs Türk Alayı’nın desteğine iki jet uçağı verilmesiyle Yunan alayına ağır bir yenilgiye verilerek Grammer School Tepe Rumlardan temizlenmiştir.¹²⁵

28. Topçu Taburunda Uçak savarcı olarak yaparak vazife üstlenen Gazi Abdurrahman Tanzlı, II. Harekâtın başlama sürecini ve yaşanan gelişmeleri şöyle anlatmaktadır:

¹²³ Feyzullah Özkan, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 31 Temmuz 2025.

¹²⁴ <https://www.muharipgaziler.org.tr/kibris-baris-harekati>, (Erişim Tarihi: 12.08.2025)

¹²⁵ Süleyman Koç, *Dünden Bugüne Kıbrıs Sorunu ve Stratejik Yaklaşımlar*, Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 234.

“Girne ye çıkarma yaptık. Girne’de Kyrenia denilen yerde Lefkoşa’nın karşısında 13 gün kaldık. Ağustos ayının 14’ünde savaşa katıldık. İlk önce uçaklar taarruza başladı. Uçaklarımız 05.30’a kadar bombaladı. Daha sonra uçaklarımız çekildikten sonra onlar bizi çok yoğun havan topuna tuttular. Mecbur kendimizi korumak için koşarak büyük bir su deposu vardı. Piyadeler vardı tankçı vardı, topçu vardı. Komandolar vardı içinde. Bir süre onun içinde kaldık bir albay geldi yanımıza topçular kimdir dedi, biziz dedik. ‘Çıkın, çabuk olun düşman bizi yok edecek yoksa!’ dedi. Dürbünden baktım bize çok yakındır yerleri, karşımız ormanlık çıplak gözle görmüyoruz belki ama tam karşımızdalar. Geçin toplarınızın başına hedefi size göstereceğim, Bende sizin yanınıza geleceğim, dedi. Heyecan ve coşkulu bir konuşma yaptı. Bizde toplarımızın başına geçtik. Şu ve bu hedefe ateş et emrini verdi. Bizde ateş ettik. Her topçu en az 100’e yakın top attık. 100 den fazla top atınca da namlunun ucu ısınırdı sonra infilak olurdu. Biz ateşi kestik. Albay döndü bize neden ateş etmiyorsunuz dedi. Bizde komutanım durum bundan ibaret dedik. Ama düşmanın sesini kestik neticede. Oda tamam dedi. Daha sonra asker çıktı yanımıza geldi. Herkes kendi bölüğünü içtimaa aldı. Sayım yaptı. Bazı bölüklerde bazılarında 4 yaralı veya 2 şehit bazılarında 2 yaralı 1 şehit olanlar vardı. Herkes tespitini yaptı. Daha sonra tanklar ile hücum ettik. Hem hava taarruzu hem de kara hem de denizden taarruzu yaptık. Dört tane Yunan jeti geldi. Türk jetleri hemen onlara müdahale edip birini denize düşürdü. Birisi kaçtı, diğer ikisi esir alındı. Edirne’ye götürüldü. Oradan çıkıp Magosa’ya doğru ilerledik. Magosa yakınlarında yaklaşık bir hafta kaldık daha sonra Magosa’ya girdik.”

Harekâta tankçı olarak katılan Gazi Seyithan Keser, harekâta dair izlenimlerini şu şekilde anlatmaktadır:

“Saat 07.00 civarında uçaklar vurdu. Böylece harekât başladığını anladık ve bizde artık vurmaya başladık. Girne’nin sanayi bölgesine çıkarma yapmıştık. Oradan vurduk Ercan havaalanına doğru gittik(paşa köyü). Burada Komutanımız Konyalı Allaaddin Asteğmen hastaydı. Allah işini gücü rast getirsin. Hem ateş ediyorum uçaksavar ile hem de panzeri kullanıyorum. İçinde de 14 tane asker var. Dediler biz susuzluktan öldük. Allah hatırı için bize su bul dediler. Tamam dedim. Döndüm baktım. 8-9 yaşlarında bir genç, sarısın, yeşil gözlü 2-3 tane kavun pencerenin önünden bana uzattı. “Sordum kimsin?” dedim. Cevap vermeden direkt ‘size kavun karpuz getirdim. Çok susamışsınız.’ dedi. Ben de kendi kendime bu çocuk savaş sırasında buraya kadar

gelmişse bunda bir keramet vardır, dedim. Pencereden uzandım, 2 kavunu ve 1 tane de karpuz aldım. Arkadaşlar ‘bak’ dedi. ‘Fazla varsa alalım parasını verelim.’ dediler. Araçtan indim baktım ortalıkta etrafta hiç kimse yok. Kavunları aldık. İnan Allaha, kavunları 14 kişi yedik önümüzde kaldı. Sonra hareket ettik vura vura Magosa’ya indik. Orada bir kale var iki araç yan yana duvarın üstünden girecek kadar genişti. Kaleden bize ateş açıyorlardı. Komutanın emri ile kaleye büyük bir mermi attık büyük kocaman bir taş fırladı. Her bir taşı taksi kadardı. Daha sonra Türk bayrağını çektiler kaleye. Kalenin kapısını açtılar. Kadınlar, erkekler ve çocuklar gelip bize sarıldılar. Aman Mehmetçik sizi Allah mı gönderdi. Biz burada perişan olduk. Su, buz vs. getirenler oldu. Sonra Magosa’dan indik Maraş bölgesine gittik. Maraş bölgesi tampon bölgeydi boştu. Ne bizim nede Rumlarındı. Orada barış gücü askeri kalıyordu. Barış gücü askeri bize ‘Sınırınız buraya kadar, ileriye geçemezsiniz.’ dedi. Biz o gece orada kaldık. Ertesi gün sabah oradan zırhlı birlik olarak geri aldılar Değirmenli köye yerleştirdiler. iki gün sonra Değirmenli köye geldik. Burada 8 ay kaldık.”¹²⁶

15 Ağustos 1974 tarihinde Boğaz’ı ve Magosa şehrini ele geçirilerek Maraş kurtarılmıştır. Magosa şehrinin alınmasıyla beraber şehrin kalesine sığınan 12.000 Kıbrıs Türkü kurtarılmıştır. Aynı gün Komando Tugayı Güzelyurt taraflarına saldırılarına başlamışsa da tankların bir kısmının Rum birliklerinin tarlalara döşemiş olduğu mayınlar nedeniyle saldırı durdurulmuştur. 16 Ağustos 1974 günü Karpas Yarımadasını güvenlik altına alırken aynı zaman da Magosa ve çevresinin güvenliği sağlamıştır. Komando Tugayı, mayın tarlasının temizlenmesinin ardından yeniden saldırıya geçerek ilerlemiş ve Güzelyurt, Lefke ile Yeşilirmak’ı Rumlardan temizlemiştir.¹²⁷ Böylece harekâtın ilk aşamasında Magosa ve Erenköy yöresi ile Lefkoşa-Güzelyurt çizgisinin kuzeyinde bulunan bölge ulaşarak adanın %38’ini kontrolüne altına almıştır. Türk kurmayları tarafından “Atilla Hattı” olarak adlandırılan çizgiye kadar böylece ilerleyerek Kıbrıs’taki Türk yönetiminin bugünkü sınırlarını çizmiştir.¹²⁸

Gazi İbrahim Meriç, harekâta dair izlenimlerini şu şekilde anlatmaktadır:

¹²⁶ Seyithan Keser, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 04 Temmuz 2025.

¹²⁷ Kapucu, a, g, e, s.

¹²⁸ Turan, a, g, e, s. 351.; Yakup Şahin, “Tarihsel Süreç içerisinde Kıbrıs’ta Kimlik Algısının Dönüşümü”, s. 1294.

“Girne’ye gittiğimizde ateşe devam ettik. Düşmanı kırmaya devam ettik. Saat 14.00-15.00 gibi Girne’den başka bir yere gittik. Değirmen köyüydü yanlış hatırlamıyorsam. Girne’den Omorfo’ya kadar mevzi değiştire değiştire kademeli olarak ilerledik. Omorfo’da kaldık. Omorfo bir şehir ismidir. Girne-Lefkoşa-Magosa-Omorfo adında şehirler vardı. Bunlardan en lüksü Omorfo’dur. Burada bölüğümüzü kurduk. Harekât sona erdi.”

2.5.5. Harekât Sürecinde Sağlık, Beslenme ve Barınma Şartları

Bir devletin, binlerce askerini denizaşırı bir adaya sevk ederek çıkarma harekâtı gerçekleştirmesi, askeri strateji ve lojistik planlama açısından son derece karmaşık, çok boyutlu ve yüksek koordinasyon gerektiren bir süreçtir. Böyle kapsamlı bir askerî operasyonun başarıya ulaşabilmesi, yalnızca stratejik ve taktik unsurların doğru bir şekilde planlanmasına ve uygulanmasına değil, aynı zamanda sahada görev yapan birliklerin lojistik destek unsurlarıyla, düzenli iâşe ve barınma imkânlarıyla kesintisiz olarak desteklenmesine de bağlıdır. Özellikle Kıbrıs Barış Harekâtı gibi uzun süreli ve zorlu bir coğrafyada gerçekleştirilen askerî harekâtlar, ordunun disiplinli hareket kabiliyetinin yanı sıra etkili ikmal hatları ve sürdürülebilir lojistik yönetimi gerektirmiştir. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı’na katılan Türk Silahlı Kuvvetleri personelinin, harekât boyunca bazı dönemlerde iâşe sıkıntıları yaşadığı ve bazı dönemler ise iâşe sıkıntısı yaşanmadığı görülmüştür.

Yaşanan bu süreçte Nusret Öngan, savaş koşullarında açlıkta, susuzlukta olacağını ve bu tür durumların gayet normal olduğunu ifade ederek sözlerine şunları da eklemiştir:

“Ben 14 gün Beşparmak Dağı’nda kaldım. Yokuştı araba çıkamıyordu. Helikopter ile bize yardım gönderilirdi. Her askere iki bisküvi, iki tene zeytin verilirdi. Sonra yemek yapılmaya başlandı; bulgur pilavı, ekmek, miğferimizi gönderirdik içine koyup pilavımızı yedik. 14-15 kişiydik. Yemeğimizi yedik.” Barınma şartlarına da değinen Öngan; *“Gece gündüz silahımız belimizde mevzilerde toprakta yatıyorduk.”* ifadelerini kullanırken,¹²⁹ Sedrettin Erol ve Haydar Emeç ise harekât sırasında herhangi

¹²⁹ Nusret Öngan, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 05 Temmuz 2025.

sıkıntı yaşamadığını ve düzenli iâşe ve barınma imkânlarıyla kesintisiz olarak desteklendiklerini ifade etmiştir.

Abdurrahman Tanzlı barınma koşullarını; *“Bizim portatif çadırlarımız vardı. Bir kısmımız saat 12’ye kadar nöbette kalırdı bir kısmımız ise uyurdu. Daha sonra 12 saate bir değişim oluyordu.”* şeklinde ifade ederken yeme-içme konusunda ise ancak *“...bazen bisküvi verilirdi, bazen de 5 askere 1 ekmek verilirdi. Komutanlarımız bize sakın Rumların evinden ve bahçesinden bostanından bir şey alamayın, sakın tenezzül etmeyin derdi.”* ifadelerine yer vererek durumun ahlaki boyutunu da vurgulamıştır.¹³⁰

Alaattin Balkaya; *“Savaş sırasında çoğu zaman yiyecek bir şey bulmakta zorlanıyorduk. Bazen İran’dan gelen ekmek ve hazır tavuklarla idare ederdik. Savaş sona erdikten sonra evlere yerleştirildik. Ancak yemekler yine de yetişmeyince bize o dönemde maaş bağladılar. Komutanımız: ‘Kendi aranızda bir grup oluşturun, ne kadar yemeğe ihtiyaç varsa bana liste verin; size şehirden bir sandık yiyecek getireyim’ dedi.”* şeklinde dönemin koşullarına değinirken Türk askerinin, açlık ve susuzluk gibi zorluklara rağmen görevini başarıyla tamamlamadan geri dönmeyeceğini ifade etmiştir.

Harekâtın ilk dönemlerinde peksimetler ile idare ettiklerini belirten Hikmet Akdeniz, sözlerine şu şekilde devam etmiştir:

“Durduğumuz bölgelere yemek gelirdi ama savaş zamanıydı, herkesin sırtında bir çanta vardı. Çantaların içinde ‘peksimet’ dedikleri biraz sert bisküvi ekmekler bulunurdu. Savaşın ortasında açlık çekmek normaldi tabii. Böyle durumlarda yanımda getirdiğim iki torba keçiboynuzuyla idare ederdim. Bir gün bir köyde arı kovanları gördüm; gidip bir kovan dolusu bal aldım. Köyde bir de su değirmeni vardı, un çıkarıyorlardı. Orada bir kova bal daha buldum. O zamanlar su içmek yasaktı; zehirlenme riski vardı. Ama balın içindeki arılar canlıydı, bu yüzden balın zehirli olmadığını anladık. O balları aldık ve günlerce onlarla karnımızı doyurduk.”

Barınma ise koşullarına değinen Akdeniz; harekât sırasında tanklarının içinde kaldıklarını ifade ederek sözlerine *“...her takımın 3 tankı vardı. Her tankta 5 kişi kalırdı. Bizim takım 15 kişiydi. Her tankın arasında yaklaşık 500 metre mesafe vardı. Düzenli bir şekilde ilerlerdik. Arkamızda bölük komutanı vardı. Arkadan gelirdi.*

¹³⁰ Abdurrahman Tanzlı, -Gazi- *“Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması”* konulu Görüşme, Muş, 03 Temmuz 2025.

Haberleşmeyi telsizler ile yapardık. Bölük komutanın verdiği emire göre hareket ederdik. Gece ilerlerdik gündüz ise dururduk. Arkadaşlarım ile sırayla uyur nöbetleşirdik.” şu şekilde devam ederek dönemin düzen ve disipline şöyle değinmiştir: *“Bizim bir Mardinli Üsteğmenimiz vardı, adı Osman Başaran’dı. Bir de Eskişehirli Dursun Atıfsoy vardı. Her ikisi de son derece dirayetli, disiplinli ve görevine bağlı insanlardı. Gece gündüz demeden askerleri denetler, tüm düzeni titizlikle sağlar ve her şeyin yolunda gitmesi için büyük bir özveri gösterirlerdi. Disiplinden asla taviz vermez, askerî düzenin korunması için ellerinden gelenin fazlasını yaparlardı.”*¹³¹

Harekâtın ilk günlerinde yeme-içme konusunda biraz zorlandıklarını ifade eden Raif Çetin, izlenimlerini; *“...sonra yavaş yavaş her şey iyileşti,. Normal yemekler pişirirdik; her zamanki gibi soframız eksik olmazdı. Normal bir ağacın dibinde tüplü ocak kurulur; yemekler orada hazırlanırdı. Ekmeğimiz Türkiye’den gelirdi, bu yüzden ayrı bir özlem ve mutluluk taşırdı. Pişirme işlerini genellikle arkadaşlarımızla birlikte, dayanışma içinde yapardık.”* şekilde aktarırken barınmaya dair izlenimlerini ise şu şekilde yer vermiştir: *“İlk olarak Beşparmak Dağı’nda, baraka tipi bir yapıda uyurduk. Önceleri küçük bir çadırda kalırdık; o ufak çadırı sırtımızda taşır, her gittiğimiz yerde yeniden kurardık. İki asker bir araya gelir, birbirimize destek olur, çadırı birlikte kurardık. Kazıkları iki yana sağlamca çakar, çadırı sabitlerdik. İçeride bir karyolamız vardı. Biri bir tarafa, diğeri diğer tarafa dönerek, daracık alanda öyle uyurduk. Kıyafetlerimizi çıkarıp yatmak hiç söz konusu değildi; her an savaşa hazır bir şekilde, üzerimizde üniformalarımız ve ayağımızda botlarımızla yatardık. Bazen sabah uyandığımızda, üzerimizde şarjörlerin bıraktığı izler olurdu.”*¹³²

Yılmaz Er, yeme-içme ve barınma koşullarına ilişkin gözlemlerini şu şekilde ifade etmektedir: *“Normal yemekler gelirdi ancak bazen bir hafta boyunca sadece bulgur pilavı ve bulgur çorbası ile idare ederdik. Savaş bölgesi olduğu için imkânlar oldukça kısıtlıydı. Bizim kaldığımız yerler ev tipi koğuşlara benzerdi; içinde yataklar bulunan baraka tipi yapıları. Normal ranza yataklarımız bulunuyordu fakat cephede ya da*

¹³¹ Hikmet Akdeniz, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 10 Temmuz 2025.

¹³² Raif Çetin, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 5 Temmuz 2025.

mevzide görev aldığımızda portatif karyolalar kullanırdık. Her şey pratik ve hızlı hareket etmeye uygun olacak şekilde düzenlenmişti.”¹³³

Seyithan Keser, yeme içme konusunda herhangi bir sıkıntı yaşamadıklarını ifade etmiş, yemeklerin her zaman vakitlice kendilerine ulaştırıldığını belirtmiştir. Genellikle paketler içerisinde tavuk ızgara gönderildiğini, bu yiyecekleri gönderenlerin ise Almanya’da yaşayan Türk işçiler olduğunu vurgulamıştır. Keser, zamanla düzenin oturduğunu, koşulların iyileştiğini ve bu dayanışma sayesinde ihtiyaçların karşılanmasında büyük kolaylık sağlandığını dile getirmiştir.¹³⁴

2.5.6. Harekât Sürecinde Gaziler Üzerinde İz Bırakan Olaylar

Gaziler, harekât sürecinde kendilerini en derinden etkileyen olayların başında, gözleri önünde şehit olan silah arkadaşlarının geldiğini belirtmişlerdir. Tanıklık ettikleri bu kayıplar, bireysel anlatımlarında sıklıkla vurgulanan bir tema olarak öne çıkmaktadır. Harekât sırasında çok sayıda tehlikeli durumla karşı karşıya kaldıklarını vurgulayan gaziler, bu süreçte birçok kez ölümle burun buruna geldiklerini ve yakınlarında bulunan silah arkadaşlarının şehadetine bizzat tanıklık ettiklerini dile getirmişlerdir. Bu anlatımlar, savaşların askerler üzerindeki psikolojik etkilerini ve cephede yaşanan olayların yarattığı travmatik etkileri gözler önüne sermesi açısından son derece önemlidir.

I. Harekât sırasında yaşanan ve kendisini çok etkilediğini söyleyen Nusret Öngan, o günleri unutamadığını belirterek şöyle anlatmıştır:

“Bir Muşlu arkadaşım vardı. Ankara’da birlikte ateşe gittik, birinci muharebe başlamıştı. Çok güçlü, cesur biriydi. Alay komutanı ona bir kalem hediye etmişti. Arkadaşlarıyla sık sık güreş tutardı, kimse onun belini yere vuramazdı. Sonra Kıbrıs’a gittik. Bir süre sonra duydum; ‘Feyzi Bingöl şehit oldu,’ dediler. Önce inanmadım. Nasıl olurdu? O kadar yürekli bir adam şehit olmuş olabilir miydi? O an yüreğime bir ateş düştü...”

¹³³ Yılmaz Er, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 02 Temmuz 2025.

¹³⁴ Seyithan Keser, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 04 Temmuz 2025.

Sedrettin Erol ise etkilendiği ve unutamadığı bir anısını; *“Edirneli bir asteğmenimiz vardı. Yanımda havan topu isabet ettik şehit oldu. Elimizi atıp çekemiyordum.”* şeklinde ifade etmiştir.

2.5.7. Kıbrıs Harekâtının Sona Ermesi

Türkiye’nin başarıları karşısında adanın bütünüyle işgal edileceği endişesine kapılan Rusya, ABD ve İngiltere tepki göstererek Güvenlik konseyi toplantısında ateşkes kararını almıştır. Birinci Harekâttan yaklaşık 25 gün sonra başlayan İkinci Barış Harekâtı, 16 Ağustos 1974 tarihinde saat 19.00’dan sonra Türkiye’nin BM Güvenlik Konseyi’nin aynı gün almış olduğu 360 sayılı kararı gereğince ateşkes kararına uyarak harekâtı sonlandırmıştır.

İkinci Barış Harekât’tan sonra Kıbrıs adasının Kuzeyindeki Türk nüfus, siyasal ve toplumsal koşulların bir gereği olarak kendi yönetim yapısını oluşturma zorunluluğu hissetmiş ve bu nedenle ateşkestten hemen sonra 22 Ağustos 1974 tarihinde örgütlenme sürecine yönelerek özerk bir Türk idaresinin kurulduğunu duyurmuştur. 1975 yılının şubat ayında ise Kıbrıs adasının kuzeyinde resmen bir Kıbrıs Federe Türk Devleti kurulmuştur.¹³⁵ Daha sonra kurucu meclis oluşturularak Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasası hazırlanmıştır. 8 Haziran 1975 tarihinde yapılan referandum sonucunda kabul edilmiştir.¹³⁶ Böylece Türkler, Kıbrıs adasında yeni bir idarî yapıya kavuşmuştur ve fiili durumu resmî bir statüye dönüştürmüştür.

1975 ile 1983 yılları arasında Rum tarafının, siyasi ve ekonomik bağlamda Kıbrıs Türk toplumu üzerindeki uygulamaları ve olumsuz ve müzakere edilemez politikalar sebebiyle Kıbrıs’ta yaşayan Türkler, yaşanan bu süreçler sonucunda kendi siyasi kaderlerini tayin etme hakkına ve ulusal iradesini esas alarak, 15 Kasım 1983 tarihinde bağımsızlık kararı olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ni kurmuştur.¹³⁷

Kıbrıs Barış Harekâtı’nın olumlu sonuçlarına karşın Kıbrıs sorunu yeni bir döneme girişmiştir. ABD 1975 yılında Türkiye’ye silah ambargosu uygulamıştır. 1978 yılında Amerikan Temsilciler Meclisi ambargoyu kaldırdığını açıklamıştır. 14 Ağustos 1974 tarihinde Yunanistan’ın NATO’nun askeri bileşeninden çekilme kararını ilan

¹³⁵ Turan, a, g, e, s. 351.

¹³⁶ Mehmet Yıldırım, “Bütün Yönleriyle 1974 Kıbrıs Harekâtı” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 2004), s. 159.

¹³⁷ Uçarol, a, g, e, s. 771.

etmiştir. Bunun üzerine SSCB'nin Kıbrıs politikası ile Türkiye'ye yönelik tutum ve yaklaşımları değiştirerek Yunanistan ile ilişkilerini geliştirme yoluna gitmiştir.¹³⁸

2.6. GAZİLERİN EVLERİNE DÖNMESİ

1974 yılında başlayan ve başarıyla sonuçlanan Kıbrıs Barış Harekâtı'nın ardından, görevli askerlerin tezkere süreçleri başlatılmış ve harekâta görev alan askerlerin yerlerine görev alacak yeni askerlerin intikalleri planlı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte, operasyonun ardından adada güvenlik ve istikrarın sağlanması amacıyla asker değişimleri titizlikle yapılmıştır. Görüşme yaptığımız ve harekâta katılan Muşlu gaziler arasında, Kıbrıs Adası'nda sadece 3-4 ay görev yapanlar olduğu gibi, görev süresi 16 ya da 18 aya kadar uzayan gaziler de bulunmaktadır. Gazilerimizin tamamı, görev sürelerinin bitiminde, Kıbrıs'tan gemiler aracılığıyla Mersin'e sevk edilmiştir. Mersin limanına ulaşan gaziler, burada kısa bir bekleme süresinin ardından şehirlerarası otobüslerle kendi memleketlerine gönderilmiş, böylece askerlik görevlerini tamamlamışlardır. Bu süreç, hem askeri disiplinin bir göstergesi olmuş hem de Kıbrıs Barış Harekâtı'nda görev alan Mehmetçiklerin vatan hizmetinin onurlu bir şekilde sonlandırılmasını sağlamıştır.

Gazi Raif Çetin Kıbrıs adasından dönüşünü şu şekilde anlatmaktadır:

“Ben Kıbrıs'ta 16 ay kaldım. Tezkereyi oradan iken aldım. Gemi ile Mersin'e geldik. Gemiden iner inmez evimize bir an önce kavuşma heyecanı olduğu için zaman kaybetmeden evimize geldik. Gelince de akraba, aile dostları vs. ziyarete geldi.”¹³⁹

Kıbrıs adasında sekiz ay kaldıktan sonra terhis edilen Gazi Seyithan Keser, konuyla ilgili olarak şunları aktarmaktadır:

“Maraş bölgesine gittikten sonra orada ateşkes oldu. Orada tampon bölge oluşturuldu. Oradan geri döndük, bizi Değirmenli köye yerleştirdiler. Birinci ve ikinci harekâtına da katıldım.

Bize haber geldi, dediler ki çıkarma gemisi geldi. Yeni askerler gelecek teşhisçiler hemen hazırlansınlar. Gece saat üç müydü dört müydü tam hatırlamıyorum, baktım bir

¹³⁸ Nermin Sanlı, “Kıbrıs Olayları (1950-1974) ve Mersin Kıbrıs Gazileri”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, 2019), s. 166-167.

¹³⁹ Raif Çetin, -Gazi- “Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 5 Temmuz 2025.

grup asker geldi. Bir tanesine dedim kardeş gel benim yatağım senin olsun. Yerimi ona verdim. Bizi oradan alıp getirdiler Magosa Limannına getirdiler. Oradan feribota bindik, 800 kişiydik. 28 Şubat günü Mersin'e geldik. Mersinden Muşlu dört arkadaş birlikte taksi tuttuk ve Muş'a geldik. Muş/Köykent yakınında indim. Çok ağır kış şartları vardı. Yerde bir metrete yakın kar vardı. Araç bulamadığım içinde yaya olarak köyüm ...'e gittiğimde babam bir kurban kesti. Ailemin ve akrabalarımın beni karşılayışı çok farklıydı. Çok duygulanmıştım. Daha sonra köylüler vs. ziyarete geldiler.”¹⁴⁰

Ankara'dan gönderilen, 230. Piyade alayı, 2. bölük. 3. Manga'da Piyade er olarak görev yapan Gazi Nusret Öngan memleketine dönüşünü şunları şekilde aktarmaktadır:

“Kıbrıs adasında 12 ay kaldım. Kıbrıs'tan mersine geldik. Gemiden indiğim gibi münibüs ile Adana'ya gittim. Orada bilet aldım otobüse binip Muş'a geldim. Muş/Merkezden köye gittiğimde kimseler yoktu, köy bomboştı. Köyün hepsi yaylaya çıkmıştı. Evimi tanı mıyordum. Toprağın altındaydı. Yokuştı toprak kaymıştı. Kıbrıs'tan arkadaşlarım bana mektup vermişti. Muş'a gidersen ailelerimize ver diye. Bende mektuplarını aldım. Dayımın oğlu Hasköy'de idi onunla birlikte taksi kiralayıp emanetlerini tek tek ailelerine teslim ettim.”¹⁴¹

Kıbrıs adasından ilk tezkerecilerden biri olan Mehmet Yıldız, memleketine dönüşü ile ilgili olarak şunları aktarmaktadır:

“Kıbrıs adasında iki veya üç ay kadım. Tezkere aldıktan sonra Mersin'e gemiler ile geldik. Mersin'den, ben ve Malazgirtli 6 arkadaşım birlikte Muş'a geldik. Muş'a gelince Muş küçük bir köymüş gibi bana göründü. Bizim köylülerin oteli vardı. Oraya gidip çantamı bırakacaktım. Orada bizim birkaç köylümüz vardı, beni tanımadılar. Çantam burada kalsın, ben birazdan gelip alırım, dedim. Beni tanımadılar sen de kimsin dediler. Kendimi tanıttım, öyle tanıdılar. Malazgirtli arkadaşlarımı Malazgirt araçlarına bindirip, uğurladıktan sonra dönüp bizim köyün minibüs garajına geldim. Köyün büyükleri ve ileri gelenleri kıraathanede oturmuşlardı. Beni görünce ayağa kalkıp hemen karşıladılar. Daha sonra bir taksi kiralayıp beni köyüme gönderdiler. Taksiden inince baktım ki bizim evin önünde bir karabalık var. Ailem tarafından

¹⁴⁰ Seyithan Keser, -Gazi- “Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 04 Temmuz 2025.

¹⁴¹ Nusret Öngan, -Gazi- “Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 05 Temmuz 2025.

sevinçle karşılandım. Geldiğim gün babam bir tosun kurban olarak kesti. Akrabalarımız, aile dostlarımızın ziyaretleri oldu.”¹⁴²

Kıbrıs adasında üç ay kalan Gazi Abdurrahman TANZLI dönüşünü şu şekilde anlatmaktadır:

“İkinci harekât sırasında Magosa’ya kadar gittik. Burada iki buçuk ay kaldıktan sonra terhis olup adadan gemiyle dönüş yaptığımızda Mersin’e geldik. Mersin’de bir kahraman gibi karşılandık. Tören geçişleri yapıldı. Daha sonra herkes ayrılıp otobüsler ile memleketine gitti. Bende otobüsle Muş’a geldim. Muş’tan, Varto minibüsleri ile Varto’ya gittim. Sonra köyüme gittiğimde köylüler sevinçle, coşkuyla karşıladılar beni. Bizim hayvanlarımız vardı. Bir tosun kestik. Ziyarete gelen herkese dağıtarak ikramlarda bulunduk.”¹⁴³

Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında tankçı olarak görev yapan Gazi Alaaddin Balkaya, memleketine dönüşü ile ilgili olarak şunları aktarmaktadır:

Kıbrıs’ta 16 ay kaldıktan sonra terhis olduktan sonra gemi ile Mersin’e geldim. O zaman Mersine bir dayım taşınmıştı. Bana da adresini verdiler. Bir taksi tuttum o adrese gittim. Biri çıktı, senin dayın ile birileri kavga etmiş o da taşınmış dedi. Oradan tekrar taksi ile otogara gidip bilet aldım ve Adana’ya gittim. Orada bizim köylüler ve eniştemiz vardı. Onlarla görüştim. Senin dayın bir yere taşınmadı orada yani Mersin’dedir. O da fabrikada çalışıyor dediler. Bana dönerek, şimdi işe gideceklerini ve saat 12 gibi işten çıkacaklarını, yarın sabah seni dayına götüreceklerini söylediler. Ertesi günün sabahında birlikte gittik Mersine. Dayımı gördüm, görüştük. Burada iki kaldıktan sonra biletimi kesip Muş’a geldim. Sonra merkezden köyüme geçtiğimde dost, akraba ve arkadaş beni karşıladılar.”¹⁴⁴

Ankara/Etimesgut’a bulunan 1. Alay 2. Bölük, Tank Taburunda Kıbrıs’a gönderilen Gazi Hikmet AKDENİZ, memleketine dönüşünü şu şekilde aktarmaktadır:

“Kıbrıs’ta 12 ay kaldım. Magosa’ya gittikten sonra oradan gemiler ile Mersin’e geldim. Mersinde inince ayrıldık. Herkes kendi biletlerini kesip memleketine döndü. Ben

¹⁴² Mehmet Yıldız, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 30 Haziran 2025.

¹⁴³ Abdurrahman Tanzlı, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 03 Temmuz 2025.

¹⁴⁴ Alaattin Balkaya, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 10 Temmuz 2025.

Mersinden Adana'ya gittim. Orada 2 gün kaldım. Van'ın bir otobüs firmasında bilet alıp otobüsle Muş Otogarına geldim. Sonra köy minibüsü ile köye geldim. Sonra dost akraba vs. ziyarette bulundular.”¹⁴⁵

Kars/Sarıkamış, 17. Piyade Alayı'ndan Kıbrıs'a gönderilen Gazi Yılmaz Er memleketine dönüşünü şu şekilde aktarmaktadır:

“Tezkereyi aldıktan sonra gemiler ile Mersin'e döndük. Memleketime geldiğimde coşkuyla, sevinçle karşılandım. Ailem ve akrabalarım ziyaretlerde bulundu. Kıbrıs'ta kalmamız istenmişti. Burada ev, arazi, bağ ve bahçe veriyorlardı. Ancak ben istemedim. Ama tabi orada kalan arkadaşlarımız oldu”¹⁴⁶

2.7. GAZİLERİN SOSYAL VE EKONOMİK DURUMLARI

Genellikle çiftçilikle uğraşan ailelerden gelen gazilerimizin önemli bir kısmı, askerlik görevine gitmeden önce de çiftçilik ve hayvancılık gibi tarımsal faaliyetlerle geçimlerini sağlamışlardır. Askerden döndükten sonra ise bazı gazilerimiz, tarım ve hayvancılıkla uğraşmayı sürdürerek köylerinde yaşamlarına devam etmiş, geleneksel mesleklerini korumuşlardır. Bununla birlikte, şehirlerde iş imkânı arayan ve farklı meslek kollarında çalışan gazilerimiz de bulunmaktadır. Böylece gazilerimizden bazıları askerlik sonrası fabrikalarda, atölyelerde veya çeşitli hizmet sektörlerinde görev alırken, bir kısmı da ailelerinden devraldıkları tarımsal faaliyetleri devam ettirerek memleketlerinin üretimine katkıda bulunmayı sürdürmüşlerdir.

Önce çiftçilik ile uğraşan Gazi Raif Çetin askerlikten sonra farklı iş kollarında çalışmıştır. Çalışma hayatını şöyle aktarmaktadır:

“.. yılından beri ... köyünden ...'e taşındık. Köyde iken çiftçilik ile uğraşırdım. Askerlikten sonra 1983 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olan merkez ... hizmetli olarak göreve başladım. Burada ...yıl çalıştım. Daha sonra öğretmenenevine geçtim. Burada ... yıl çalıştıktan sonra ... çalıştım. Burada ... yıl çalıştıktan sonra sınava girip

¹⁴⁵ Hikmet Akdeniz, -Gazi- “Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 10 Temmuz 2025.

¹⁴⁶ Yılmaz Er, -Gazi- “Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 02 Temmuz 2025.

memurluğu kazandım. ... tayin oldum. Burada 1 yıl çalıştıktan sonra da ... yılında da emekli oldum.”¹⁴⁷

Farklı iş kollarında çalışan Gazi Yılmaz Er, çalışma hayatını şöyle aktarmaktadır:

“... yılında yılında ... köyünden ... taşındık. Burada sıcak demircilik yapan bir ustanın yanında çırak olarak işe başladım. Askerden geldikten sonra 1976 yılında ... işçi olarak çalıştım. İşçi emeklisiyim.”¹⁴⁸

Çiftçi bir ailenin çocuğu olan İbrahim Meriç, sosyal ve ekonomik durumları şöyle aktarmaktadır:

“Muş/... köyünde dünyaya geldim. Düzgün bir okul eğitimi almadım. Çiftçi bir ailenin çocuğuyum. Askere gitmeden önce köyde çiftçilikle uğraştım. Askerden geldikten sonra da çiftçilikle uğraşmaya devam ettim. ... yılında ...'nde işçi olarak çalışmaya başladım. ... yıl burada çalıştıktan sonra ... yılında işçi emeklisi olarak işten ayrıldım.”¹⁴⁹

Farklı iş kollarında çalışan Gazi Haydar Emeç, çalışma hayatını şöyle aktarmaktadır:

“Maddi yetersizlikten dolayı okula gidemedim. Bulunduğum köyünde ve komşu köylerde yaz mevsiminde yaylaya çıkan ve konar-göçer bir hayat tarzı benimseyen ailelere çobanlık yaptım. Kışın ise İzmir, İstanbul ve Antalya gibi büyük şehirlere giderek inşaatlarda sıva, fayans ve boya işlerinde çalıştım. Askerden geldikten sonra bir ay kadar kendi köyünde kalıp dinlendikten sonra Mardin, Urfa gibi şehirlere giderek tırpan işçiliği yaparak mercimek tarlalarında çalıştım. ... yılında Muş ... bağlı olan bir köyünde ev alarak ailem ile birlikte buraya yerleştim. Hayvancılık ve tarım ile uğraşmaya başladım.”¹⁵⁰

Ortaöğretim(Lise) mezunu olan Gazi Sabri Yıldırım çalışma hayatını şöyle aktarmaktadır:

¹⁴⁷ Raif Çetin, -Gazi- “Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 5 Temmuz 2025.

¹⁴⁸ Yılmaz Er, -Gazi- “Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 02 Temmuz 2025.

¹⁴⁹ İbrahim Meriç, -Gazi- “Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 08 Temmuz 2025.

¹⁵⁰ Haydar Emeç, -Gazi- “Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 28 Haziran 2025.

“Varto’da 19 Ağustos 1966 günü yaşanan 6,9 büyüklüğündeki depremden sonra ailesi ile ... yerleştim. ... ortaöğretimini tamamladım. Daha sonra yaklaşık sekiz yıl boyunca farklı ekmek fırınlarında çalıştım. ... yirmi yedi yıl boyunca memur olarak çalışarak ... yılında emekli oldum. Daha sonra Muş’ta bulunan ... yapmaya başladım.”¹⁵¹

Çiftçi bir ailenin çocuğu olan Gazi Alaattin Balkaya çalışma hayatını şöyle aktarmaktadır:

“... yılında Muş’un merkez ilçesine bağlı ... köyünde dünyaya geldim. Okula hiç gitmedim. Ancak askerlik sırasında usta birliğinde alay okulunda okuma-yazma için eğitim aldım. Askere gidene kadar traktör şoförlüğü yaparak kendi köyümde ücret karşılığında köy işlerini yaptım. Askerden geldikten sonra kendi köyümde tekrardan traktör şoförlüğü işine devam ettim. Çiftçi bir ailenin çocuğuyum. ... yılında köy koruyucusu oldum. Ancak bazı sağlık sorunlarından dolayı ... yılında koruyuculuğu bırakmak zorunda kaldım. Şuan çiftçilik ile uğraşıyorum.”¹⁵²

Gazi Mehmet Yıldız, sosyal ve ekonomik durumları şöyle aktarmaktadır:

“... yılında Muş’un Merkez ilçesine bağlı ... Köyünde dünyaya geldim. Okula hiç gitmedim. Ancak askerlik yaptığım usta birliğimde okuma, yazma için eğitim aldım. Köyümde ve çevre köylerde çobanlık yaptım. Farklı yıllarda İzmir, Adana ve Aydın gibi büyük şehirlere giderek inşaatlarda çalıştım. Askerden geldikten sonra da çiftçilikle uğraşmaya devam ettim.”¹⁵³

İlkokul mezunu olan Gazi İlhami Tunç sosyal ve ekonomik durumları şöyle aktarmaktadır:

“... yılında ... köyünde dünyaya geldim. Muş merkezde bulunan ... İlkokulunda okudum. Askere gidene kadar serbest meslek olarak Diyarbakır, Bingöl ve Bursa gibi farklı şehirlerde inşaatlarda çalıştım. Askerden geldikten sonra inşaat işçiliğinin yanında genellikle çiftçilik ile uğraştım.”¹⁵⁴

¹⁵¹ Sabri Yıldırım, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 03 Temmuz 2025.

¹⁵² Alaattin Balkaya, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 10 Temmuz 2025.

¹⁵³ Mehmet Yıldız, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 30 Haziran 2025.

¹⁵⁴ İlhami Tunç, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 01 Temmuz 2025.

Gazilerimizin genel ekonomik ve sosyal durumlarını değerlendirecek olursak; Alaattin Balkaya, Haydar Emeç ve İlhami Tunç gibi bazı gazilerimiz henüz emekli olmamışken, Raif Çetin, Sedrettin Erol, Yılmaz Er ve Sabri Yıldırım gibi bazı gazilerimiz ise çalışma hayatlarını tamamlayarak emekliye ayrılmıştır. Her biri farklı meslek dallarında görev yapmış olsalar da tüm gazilerimiz devlet tarafından kendilerine verilen gazi şeref aylığından yararlanmaktadır. Bu durum, onların hem geçimlerini bir nebze olsun güvence altına almakta hem de devletin gazilere verdiği değerin bir göstergesi olarak öne çıkmaktadır.

Tüm gazilerimiz, devlet tarafından sağlanan çeşitli sosyal hak ve hizmetlerden yararlanma imkânına sahiptir. Bu kapsamda, elektrik faturalarında %40, su faturalarında %50, telefon faturalarında %25 ve uçak biletlerinde %20 oranında indirim uygulanmaktadır. Bunun yanı sıra gaziler; demir yolu, deniz yolu ve belediye otobüsleri gibi toplu ulaşım araçlarından ücretsiz yararlanma hakkına sahiptir. Ayrıca devlet tiyatrolarına, müzelere ve ören yerlerine girişlerde herhangi bir ücret ödememekte, böylelikle kültürel ve sanatsal faaliyetlere erişim konusunda da desteklenmektedirler. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı huzurevleri de gazilere ücretsiz olarak hizmet sunmaktadır. Tüm bu hakların yanında, gazi ve eşlerinin sağlık hizmetlerinden yararlanırken katılım payı muafiyeti uygulanmakta; böylece sağlık hizmetlerine erişimde ekonomik bir yük ortadan kaldırılmaktadır.¹⁵⁵

¹⁵⁵ Sabri Yıldırım, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 03 Temmuz 2025.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUŞ'TAKİ KIBRIS GAZİLERİNİN BİYOGRAFİLERİ

1974 Kıbrıs Barış Harekâtı; Rumların zorbalık, işkence ve katliamlarına maruz kalan Kıbrıs'taki Türk halkının içinde bulundukları zorluktan kurtarmak ve adaya huzur, barışı getirmek amacı ile Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından 20 Temmuz 1974 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Harekâtı başladığında memleketin dört bir tarafından, kışlalarından Kıbrıs adasına askeri sevkiyat başlamıştır. Yapılan bu sevkiyatların bazıları havadan, bazıları ise denizden yapılmıştır. Bu sevkiyat içinde Türkiye'nin bütün illerinden katılanlar olduğu gibi memleketin farklı bölgelerinde askerlik yapmakta olan Muşlu gazilerde varlık göstermiştir.

1974 yılında Kıbrıs adasına giden Muşlu gazilerin sayısı Türkiye Harp Malûlleri, Gaziler, Şehit Dul ve Yetimleri Derneği Muş Şubesi Başkanı Nadir Koçlardan'ın vermiş olduğu verilere göre; Muş merkezden 60, Varto 6, Bulanık 10, Malazgirt 20, Korkut 4, Hasköy 10, olmak üzere kayıtlı gazilerin sayısı toplam 110'dur.

1974 yılında gerçekleşen Kıbrıs Barış Harekâtına katılan Muşlu gazilere yönelik gerçekleştirdiğimiz çalışmamızı hazırlarken Muş/Merkez, ilçeler ve merkeze bağlı köyler de dâhil olmak üzere toplam 17 gazi ile görüşme yapılmıştır. Bu gazilerimizin tam listesine, memleketine, adresine çalışmamızda yer verilmiştir. Adres ve iletişim aracı eksikliğinden dolayı ulaşım sağlayamadığımız gaziler de olmuştur.

Muşlu gazilerin Barış Harekâtı'na katılımları ve bu süreçte yaşadıklarına ilişkin görüşmelerde aktardıkları bilgiler büyük önem arz etmektedir. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın yapıldığı dönemde, yaz mevsiminin sıcak koşulları ve olası imkânsızlıklar göz önüne alındığında, gazilerin deneyimlerini yıllar sonra aktarmaları sırasında bu yaşantılardan ne denli etkilendiklerini gözlemleyebilmek, harekâtın zorluk ve titizlik gerektiren niteliğini ortaya koymaktadır.

3.1. Gazi Abdurrahman TANZLI

... yılında ...'ta dünyaya gelmiştir. Çocukluk ve gençlik yıllarını, sosyal ve ekonomik imkânların sınırlı olduğu kırsal bir çevrede, yaşadığı köyde geçirmiştir. Bu dönemde ailesinin geçimine katkı sağlamak amacıyla hayvancılık ve çiftçilik faaliyetleriyle yakından ilgilenmiş; gündelik yaşamını büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayalı bir düzen içinde sürdürmüştür. Askerlik çağına kadar köyünde ikamet etmiş ve söz konusu faaliyetlerini kesintisiz biçimde devam ettirmiştir.

Abdurrahman TANZLI, askerlik görevine 1973 yılında Burdur'da bulunan Topçu Taburunda piyade er olarak başlamıştır. Burada geçirdiği üç aylık acemi eğitiminin ardından Ankara'ya sevk edilmiştir. Usta birliğini Ankara'nın Mamak ilçesinde yer alan Topçu Taburu'nda tamamlamış, burada uçaksavar birliğinde görev yaparak yaklaşık on yedi ay boyunca hizmet vermiştir. Bu sürenin ardından Türkiye'nin Kıbrıs'ta başlattığı Barış Harekâtı kapsamında Mersin'e gönderilmiş ve buradan Kıbrıs'a geçmiştir. Kıbrıs'a ulaştığında yirmi aylık bir asker olan Abdurrahman TANZLI, burada yaklaşık üç ay boyunca görev yapmış ve hem Birinci hem de İkinci Barış Harekâtı'na katılarak top takım sorumlusu olarak önemli görevler üstlenmiştir.

Askerden geldikten sonra çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşmaya devam etmiştir. Babasını erken yaşta kaybetmiştir. Askere gitmeden evlenmiş ve bu evlilikten beş erkek, iki kız çocuğu olmuştur. ... yılında ...'ta ailesi ile birlikte yerleşerek serbest işçilikle uğraşmıştır.¹⁵⁶

3.2. Gazi Sabri YILDIRIM

... yılında ...'ta dünyaya gelmiştir. Çocukluk ve gençlik yıllarını, sosyal ve ekonomik imkânların sınırlı olduğu kırsal bir çevrede, yaşadığı köyde geçirmiştir. 19 Ağustos 1966 tarihinde Varto'da meydana gelen 6,9 büyüklüğündeki deprem sonrasında ailesiyle birlikte Muş merkeze taşınmak zorunda kalmıştır. Eğitimine burada devam eden Sabri Yıldırım, burada ortaöğretimini tamamlamış ve mezuniyetinin ardından yaklaşık sekiz yıl boyunca çeşitli ekmek fırınlarında çalışarak mesleki tecrübe kazanmıştır.

¹⁵⁶ Abdurrahman Tanzlı, -Gazi- "Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması" konulu Görüşme, Muş, 03 Temmuz 2025.

Askerlik görevine 1974 yılında başlamış, Sivas'ta piyade er olarak dört aylık acemi birliğini tamamlamıştır. Ardından usta birliği için Ağrı'nın Eleşkirt ilçesine gönderilmiş ve burada bir buçuk ay süreyle görev yapmıştır. Bu sürecin ardından Türkiye'nin Kıbrıs'ta başlattığı Barış Harekâtı kapsamında Mersin'e sevk edilmiştir. Kıbrıs'a ulaştığında beş buçuk aylık bir asker olan Sabri Yıldırım, Birinci ve ikinci Barış harekâtına katılarak Piyade er olarak görev almıştır.

Askerden geldikten sonra ... yaşamını sürdürmüştür. Askerlikten bir yıl sonra evlenmiş ve bu evlilikten altı çocuğu olmuştur. ... memur olarak çalışmıştır. ... yılında emekli olmuştur. Daha sonra ... gazetecilik yapmaya başlamıştır.¹⁵⁷

3.3. Gazi Haydar EMEÇ

... yılında ...'ta dünyaya gelmiştir. Çocukluk ve gençlik yıllarını, sosyal ve ekonomik imkânların sınırlı olduğu kırsal bir çevrede, yaşadığı köyde geçirmiştir. Maddi yetersizlikten dolayı okula gidememiştir. Bulunduğu köyünde ve komşu köylerde yaz mevsiminde yaylaya çıkan ve konar-göçer bir hayat tarzı benimseyen ailelere çobanlık yapmıştır. Kışın ise İzmir, İstanbul ve Antalya gibi büyük şehirlere giderek inşaatlarda sıva, fayans ve boya işlerinde çalışmıştır.

Haydar EMEÇ askerlik görevine 1973 yılında Denizli'de bulunan 28. Tümede piyade er olarak başlamıştır. Dört aylık acemi birliğinden sonra Ankara'ya gönderilmiştir. Usta birliğini Ankara'nın Çubuk ilçesinde yaparak burada yaklaşık üç ay kadar kalmıştır. Daha sonra Kıbrıs Barış Harekâtı için Mersin'e gönderilmiştir. Kıbrıs'a gittiğinde altı aylık asker olan Haydar EMEÇ burada on sekiz ay kalmıştır. Birinci ve ikinci Barış harekâtına katılarak Piyade er olarak görev almıştır. Harekât sırasında yaralanmış; vücudunun farklı bölgelerinde şarapnel kaynaklı yaralanmalar meydana gelmiş ve tedavi görmüştür.

Askerden geldikten sonra bir ay kadar kendi köyünde kalmış ve ardından tekrar Mardin, Urfa gibi şehirlere giderek tırpan işçiliği yapmıştır. ...'li yılların ortalarında evlenmiş olup bu evlilikten sekizi çocuk sahibi olmuştur. Daha sonraki yıllarda hayvancılık ve çiftçilik faaliyetleriyle uğraşarak yaşamını sürdürmüştür.¹⁵⁸

¹⁵⁷ Sabri Yıldırım, -Gazi- "Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması" konulu Görüşme, Muş, 03 Temmuz 2025.

¹⁵⁸ Haydar Emeç, -Gazi- "Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması" konulu Görüşme, Muş, 28 Haziran 2025.

3.4. Gazi Mehmet YILDIZ

... yılında ...'ta dünyaya gelmiştir. Resmî bir eğitim almamış, ilkokula hiç gitmemiştir. Ancak askerlik döneminde, usta birliğinde kendisine verilen okuma-yazma eğitimi sayesinde temel eğitim kazanmıştır. Çocukluk ve gençlik yıllarını köyünde ve çevre köylerde çobanlık yaparak geçirmiş, bu işten elde ettiği gelirle geçimini sağlamıştır. Zaman zaman ekonomik imkânlarını artırmak amacıyla İzmir, Adana ve Aydın gibi büyük şehirlere gitmiş ve burada inşaat işlerinde çalışmıştır. Askere gidene kadar, çoğunlukla bu tür geçici işlerle ailesine katkıda bulunmuştur.

Askerlik görevine Denizli'de piyade er olarak başlamış, temel eğitimin ardından Isparta ve daha sonra Ankara'nın Çubuk ilçesinde usta birliğini tamamlamıştır. Yaklaşık on iki ay görev yaptıktan sonra 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı kapsamında Mersin üzerinden Kıbrıs'a sevk edilmiş; Birinci ve İkinci Harekât'a piyade er olarak katılmıştır. Askerlikten döndükten sonra çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşmaya devam etmiştir. Hayatının büyük bir bölümünü kırsal yaşamın getirdiği geleneksel üretim faaliyetleri içerisinde geçirmiştir.¹⁵⁹

3.5. Gazi Raif ÇETİN

... yılında ...'ta dünyaya gelmiştir. Çocukluk ve gençlik yıllarını, sosyal ve ekonomik imkânların sınırlı olduğu kırsal bir çevrede, yaşadığı köyde geçirmiştir. Köyünde iken çiftçilik ile uğraşmıştır.

Raif Çetin, askerlik görevine 1974 yılında, Ankara iline bağlı ilçelerden biri olan Etimesgut'ta piyade er olarak başlamıştır. Burada aldığı üç aylık acemi birliği eğitiminden sonra Adana'ya sevk edilmiştir. Usta birliği eğitimini ise Adana'nın Yüreğir ilçesinde tamamlamıştır. Ardından, Türkiye'nin gerçekleştirdiği Kıbrıs Barış Harekâtı kapsamında Mersin'e gönderilmiştir. Kıbrıs adasına ulaştığında dört aylık bir asker olan Çetin, adada toplam on altı ay görev yapmıştır. Bu süre zarfında hem birinci hem de ikinci Kıbrıs Barış Harekâtına aktif olarak katılarak telsiz muhabere operatörü görevini üstlenmiştir.

¹⁵⁹ Mehmet Yıldız, -Gazi- "Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması" konulu Görüşme, Muş, 30 Haziran 2025.

1983 yılında Mili Eğitim Bakanlığına bağlı farklı kurumlarda hizmetli olarak göreve başlamıştır. 2007 yılında emekli olan Raif Çetin'in sekiz çocuğu vardır.¹⁶⁰

3.6. Gazi Alaattin BALKAYA

... yılında ...'ta dünyaya gelmiştir. Okula hiç gitmemiş ancak askerlik sırasında usta birliğinde alay okulunda okuma-yazma için eğitim almıştır. Askere gidene kadar traktör şoförlüğü yaparak kendi köyünde ücret karşılığında köy işlerini yapmıştır.

Alaattin Balkaya, askerlik görevine 1974 yılında Ankara iline bağlı ilçelerden biri olan Etimesgut'ta piyade er olarak başlamıştır. Burada acemi birliği eğitimini tamamladıktan sonra aynı birlikte çavuşluk eğitimine alınmıştır. Ardından, Türkiye'nin Kıbrıs'taki askerî operasyonları kapsamında Mersin'e sevk edilerek Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmıştır. Kıbrıs'a ulaştığında beş aylık bir asker olan Balkaya, adada toplam on altı ay görev yapmış; hem birinci hem de ikinci Kıbrıs Barış Harekâtı'na aktif şekilde katılarak tankçı olarak sorumluluk üstlenmiştir.

Askerden geldikten sonra kendi köyünde hayatına sürdürerek traktör şoförlüğü işine devam etmiştir. Çiftçi bir ailenin çocuğu olan Alaattin BALKAYA askere gitmeden önce evlenmiş ve bu evlilikten toplamda dört çocuğu olmuştur. Gazi olarak şeref aylığı almaktadır.¹⁶¹

3.7. Gazi İlhami TUNÇ

... yılında ...'ta dünyaya gelmiştir. Çocukluk ve gençlik yıllarını, sosyal ve ekonomik imkânların sınırlı olduğu kırsal bir çevrede, yaşadığı köyde geçirmiştir. İlköğrenimini Muş merkezde bir İlkokulda tamamlamış, eğitim sürecinin ardından gençlik yıllarında çalışma hayatına atılmıştır. Askere gidene kadar geçen dönemde, serbest meslek faaliyetleri yürütmüş; Diyarbakır, Bingöl ve Bursa gibi farklı illerde inşaat sektöründe işçi olarak görev yapmıştır. Bu süreç, onun hem meslekî beceriler kazanmasına hem de farklı şehirlerin sosyal ve kültürel yapılarıyla tanışmasına imkân sağlamıştır.

¹⁶⁰ Raif Çetin, -Gazi- “Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 5 Temmuz 2025.

¹⁶¹ Alaattin Balkaya, -Gazi- “Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 10 Temmuz 2025.

1974 yılında askerliğe çağrılan Tunç, Denizli piyade er olarak görevine başlamıştır. Yaklaşık dört aylık acemi birliği eğitiminin ardından Ankara'ya sevk edilerek usta birliğine katılmıştır. Askerlik görevi sırasında artan askerî gerilim ve Türkiye'nin Kıbrıs'a yönelik stratejik planlamaları doğrultusunda Tunç, Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmak üzere Mersin'e gönderilmiştir. Kıbrıs'a ulaştığında yedi aylık bir asker olan Tunç, hem Birinci hem de İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı'na aktif olarak iştirak etmiştir. Burada uçaksavar personeli olarak görev alan Tunç, üstün hizmetlerinden dolayı gazi unvanı ile taltif edilmiş ve devlet tarafından şeref Aylığı ile onurlandırılmıştır.

Askerlik sonrası yaşamında, önceden deneyim sahibi olduğu inşaat işçiliğine devam etmiş; bununla birlikte esas olarak çiftçilik faaliyetleri ile geçimini sağlamıştır. Askerlik hizmetine başlamadan önce evlenmiş olan Tunç'un bu evlilikten altı çocuğu dünyaya gelmiştir.¹⁶²

3.8. Gazi Hikmet AKDENİZ

... yılında ...'ta dünyaya gelmiştir. Çiftçi bir ailenin çocuğudur. Kendi köyünde okul hayatına başlamış ancak çeşitli sebeplerden dolayı devam edememiştir. Askere gidene kadar köyde kalarak çiftçilik yapmıştır.

Hikmet Akdeniz, askerlik görevine 1974 yılında Ankara ilinin ilçelerinden birinde piyade er olarak başlamıştır. Burada aldığı dört aylık acemi birliği eğitiminin ardından, yine Etimesgut'ta konuşlu bulunan tank taburuna sevk edilerek uzmanlık eğitimine devam etmiştir. Bu süreçte yaklaşık dört ay boyunca tank kullanımı ve harekât taktikleri üzerine eğitim görmüş, böylece zırhlı birliklerde görev alacak seviyede askerî donanımına sahip olmuştur. Eğitiminin ardından Türkiye'nin Kıbrıs'taki askerî operasyon hazırlıkları kapsamında Mersin'e gönderilmiş ve buradan Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmıştır. Kıbrıs'a ulaştığında henüz sekiz aylık bir asker olan Akdeniz, hem Birinci hem de İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılarak tankçı olarak görev almıştır.

Askerden geldikten sonra çiftçilik ve hayvancılık faaliyetlerine devam eden Akdeniz, ... yılında evlenmiş, bu evlilikten toplam on çocuk sahibi olmuştur. Gösterdiği

¹⁶² İlhami Tunç, -Gazi- "Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması" konulu Görüşme, Muş, 01 Temmuz 2025.

fedakârlıklar ve hizmetleri sebebiyle gazi unvanı ile onurlandırılmış; devletten aldığı Şeref Aylığı ile takdir edilmiştir.¹⁶³

3.9. Gazi İbrahim MERİÇ

... yılında ...'ta dünyaya gelmiştir. Çocukluk yıllarını kırsal yaşamın hâkim olduğu bu bölgede geçirmiştir. Düzenli bir okul eğitimi alma imkânı bulamamış olan Meriç, küçük yaşlardan itibaren ailesine destek olmak amacıyla köydeki tarımsal faaliyetlerde çalışmış ve çiftçi bir ailenin çocuğu olarak erken yaşta tarımsal üretimin sorumluluklarıyla tanışmıştır. Askere gidene kadar geçen dönemde, köy yaşamının geleneksel yapısı içinde çiftçilikle uğraşmayı sürdürmüştür.

1974 yılında askerlik görevine başlayan Meriç, Isparta'da temel askerlik eğitime alınmıştır. Yaklaşık dört aylık acemi birliği eğitimini burada tamamladıktan sonra Gaziantep'e sevk edilmiş, usta birliğini burada yaparken dönemin askerî gelişmeleri çerçevesinde Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmak üzere Mersin'e gönderilmiştir.

Kıbrıs'a ulaştığında henüz dört aylık bir asker olan Meriç, hem Birinci hem de İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı'na aktif şekilde katılmış; operasyonlarda öncelikle topçu nişancısı olarak görev almış, ilerleyen süreçte ise lojistik görevleri üstlenerek depo çavuşu olarak hizmet vermiştir. Harekât sırasındaki fedakârlıkları ve hizmetleri nedeniyle gazi unvanı ile onurlandırılmış, kendisine şeref Aylığı bağlanmıştır.

Askerlik hizmetinin ardından doğup büyüdüğü köyü'ne dönerek uzun yıllar çiftçilikle uğraşmıştır. 1986 yılında ... işçi olarak çalışma hayatına başlamıştır. Emekli olan Meriç, toplamda on bir çocuk babasıdır. Ömrünün büyük kısmını memleketinde, ailesi ve tarım faaliyetleriyle iç içe geçirmiştir.¹⁶⁴

3.10. Gazi Yılmaz ER

... yılında ...'ta dünyaya gelmiştir. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarını bu köyde geçirmiştir. ... yılında ailesiyle birlikte Muş şehir merkezine taşınmış ve burada bir demirci ustasının yanında çırak olarak çalışmaya başlamıştır. Genç yaşta iş hayatına

¹⁶³ Hikmet Akdeniz, -Gazi- “Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 10 Temmuz 2025.

¹⁶⁴ İbrahim Meriç, -Gazi- “Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 08 Temmuz 2025.

atılan Er, askerlik çağına kadar geçen sürede bu meslekte deneyim kazanarak demircilik alanında kendini geliştirmiştir.

1974 yılında askerlik görevine başlayan Er, Sivas'ta piyade er olarak hizmete başlamış, burada dört ay süren acemi birliği eğitimini tamamlamıştır. Daha sonra Kars'a sevk edilmiş ve Sarıkamış ilçesindeki usta birliğini yapmıştır. Ardından, Türkiye'nin Kıbrıs'taki askerî harekât planları kapsamında Mersin'e gönderilmiş ve buradan Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmıştır. Kıbrıs'a ulaştığında beş aylık bir asker olan Er, hem Birinci hem de İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı'nda yer almış; harekât sırasında uçaksavar personeli ve cephaneci olarak önemli görevler üstlenmiştir.

Askerlik hizmetinin ardından memleketine dönerek evlenmiş; bu evlilikten toplam altı çocuk sahibi olmuştur. ... yılında ...'nda işçi olarak çalışmaya başlamış ve uzun yıllar burada hizmet verdikten sonra emekliliğe ayrılmıştır.¹⁶⁵

3.11. Gazi Feyzullah ÖZKAN

... yılında ...'ta dünyaya gelmiştir. Çocukluk yıllarını kırsal hayatın hâkim olduğu bir bölgede geçirmiştir. Eğitim hayatına doğduğu köyde başlamış; bu dönemde, köy yaşamının getirdiği zorluklara rağmen temel eğitimini tamamlamıştır. Gençlik yıllarında ailesine katkıda bulunmak ve geçimini sağlamak amacıyla çalışma hayatına atılmış, askerlik çağına gelene kadar farklı kurumlarda işçi olarak görev yapmıştır.

... yılında askerlik görevine başlayan Özkan, Isparta'da piyade er olarak temel eğitimini almıştır. Yaklaşık dört aylık acemi birliği süresini burada tamamladıktan sonra Kars'a sevk edilmiştir. Sarıkamış ilçesinde geçirdiği görev süresinin ardından, Türkiye'nin Kıbrıs'taki askerî operasyon hazırlıkları çerçevesinde Mersin'e gönderilmiş ve buradan Kıbrıs Barış Harekâtı'na iştirak etmiştir. Kıbrıs'a ulaştığında henüz altı aylık bir asker olan Özkan, hem Birinci hem de İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılarak, piyade (birinci avcı eri) olarak aktif görev üstlenmiştir.

Askerlik hizmetini tamamladıktan sonra yurt dışında işçi olarak çalışmıştır. Türkiye'ye döndükten sonra ise asıl mesleği olan şoförlüğe yönelmiş; şehirlerarası otobüs firmalarında görev alarak uzun yıllar bu mesleği icra etmiştir. Daha sonra

¹⁶⁵ Yılmaz Er, -Gazi- "Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması" konulu Görüşme, Muş, 02 Temmuz 2025.

evlenmiş olan Özkan'ın bu evlilikten toplam on iki çocuğu dünyaya gelmiştir. Gazi olarak şeref aylığı almaktadır.¹⁶⁶

3.12. Gazi Ekrem KORKMAZ

... yılında ...'ta dünyaya gelmiştir. İlkokul eğimine köyü'nde başlamıştır. 1966 yılında yaşanan Varto depremi sonrasında Muş/Merkez'e taşınmaları sonucunda Muş'ta ilkokuluna devam etmiştir. Askerlik çağına gelene kadar kendi köyünde çiftçilik ve hayvancılık ile uğraşmıştır. Askerlik çağına gelene kadar ... bünyesinde elektrikçi olarak görev yapmıştır.

... yılında askerlik görevine Denizli de piyade er olarak başlamıştır. Burada dört ay kaldıktan sonra Ankara'ya gönderilmiştir. Usta birliğini Ankara'nın Çubuk ilçesinde yaparak burada yaklaşık dört ay kalmıştır. Daha sonra Kıbrıs barış harekâtı için Mersin'e gönderilmiştir. Kıbrıs'a gittiğinde sekiz aylık asker olan Ekrem KORKMAZ Birinci ve ikinci Barış harekâtına katılarak Piyade er olarak görev almıştır.

Askerden geldikten sonra Muş Merkez'de yaşamını sürdürerek ... bünyesinde elektrikçi olarak görevini sürdürerek emekli olarak işten ayrılmıştır.¹⁶⁷

3.13. Gazi Mehmet ÖZCANLI

... yılında Muş'ta dünyaya gelmiştir. Çocukluk ve gençlik yıllarını köy yaşamının geleneksel yapısı içinde geçirmiştir. İlkokul eğitimine doğduğu köyde başlamış, temel eğitimini burada tamamlamıştır. Askerlik çağına kadar geçen süreçte ailesine destek olmak amacıyla çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşmış, kırsal yaşamın getirdiği sorumlulukları küçük yaşlardan itibaren üstlenmiştir.

... yılında askerlik görevine başlayan Özcanlı, Denizli'de piyade er olarak hizmete başlamıştır. Daha sonra Kayseri de dağ komando eğitimi almıştır. Eğitiminin ardından Bolu'ya sevk edilmiştir. Ardından Türkiye'nin Kıbrıs'taki stratejik operasyonları kapsamında Mersin'e gönderilmiş, buradan da Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmıştır. Kıbrıs'a ulaştığında, hem birinci hem de ikinci Kıbrıs Barış Harekâtı'nda aktif olarak görev almış, komando olarak operasyonlara katılmıştır.

¹⁶⁶ Feyzullah Özkan, -Gazi- "Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması" konulu Görüşme, Muş, 31 Temmuz 2025.

¹⁶⁷ Ekrem Korkmaz, -Gazi- "Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması" konulu Görüşme, Muş, 01 Ağustos 2025.

Askerlik hizmetinin ardından memleketine dönerek çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşmaya devam eden Özcanlı, ... yılında evlenmiş, bu evlilikten toplam sekiz çocuk sahibi olmuştur. Gösterdiği cesaret ve fedakârlıkları nedeniyle gazi unvanı ile onurlandırılmış, devlet tarafından şeref Aylığı bağlanmıştır.¹⁶⁸

3.14. Gazi Nusret ÖNGAN

... yılında ...'ta dünyaya gelmiştir. Çocukluk ve gençlik yıllarını kırsal yaşamın zorlukları içinde geçirmiştir. Okuryazar olmayan Öngan, çiftçi bir ailenin çocuğu olarak çobanlık yapmış, ailesinin geçimine katkıda bulunmuştur.

... yılında askerlik görevine başlayan Öngan, ilk olarak Denizli'de piyade er olarak hizmete başlamıştır. Okuma-yazma öğrenmesi amacıyla Isparta'da bulunan Alay Okulu'na sevk edilmiş ve burada eğitim görmüştür. Daha sonra Ankara'ya gönderilmiş, usta birliğini Ankara'da yapmıştır. Ardından, Türkiye'nin Kıbrıs'taki askerî planlamaları kapsamında Mersin'e sevk edilerek Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmıştır. Kıbrıs'a ulaştığında sekiz aylık bir asker olan Öngan, hem birinci hem de ikinci Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmış, harekât boyunca piyade er olarak görev almıştır.

Askerlik hizmetinin ardından memleketine dönen Öngan, Muş'ta yaşamını sürdürmüş ve'nda işçi ustası olarak çalışmaya başlamıştır. Yapmış olduğu evliliğinden toplam on dört çocuk sahibi olan Öngan, savaş dönemindeki hizmetleri nedeniyle gazi unvanı ile onurlandırılmış ve şeref Aylığı almaktadır.¹⁶⁹

3.15. Gazi Seyithan KESER

... yılında ...'ta dünyaya gelmiştir. İlköğrenimini doğduğu köyde bulunan ilkokulda tamamlamıştır. Çocukluk ve gençlik yıllarını kırsal yaşamın getirdiği sorumluluklar içinde geçiren Keser, askerlik çağına kadar geçen sürede köyünde çiftçilik yaparak ailesine destek olmuştur.

... yılında askerlik görevine başlayan Keser, ilk olarak Denizli'de temel eğitimini almıştır. Burada bir süre kaldıktan sonra şoförlük eğitimi almak üzere Ankara'ya sevk edilmiştir. Burada aldığı eğitiminin ardından Türkiye'nin Kıbrıs'taki askerî

¹⁶⁸ Mehmet Özcanlı, -Gazi- "Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması" konulu Görüşme, Muş, 01 Ağustos 2025.

¹⁶⁹ Nusret Öngan, -Gazi- "Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması" konulu Görüşme, Muş, 05 Temmuz 2025.

operasyonları kapsamında Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmak için Mersin'e gönderilmiştir. Kıbrıs'a ulaştığında dokuz aylık bir asker olan Keser, hem birinci hem de ikinci Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmış; burada tankçı olarak aktif görev almış ve harekât sürecinde önemli sorumluluklar üstlenmiştir.

Askere gitmeden Nişanlanan Seyithan KESER askerden döndükten sonra evlenmiş ve bu evlilikten beş erkek çocuğu olmuştur. Bir süreliğine uluslararası tır şoförlüğü yapmış ve daha sonra şoför olarak Muş şeker fabrikasında işe başlamıştır. Burada beş yıl çalıştıktan sonra İşçi olarak işe başlamıştır. Gazi olarak şeref aylığı almaktadır¹⁷⁰

3.16. Gazi Sedrettin EROL

... yılında ...'ta dünyaya gelmiştir. Çiftçi bir ailenin çocuğudur. İlköğrenimini doğduğu köyde bulunan ilkokulda tamamlamıştır. Askerlik çağına gelene kadar kendi köyünde çiftçilik ve hayvancılık ile uğraşmıştır.

... yılında askerlik görevine Isparta'da başlamıştır. Burada yaklaşık altı ay süreyle temel eğitim aldıktan sonra Ankara'ya sevk edilmiştir. Ardından Türkiye'nin Kıbrıs'taki askerî planlamaları kapsamında Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmak üzere Mersin'e gönderilmiştir. Kıbrıs'a ulaştığında dokuz aylık bir asker olan Sedrettin Erol, adada toplam sekiz ay görev yapmış; hem birinci hem de ikinci Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmıştır.

Askerlik görevini tamamlayıp döndükten sonra evlenmiş ve bu evlilikten dokuz çocuğu olmuştur. ... işçi/ustabaşı olarak işe başlamıştır. Emekliye ayrıldıktan sonra bulunduğu mahallede küçük bir bakkal açmıştır. Gazi olarak şeref aylığı almaktadır¹⁷¹

3.17. Gazi Abdulsettar SAYAN

.... yılında ...'ta dünyaya gelmiştir. Çocukluk ve gençlik yıllarını köy yaşamının zorlukları içinde geçirmiştir. Çiftçi bir ailenin çocuğu olan Sayan, kırsal yaşamın getirdiği koşullar nedeniyle okula gitme imkânı bulamamıştır. Küçük yaşlardan itibaren ailesine destek olmak amacıyla tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde aktif rol üstlenmiş,

¹⁷⁰ Seyithan Keser, -Gazi- “Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 04 Temmuz 2025.

¹⁷¹ Sedrettin Erol, -Gazi- “Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 06 Temmuz 2025.

askerlik çağına kadar köyünde çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşarak yaşamını sürdürmüştür.

... yılında askerlik görevine başlayan Sayan, Isparta'da piyade er olarak temel eğitimini almıştır. Burada yaklaşık dört aylık acemi birliği sürecini tamamladıktan sonra Gaziantep'e sevk edilmiştir. Gaziantep'te görev döneminde Türkiye'nin Kıbrıs'taki stratejik askerî operasyonları kapsamında Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmak üzere Mersin'e gönderilmiştir. Kıbrıs adasına ulaştığında henüz sekiz aylık bir asker olan Sayan, hem birinci hem de ikinci Kıbrıs Barış Harekâtı'nda komando olarak aktif görev almıştır. Bu süreçteki hizmetleri ve fedakârlıkları nedeniyle gazi unvanı ile onurlandırılmış ve kendisine şeref Aylığı bağlanmıştır.

Askerden döndükten sonra doğup büyüdüğü köyüne dönerek tarım ve hayvancılık faaliyetlerine devam etmiş, kırsal yaşamın üretim odaklı yapısını sürdürmüştür. Daha sonraki yıllarda evlenmiş, bu evlilikten toplam sekiz çocuk sahibi olmuştur. Hayatının büyük bölümünü memleketinde geçiren Sayan, hem savaş yıllarında gösterdiği cesaret hem de köy yaşamındaki emeği ile çevresinde saygıyla anılmaktadır.¹⁷²

¹⁷² Abdussettar Sayan, -Gazi- "Muş'taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması" konulu Görüşme, Muş, 14 Temmuz 2025.

SONUÇ

Kıbrıs Adası, stratejik konumu, coğrafi özellikleri ve iklim koşulları nedeniyle geçmişten günümüze birçok medeniyet ve devletin egemenlik mücadelesine sahne olan ada, 1925-1960 yılları arasında İngiltere'nin Sömürgeler Bakanlığı tarafından atanan valilerle yönetilmiştir. Bu zaman diliminde Rumlar, ENOSİS (Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması) fikrini hayata geçirmek amacıyla EOKA adlı örgütü kurmuş; buna karşılık Kıbrıslı Türkler, 1958 yılında Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) adıyla kendi savunma örgütlerini oluşturmuştur. 1963'ten itibaren Kıbrıslı Türklere yönelik saldırılar daha da şiddetli bir hale gelen almıştır. Gerçekleştirilen diplomatik girişimler ve müzakereler kalıcı bir çözüm üretememiştir. Birleşmiş Milletler (BM), 1964 yılından itibaren meseleye müdahil olsa da adadaki şiddeti sona erdirecek etkili bir çözüm sağlayamamıştır.

Türkiye, 1974 yılına kadar Kıbrıs sorununu diplomasi yoluyla çözme politikasını benimsemiş; bu doğrultuda güçlü devletlerin meseleye yapıcı katkı sağlamasını, Kıbrıslı Türklere yönelik saldırıların son bulmasını ve güvenliğin sağlanmasını talep etmiştir. Ancak uluslararası aktörlerin kendi çıkarları doğrultusunda izledikleri politikalar, Türklere yönelik saldırıların görmezden gelinmesine neden olmuş; Türkiye'yi Kıbrıs sorununu tek başına çözme noktasına getirmiştir.

1974 yılına kadar aralıklarla devam eden Rum baskısı, zulmü ve katliamları, Kıbrıslı Türklerin yaşamını giderek zorlaştırmış ve Türkiye'yi adada barışı sağlamak amacıyla askeri müdahaleye yöneltmiştir. Türkiye, Kıbrıs'a 20 Temmuz 1974 ve 14 Ağustos 1974 tarihlerinde olmak üzere iki aşamalı bir askerî harekât gerçekleştirmiştir. Bu harekâtların sonucunda, Kıbrıslı Türklerin yıllardır sürdürdüğü özgürlük mücadelesi başarıya ulaşmış; 1975 yılında Kıbrıs Türk Federe Devleti, 15 Kasım 1983 tarihinde ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ilan edilmiştir.

Bu çalışmanın temelini, Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmış olan Muşlu gazilerle gerçekleştirilen sözlü tarih görüşmeleri oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında, Muş'ta faaliyet gösteren Türkiye Harp Malûlleri Gaziler Derneği Muş Şubesi tarafından sağlanan resmi verilere dayanılarak, Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmış toplam gazi sayısının 110 olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu sayının tamamı ile görüşme gerçekleştirmek, hem saha araştırmasının kapsamı hem de zaman ve lojistik kısıtlılıklar

nedeniyle mümkün olmamıştır. Bu sebeple, temsili bir örneklem oluşturularak 17 gazi ile yüz yüze sözlü tarih görüşmeleri yapılmıştır.

Gazilerimiz, Kıbrıs Barış Harekâtı'na farklı yollardan katılım sağlamışlardır. Harekâtın başlamasıyla birlikte Kıbrıs Adası'na sevk edilmiştir. Katılımcıların ulaştırılma yöntemleri de çeşitlilik göstermiştir: On gazi deniz yoluyla çıkarma gemileri aracılığıyla Ada'ya intikal ederken, altı gazi helikopterle, bir gazi ise paraşütle Ada'ya indirilmiştir.

Özellikle Türkiye'nin birçok yerinden Mersin Limanı'na gelen gazilerimizin aktarımları doğrultusunda Kıbrıs Barış Harekâtı'na bakıldığında, dönemin toplumsal atmosferinde milli birlik ve dayanışma duygusunun belirgin şekilde öne çıktığı görülmektedir. Ülkede hâkim olan heyecan, coşku, cesaret ve fedakârlık, harekâtın en çarpıcı yönleri arasında yer almıştır. Askerlerin cepheye uğurlanışı sırasında halkın gösterdiği yoğun ilgi ve destek, ortak bir birlik ruhunun ortaya çıktığını göstermiş ve Anadolu halkının Kıbrıs meselesine yönelik yüksek düzeyde duyarlılık sergilediğini ortaya koymaktadır.

Görüşmeler sırasında gazilerin anlattıkları, harekâta hazırlık sürecinin her birlik için aynı şekilde yaşanmadığını ortaya koymuştur. Bazı birliklerde komutanlar, askerlerini toplayarak Kıbrıs'a gönüllü olarak gitmek isteyip istemediklerini sormuş; gitmek istemeyenlere geri çekilme hakkı tanımışsa da bazı askerlere ise tercih hakkı sunulmamış, emir gereği zorunlu olarak katılım sağlanmıştır. Ancak bu zorunluluğa rağmen gaziler, Kıbrıs Barış Harekâtı'na gönüllü bir ruh ve vatanseverlik bilinciyle katıldıklarını vurgulamışlardır.

Yapılan görüşmeler neticesinde harekâtın başlangıç safhasında askerlerin mevcut politik ve askeri durumdan yeterince haberdar olmadıklarını ortaya koymaktadır. Bunun temel nedenlerinden biri, 1970'li yıllarda kitlesel iletişim imkânlarının sınırlı olması ve haber akışının bugünkü kadar hızlı gerçekleşmemesidir. Askeri sevkiyatın ilk aşamasında birliklere bir çatışma ortamına girecekleri bildirilmemiş; Ada'ya güvenliği temin etmek amacıyla intikal ettikleri ifade edilmiştir. Ancak Mersin'de toplanıldığında operasyonun gerçek mahiyeti açıklanmış ve birlikler harekâta katılacaklarını öğrenmişlerdir.

Gazilerin anlatımlarına göre harekâtın ilk günlerinden itibaren çatışmalar yoğunlaşmış ve üçüncü gün sonunda ateşkese ilan edilmesine rağmen Rum unsurlarının saldırılarını kesmemesi yüzünden fiilî çatışmalar sahada devam etmiştir. Bunun neticesinde 14 Ağustos'ta ikinci bir harekâta başlanmıştır. Beslenme konusu da gazilerin üzerinde durduğu bir diğer başlık olmuştur. Operasyon öncesinde birliklere, konserve ve peksimet gibi uzun süre bozulmadan saklanabilen gıda maddeleri dağıtılmıştır. Zaman zaman iaşe temininde aksaklıklar yaşanmış olsa da, genel çerçevede askerlerin ciddi bir beslenme sorunu ile karşılaşmadıkları anlaşılmaktadır.

Muş'tan harekâta katılan on yedi gaziyle yapılan görüşmelerde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulmasına katkı sağlamış olmanın kendilerinde güçlü bir memnuniyet duygusu oluşturduğu görülmüştür. Öte yandan gaziler, bugün kendilerine gereken saygının gösterilmediğini ve toplumsal hafızada hak ettikleri yeri bulamadıklarını düşünmektedir. Bu sebeple gazilerin ziyaret edilmesi, anlatılarının dinlenmesi ve kayıt altına alınması, sözlü tarih çalışmalarının gelişmesi açısından önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Abdurrahman Tanzlı, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 03 Temmuz 2025.
- Abdussettar Sayan, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 14 Temmuz 2025.
- Adıgüzel, Mehmet Bahattin, *Kıbrıs Tarihi, Kıbrıs Barış Harekâtı ve Sonrası*, Sonçağ Matbacılık, Ankara, 2019.
- Afyoncu, Erhan, *Sorularla Osmanlı İmparatorluğu*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2012.
- Alaattin Balkaya, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 10 Temmuz 2025.
- Alasya, Halil Fikret “Kıbrıs”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 25, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2002, 379-382.
- Altan, Ebru, “Kıbrıs Haçlı Krallığı (1191-1489)”, *Türkler*, Editörler: Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek ve Salim Koca, 695-700, Cilt 6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 695.
- Apuhan, Ferhat, “1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Bingöllü Kıbrıs Gazileri”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, SBE.
- Arık, Umut, “Kıbrıs Barış Harekâtı ve Kıbrıs Krizi”, *Türk Dış Politikasında 41 Kriz(1924- 2012)* Editör: Haydar Çakmak, (119-134), Kripto Yayınları, Ankara, 2012.
- Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*, Alkım Yayınevi, Ankara, 2010.
- Armaoğlu, Fahir, *Kıbrıs Meselesi 1954-1974*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975.
- Armaoğlu, Fahir. *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2016.
- Artuç, İbrahim, *Kıbrıs'ta Savaş ve Barış*, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1989.
- Bahar, Hasan, *Eski Çağ Uygarlıkları*, 2. Baskı, Kömen Yayınları, Konya, 2011.
- Balyemez, Mehmet, “İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs’ta Çıkarılan İkinci Rum İsyanı (18-19 Aralık 1954)”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı 103, Bahar 2021, 217-252, Erişim Tarihi: 22.04.2025, DOI: 10.33419/aamd.927039

- Bilgin, Ayhan, “Samsun’daki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, SBE.
- Birand, Mehmet Ali, *30 Sıcak Gün: Kıbrıs 1974*, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1974.
- Bostan, İdris, “Akdeniz” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 2, Türkiye Diyanet Vakfı yayınları, Ankara, 2002, 231-234.
- Caner, Ercan, *Kıbrıs Barış Harekâtı ve Türk Silahlı Kuvvetleri*, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1998.
- Coşkun, Yasin, “1974 Kıbrıs Barış Harekâtının Türk-İngiliz İlişkilerine Etkileri”, *Tarih Okulu Dergisi*, (449-462), Yıl 8, Sayı 12, (Haziran 2015), (Erişim Tarihi: 05.03.2024), DOI: 10.14225/Joh729.
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 133-863-8.
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 317-47-8, (19.07.1974).
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 318-49-10, (23.07.1974).
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 319-58-3, (07.08.1974).
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 64-394-29, (1964).
- Çakmak, Zafer, “Kıbrıs’tan Anadolu’ya Türk Göçü (1878–1938)”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt 14, Sayı 36, (2008), 201-223, Erişim Tarihi: 26.05.2025, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/33201>
- Çeçen, Anıl Türk Devletleri, Astana Yayınları, Ankara, 2021.
- Çevikel, Nuri, *Kıbrıs Akdeniz’de Bir Osmanlı Adası*, 47 Numara Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- Çopur, İzzettin, *1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Anılar*, Kastaş Yayınevi, İstanbul, 2017.
- Ediz, Hasan Ali, “Akdeniz’deki İngiliz İstinad Noktalarından Kıbrıs Adası”, *Son Posta Gazetesi*, 23 Mart 1941, https://www.gastearsivi.com/gazete/son_posta/1941-03-23/2,
- Ekrem Korkmaz, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 01 Ağustos 2025.
- Erdem, Fatih, “18. Yüzyıl Osmanlı Kıbrıs’ında Muhassıllık İdaresi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, 2021.

- Ertan, Temuçin Faik, “Mudanya Mütakeres’inden Lozan Barış Antlaşması’na”, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Editör: Temuçin Faik Ertan, (141-156), Siyasal Kitapevi, Ankara, 2014.
- Erzen, Afif, “İlkçağ Tarihinde Kıbrıs”, *Belleten*, Cilt 40, Sayı: 157, Ocak 1976, 93-116, Erişim Tarihi: 28 Şubat 2025, <https://belleten.gov.tr/tam-metin-pdf/1405/tur>
- Feyzullah Özkan, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 31 Temmuz 2025.
- Gerger, Haluk, *Kıbrıs: Dünyayı Kuran Ülke*, Belge Yayınları, İstanbul, 1991.
- Gökdemir, Oktay, “Tarih Yazımında İki Yeni Yaklaşım: Sözlü Ve Yerel Tarih”, *Tarih Nasıl Yazılır? Tarih Yazımı İçin Çağdaş Bir Metodoloji*, Editör: Ahmet Şimşek, (199-222), Tarihçi Kitabevi, İstanbul, 2012.
- Göktepe, Cihat, *Kıbrıs Sorunu ve Türk Dış Politikası (1954–1974)*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2010.
- Güçlü, Mustafa, “Eğitim Tarihi Araştırmalarında Sözlü Tarih Uygulaması”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 11, Sayı 1, (Kış 2013), 100-113, Erişim Tarihi: 20.08.2025, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/256168#>
- Gürsoy, Cevat Rüştü, “Kıbrıs”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 25, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2002, 369-371.
- Gürün, Kamuran, *Dış İlişkiler ve Türk Politikası (1939–1980)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1983.
- Güvenç, Nazım, *Kıbrıs Sorunu Yunanistan ve Türkiye*, Çağdaş Politika Yayınları, Kıbrıs, 1984.
- Güzel, Ülker, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti”, *Türkler*, Editörler: Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek ve Salim Koca, (889-895), Cilt 19, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.
- Haydar Emeç, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 28 Haziran 2025.
- Hikmet Akdeniz, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 10 Temmuz 2025.
- <https://www.muharipgaziler.org.tr/kibris-baris-harekati>, (Erişim Tarihi: 12.08.2025).

- İbrahim Meriç, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 08 Temmuz 2025.
- İlhami Tunç, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 01 Temmuz 2025.
- İnalcık, Halil, *Osmanlı İmparatorluğu: Klasik Çağ (1300-1600)*, 17. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, 2003.
- Kafesoğlu, İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2021.
- Kıbrıs Barış Harekâtı’nın az bilinen fotoğrafları”, *Akşam Gazetesi*, 20 Temmuz 2020, <https://www.aksam.com.tr/foto-galeri/guncel/kibris-baris-harekatinin-az-bilinen-fotograf-lari/60014/>, (Erişim Tarihi: 05 Haziran.2025),
- Kıbrıs Barış Harekâtı’nın üzerinden 49 yıl geçti”, *Trt Haber*, <https://www.trthaber.com/foto-galeri/kibris-baris-harekatinin-uzerinden-49-yil-gecti/58072/sayfa-1.html>, (Erişim Tarihi: 25 .2025)
- Koç, Süleyman, *Dünden Bugüne Kıbrıs Sorunu ve Stratejik Yaklaşımlar*, Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- Mansel, Arif Müfit, *Ege ve Yunan Tarihi*, 9. Basım, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.
- Mehmet Özcanlı, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 01 Ağustos 2025.
- Mehmet Yıldız, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 30 Haziran 2025.
- Mercan, M. Salih, *Dış Siyasi Olaylarla İlgili Tbm’nin Gizli Oturum Görüşmelerinde Kıbrıs (1974)*, İksad Yayınevi, Ankara, 2019.
- Metin, Hüseyin, *Kıbrıs Tarihine Toplu Bir Bakış*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2021.
- Mütercimler, Erol, *Kıbrıs Barış Harekâtının Bilinmeyen Yönleri*, Yaprak Yayınevi, İstanbul, 1990.
- Nusret Öngan, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 05 Temmuz 2025.
- Ortaylı, İlber, *Osmanlı’yı Yeniden Keşfetmek*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2006.
- Ortaylı, İlber, *Osmanlı’yı Yeniden Keşfetmek*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2006.

- Ortaylı, İlber, Yakın Tarihın Gerçekleri, 6. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013.
- Önalp, Ertuğrul, *Geçişten Günümüze Kıbrıs*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2010.
- Özalper, Mehmet, “Kıbrıs Meselesinin Yerel Basına Yansımaları (1950-1960): Van sesi Gazetesi Örneği”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2021, Van Özel Sayısı, 325-346, (Erişim Tarihi: 05 Eylül 2025), ISSN: 1302-6879.
- Özbaş, Ayşenur ve Sezai Öztaş, “Edirne Kıbrıs Gazilerinin Gözünden Kıbrıs Barış Harekâtı”, *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 2021, Cilt 4, Sayı 8, DOI: 10.32953/abad.983879, (Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2024).
- Özcan, Abdülkadir, “Gazi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 13, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996, 443-445.
- Özcan, Selim, “Kıbrıs Barış Harekâtı Ve Harekata Katılan Amasyalı Şehit ve Gaziler”, *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 223-255, Cilt 5, Sayı 2, (Ağustos 2019), (Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2025), <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.582957>
- Öztürk, Murat, “Hz. Osmân Dönemi (23-35/644-656) Denizcilik Faaliyetleri ve Bahri Seferler”, *Hazreti Osman*, (113-140), Editör: Ali Aksu, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlük Matbaası, Sivas, 2020.
- Polat. Ali Osman, “Ayşe Tatile Çıksın” parolasıyla başlayan Kıbrıs Barış Harekâtı kaç gün sürdü?”, *Türkiye Gazetesi*, 14 Ağustos 2024, (Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2025), <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/>
- Raif Çetin, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 5 Temmuz 2025.
- Sabri Yıldırım, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 03 Temmuz 2025.
- Sanlı, Nermin, “Kıbrıs Olayları (1950-1974) ve Mersin Kıbrıs Gazileri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, SBE.
- Sedrettin Erol, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 06 Temmuz 2025.
- Sert, Gülşen Selin, “Sinop Basınında 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sinop Üniversitesi, SBE.

- Seyithan Keser, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 04 Temmuz 2025.
- Söylemezoğlu, G. Kemali, “Kıbrıs davası Münasebetiyle; Kıbrıs’ın Tarihi”, *Akşam Gazetesi*, 4 Temmuz 1955, (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2024), <https://www.gastearsivi.com/gazete/aksam/1955-07-04/4>
- Şahin, Saadettin, “Sözlü Tarih” *International Social Sciences Studies Journal*, Sayı 111, (Mayıs 2023), 6824-6829, DOI : 10.29228/sss.69051,
- Şahin, Yakup, “Tarihsel Süreç içerisinde Kıbrıs’ta Kimlik Algısının Dönüşümü”, *Tarihte Kıbrıs II*, Editör: Osman Köse, (1283-1304), Cilt: 2, D9kuz10be5 Reklam Organizasyon Matbaacılık, İstanbul, 2017.
- Şimşirgil, Ahmet Kayı V Kudret ve Azamet Yılları, Timaş Yayınları, İstanbul, 2014.
- Tandoğan, M. şükrü, *Kıbrıs Barış Harekâtı Birlikler ve Muharebeler*, Türmantsan Organize Matbaacılık, Ankara 2015.
- Tosun, Muhammed, “Gazilerde Vatanseverlik Ve Maneviyat: Gaziler Üzerinde Nitel Bir Araştırma”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Cilt 24, Sayı 63, Nisan-Haziran 2024, 371-405, Erişim Tarihi: 22.05.2025, <https://spcd.aile.gov.tr/media/c3cjoks5/6-makale.pdf>
- Tosun, Yılmaz, “II. Dünya Savaşından Sonra 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Çevre Ülkelerin Soruna Bakışı”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE.
- Toz, Arbin “Kıbrıs Barış Harekâtı’na Katılan Diyarbakırlı Gaziler”,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2024.
- Turan, Refih, Mustafa Safran, vd., *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi*, Okutman Yayıncılık, Ankara, 2010.
- Turan, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi 2. Kitap (Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyetine)*, 5. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2017.
- Türkiye Muharip Gaziler Derneği, “Gazi Kimdir?”, (Erişim: 22 Ağustos 2025), <https://www.muharipgaziler.org.tr/gazi-tanimi>
- Uçarol, Rıfat, *Siyasi Tarih*, Fizik Kitapevi, İstanbul, 1995.

- Vatansever, Müge, “Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 12, Özel sayı, (2012), (Erişim Tarihi: 28 Şubat 2025), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/756756>
- Yalçın, Durmuş, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Cilt 1, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2022.
- Yener, Cemal, “Tarihçi Gözüyle Kıbrıs”, *Yeni Sabah Gazetesi*, 18 Ocak 1949, (Erişim Tarihi: 05 Nisan 2024), https://www.gastearsivi.com/gazete/yeni_sabah/1949-01-18/5
- Yıldırım, Mehmet, “Bütün Yönleriyle 1974 Kıbrıs Harekâtı”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, SBE.
- Yılmaz Er, -Gazi- “Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” konulu Görüşme, Muş, 02 Temmuz 2025.
- Yılmaz, Hasan, “Kıbrıs Barış Harekâtı ve Sonuçları”, *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, (2017), 87-98, (Erişim Tarihi: 22.04.2025), <file:///C:/Users/ACER1/Desktop/KbrsBarHarekatveSonular.pdf>
- Yüksel, Dilek Yiğit, “Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi(1914-1958)”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 8, Sayı 18, (2009), Erişim Tarihi: 28 Şubat 2025, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/233384>

EKLER:

EK-1: Görüşme Soruları

1. Kendinizi tanıtır mısınız? (yaşınız, eğitim durumunuz, mesleğiniz...)
2. Kıbrıs Adasının coğrafi konum olarak nerede olduğunu biliyor musunuz?
3. Kıbrıs Adasının Tarihi hakkında neler biliyorsunuz?
4. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtından önce askerliğinizi nerede yapıyordunuz?
5. Harekâta katılım süreciniz nasıl gelişti? Gönüllü mü yoksa zorunlu mu katıldınız?
6. Harekâta katılmadan önce bir askeri eğitim aldınız mı?
7. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtına nasıl katılım sağladınız?
8. Kıbrıs Adası'na hangi ulaşım aracı ile gittiniz? (Deniz, Hava, Kara Yolu...)
9. Adaya yapılan çıkarma sırasında bir zorluk yaşadınız mı?
10. Kıbrıs Adasına ilk ayak bastığınızda nasıl bir ortamla karşılaştınız?
11. I. ve II. Harekâtlardan hangisine katıldınız?
12. Harekâtı yıllarında Türkiye'deki siyasi ve toplumsal atmosfer nasıldı?
13. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtına giden süreçte neler yaşandı kısaca anlatır mısınız?
14. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında size verilen görev neydi?
15. Kıbrıs'ta görev yaptığınız bölgeleri hatırlıyor musunuz?
16. Kıbrıs'ta yaşayan Türk halkının size yaklaşımı nasıldı?
17. Rum vatandaşları veya askerleriyle karşılaştınız mı?
18. Cephede yeme, içme, sağlık ve barınma koşullarında bir zorluk yaşandı mı?
19. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında sizi etkileyen bir durum var mı?
20. Kıbrıs adasında ne kadar süre görevde kaldınız?
21. Tehlikeli bir durumla karşılaştınız mı?
22. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında unutamayacağınız bir anınız var mı?
23. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtından kalan eşya veya hatıra fotoğrafınız var mı?

24. Harekâtı sırasında birliğinizde yaralanan veya şehit olan arkadaşlarınız oldu mu?
25. Harekât nasıl sona erdi ve memlekete döndüğünüzde nasıl karşılandınız?

EK-2: Onam Formu

ARAŞTIRMA İÇİN AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Araştırmanın amacını, araştırmaya katılmanın gönüllülük esasına dayalı olduğunu, ad, soyad, okul numarası gibi kişiyi tanıttıcı bilgilerin yazılamaması gerektiğini ve anketin doldurulma şeklini açıklayan bir metin, onam metni olarak araştırma verilerinin toplanması için geliştirilen anket formunun başına konmuştur.

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sevgili Katılımcı,

“Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” başlıklı bu araştırma, Muş Alparslan Üniversitesi adına Fatih EMEÇ ve Doç. Dr. Mehmet ÖZALPER tarafından yapılmaktadır. Araştırma Yüksek lisans Tezi amacıyla planlanmıştır. Sizin yanıtlarınızdan elde edilecek sonuçlar bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Bu nedenle soruların tümüne ve içtenlikle cevap vermeniz büyük önem taşımaktadır.

Araştırmaya katılmanız gönüllülük esasına dayalıdır. Bu form aracılığı ile elde edilecek bilgiler gizli kalacaktır ve sadece araştırma amacıyla (veya “bilimsel amaçlar için”) kullanılacaktır. Çalışmaya katılmamayı tercih edebilirsiniz veya anketi doldururken istemezseniz son verebilirsiniz.

Anket formuna adınızı ve soyadınızı yazmayınız!

Araştırma 25 sorudan oluşmaktadır. Sizden beklenen bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan içtenlikle cevaplamanızdır.

Anketi yanıtladığınız için teşekkür ederiz.

Çalışma ile ilgili herhangi bir sorunuz olduğunda aşağıdaki kişi (ler) ile iletişim kurabilirsiniz:

Sorumlu araştırmacı: Fatih EMEÇ

Çalışmaya katılmayı kabul ediyorsanız aşağıdaki kutucuğu “X” ile işaretleyiniz ve devam ediniz.

☐

Kabul ediyorum.

Tarih:

EK-3: Etik Kurul Değerlendirme Formu.

MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU DEĞERLENDİRME FORMU

Araştırmanın Başlığı:	“Muş’taki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması” adlı çalışma.
Başvuru Formunun Etik Kurula geldiği tarih:	23.06.2025
Başvuru Formunun Etik Kurulda incelendiği tarih:	26.06.2025
Karar tarihi	26.06.2025

SONUÇ

1.	☒ Kabul
2.	☐ Düzeltme gereklidir: Etik sorun olabilecek sorular/maddeler, süreçler ya da unsurlar bulunmaktadır. Açıklama:
3.	☐ Red Gerekçe, Görüş, Tavsiye ve Açıklamalar:

Başvuru dosyasının incelenmesinde hazır bulunan ve araştırmayla doğrudan veya dolaylı olarak ilişkisi bulunmayan Etik Kurul başkan ve üyelerinin ad soyad ve imzaları.

Başkan
(e-imzalıdır)
Prof. Dr. Ömer Faruk ALTUNÇ

Üye
(e-imzalıdır)
Prof. Dr. Ahmet KARA

Üye
(e-imzalıdır)
Prof. Dr. Muhammed ÇINAR

Üye
(İzinli)
Prof. Dr. Ercan BURSAL

Üye
(e-imzalıdır)
Prof. Dr. Bekir YILDIRIM

Üye
(İzinli)
Prof. Dr. Yaşar ÇELİKKOL

Üye
(e-imzalıdır)
Prof. Dr. Zeynep YILMAZ KURT

EK- 4: Feyzullah ÖZKAN'ın Kıbrıs Barış Harekâtı Milli Mücadele Madalyası

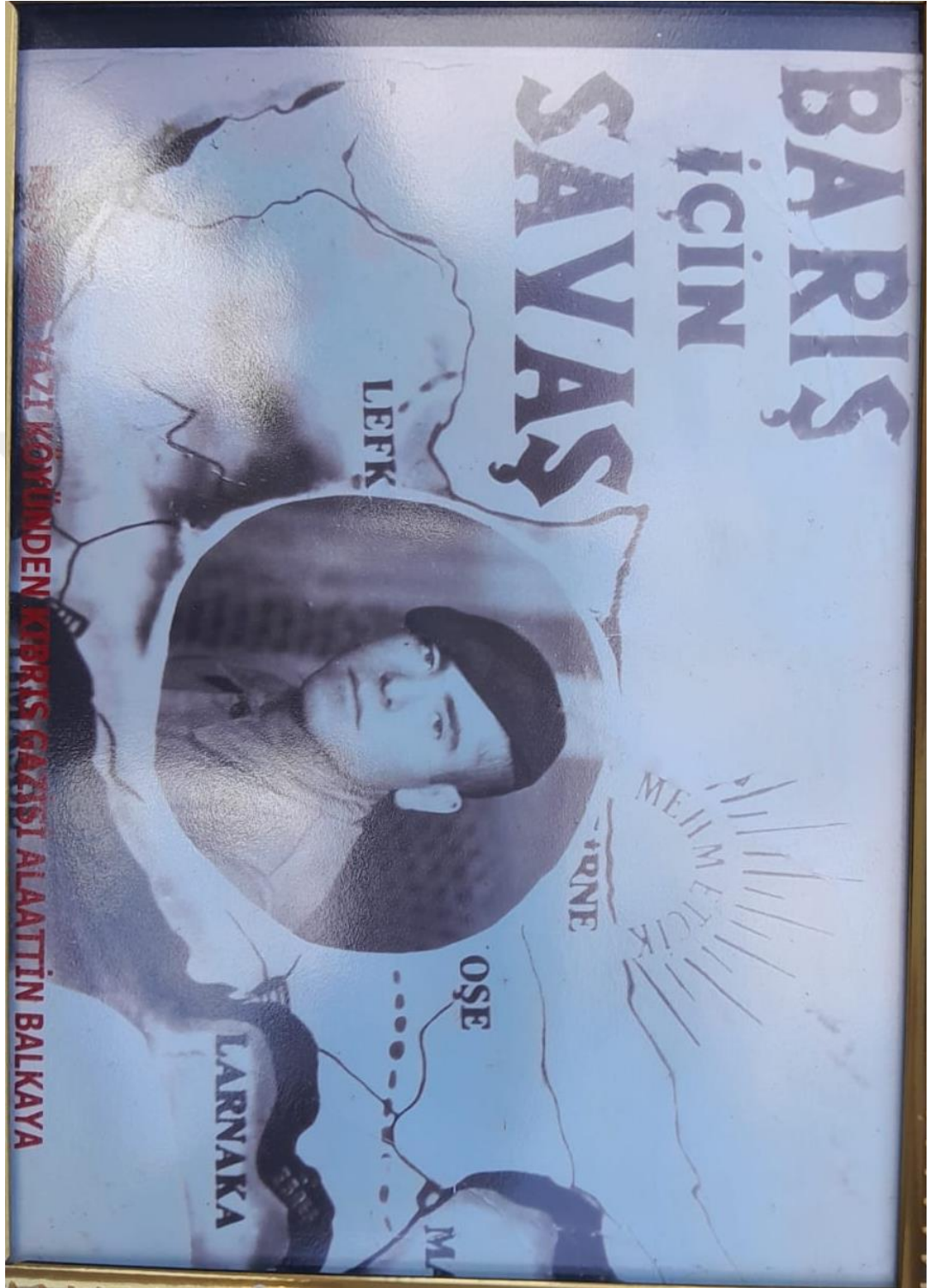
EK- 5: Sözlü Tarih Çalışması Yapılan Gazilerin Listesi

Sıra No	Adı-Soyadı	Yer
1	Abdulsettar SAYAN	Muş
2	Abdurrahman TANZLI	Muş
3	Alaattin BALKAYA	Muş
4	Ekrem KORKMAZ	Muş
5	Feyzullah ÖZKAN	Muş
6	Haydar EMEÇ	Muş
7	Hikmet AKDENİZ	Muş
8	İbrahim MERİÇ	Muş
9	İlhami TUNÇ	Muş
10	Mehmet ÖZCANLI	Muş
11	Mehmet YILDIZ	Muş
12	Nusret ÖNGAN	Muş
13	Raif ÇETİN	Muş
14	Sabri YILDIRIM	Muş
15	Sedrettin EROL	Muş
16	Seyithan KESER	Muş
17	Yılmaz ER	Muş

EK-6: Ekrem Korkmaz'ın Kıbrıs Harekâtı hatıra fotoğrafı

EK-7: Alaattin Balkaya'nın Kıbrıs Harekâtı hatıra fotoğrafı

EK-8: “Savaşın Toplumsal ve Askerî Boyutlarını Yansıtan Fotoğraflar”

Kaynak: Anadolu Ajansı*

* Anadolu Ajansı, (Erişim Tarihi: 01.09.2025), https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/aa-arsivinden-ozel-kibris-fotograflari?utm_source=chatgpt.com